

UNIwersytet Wrocławski
Biblioteka Wydziału Prawa

25731

II

MARCELI LEWY

ZARYS PRAWA GÓRNICZEGO

WEDŁUG
ROZPORZĄDZENIA Z DNIA 29 LISTOPADA 1930.

Odbitka z Nr. 5 i 6-go Encyklopedji
Podręcznej Prawa Prywatnego
(wyd. Inst. Wyd. „Biblioteka Polska” w Warszawie)

WARSZAWA 1933

DRUKIEM ZAKŁADÓW GRAFICZNYCH „BIBLIOTEKA POLSKA” W BYDGOSZCZY

SKŁADY GŁÓWNE W KSIĘGARNI P. BOESICKA

ZARYS PRAWA GÓRNICZEGO

SKRÓCENIA.

- „Kongr.“ albo „K“ = artykuły rosyjskiej „Ustawy górniczej“, obowiązujące w b. Kongresówce.
 pr. = pruska „Powszechna Ustawa Górnicza“ z d. 24 czerwca 1865 r.
 A = austriacka „Powszechna Ustawa Górnicza“ z d. 23 maja 1854 r.
 Bukowiecki = Stanisław Bukowiecki, Główne zasady cywilistyczne prawa górniczego na ziemiach polskich, Warszawa 1916.
 Aguillon = Louis Aguillon, Legislation des Mines, Paris, 1891 r.
 Brassert = H. Brassert, Allgemeines Berggesetz für die Preussischen Staaten, Bonn, wyd. 1914 r.
 Koczanowicz = Mieczysław Koczanowicz, Prawo górnicze, obowiązujące w Królestwie Polskiem. Warszawa, 1896 r.
 Müller = Rudolf Müller-Erbach, Das Bergrecht Preussens. Stuttgart, 1917 r.
 Rogalewicz = A. Kuczyński i F. Rogalewicz, Zbiór ustaw i przepisów, dotyczących przemysłu górniczego w b. zaborze rosyjskim. 1923 r.
 Sztof = A. Sztof, Gornoje prawo, Petersburg, 1896 r.

Część I.

Uwagi ogólne.

Rozdział I.

Obowiązujące ustawodawstwo i jego podstawowe zasady.

§ 1. Obowiązujące ustawodawstwo.

Obowiązujące obecnie w Państwie Polkiem prawo górnicze objęte jest Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej o prawie górniczym z dn. 29/XI 1930 r. (Dz. U. P. 1930, Nr. 85, poz. 654). Na obszarze Państwa Polskiego, — z wyjątkiem województwa śląskiego, — Rozporządzenie obo-

wiązuje od 1 stycznia 1932 r. Na obszarze województwa śląskiego Rozporządzenie wchodzi w życie z chwilą ogłoszenia w Dzienniku Ustaw Śląskich zgody Sejmu Śląskiego (art. 320). Rozporządzenie powyższe zastąpiło (stosownie do szczegółowych przepisów, zawartych w art. 318) obowiązujące przed 1 stycznia 1932 r.: 1. na obszarze byłego zaboru austriackiego austriacką „Powszechną Ustawę Górniczą“ z dn. 23 maja 1854 r.; — 2. na obszarze byłego zaboru pruskiego — pruską „Powszechną Ustawę Górniczą“ z dn. 24 czerwca 1865 r.; 3. na obszarze byłego zaboru rosyjskiego, rosyjską „Ustawę Górniczą“, umieszczoną w tomie VII „Zbioru Ustaw Cesarstwa Rosyjskiego“, w wydaniu z 1912 roku Rosyjska „Ustawa Górnicza“ zawierała: a) przepisy, obowiązujące tylko w b. Kongresówce (art. 454—540); b) przepisy, obowiązujące w b. państwie rosyjskiem poza byłą Kongresówką¹⁾; wreszcie c) przepisy wspólne, obowiązujące i w byłej Kongresówce, i poza b. Kongresówką²⁾.

¹⁾ Przepisy te pomijam, jako nie mające praktycznego znaczenia.

²⁾ Szczegółowa analiza rosyjskiej „Ustawy Górniczej“ u Koczanowicza, str. 96—97. — Początkowo prawo górnicze b. Kongresówki było skodyfikowane oddzielnie w ustawie z dn. 16/28 czerwca 1870 r., która została zastąpiona przez ustawę z dn. 28 kwietnia 1892 r., stanowiącą rozwinięcie ustawy z r. 1870. Ustawa z 1892 r. została w r. 1893 włączona do tomu VII Zbioru Ustaw Cesarstwa Rosyjskiego, jako artykuły 334—412, które w wydaniu tomu VII Zbioru Ustaw stały się artykułami 454—540.

§ 2. Podstawowe zasady prawa górniczego.

1. Minerale, podlegające „woli górnicznej“.

Ustawodawstwa górnicze, obowiązujące w b. Kongresówce, w b. zaborach pruskim i austriackim, powstały w XIX wieku pod wpływem francuskiego dekretu o prawie górnictwie z r. 1810. We Francji minerały stanowiły regale, czyli własność państwa i panującego, który je sam eksploatował, albo też eksploatację oddawał przedsiębiorcom. Rewolucja uznała minerały za własność narodu, zaś Kodeks Cywilny Napoleona uznał minerały za część gruntu i za własność właściciela gruntu (art. 512). Przy tym stanie prawodawstwa, prawo górnicze nie istnieje jako odrębna część prawa prywatnego; ciało kopalne stanowi część gruntu i podlega ogólnym zasadom prawa cywilnego. Prawo górnicze, jako odrębna część prawa cywilnego, powstaje dopiero z chwilą powstania „własności górnicznej“, jako samoistnej, odrębnej od innych, postaci własności prywatnej.

Wzmiankowany wyżej stan prawny, przy którym minerały były traktowane jako część gruntu, stał na przeszkodzie rozwojowi przemysłu górniczego, gdyż właściciele ziemscy najczęściej nie mają ani chęci, ani kwalifikacji fachowych, ani wreszcie kapitałów, potrzebnych do prowadzenia przemysłu górniczego. W celu udostępnienia kredytu dla przemysłu górniczego, oraz w celu przyciągnięcia do przemysłu górniczego ludzi chętnych i mających kwalifikacje fachowe, — dekret Napoleona z 1810 r. wyłączył ważniejsze, wyliczone w prawie, minerały z rozporządzenia właściciela gruntu, i orzekł, że te minerały nie mogą być przez nikogo, — nawet przez właściciela gruntu, w którym się znajdują, — eksploatowane inaczej, jak tylko na podstawie zezwolenia Rządu, który wydzielił do eksploatacji określoną część złoża wybranej przez siebie osobie, jako mającej odpowiednio do tego kwalifikacje. Powstałe w ten sposób uprawnienie do eksploatacji złoża stanowi według dekretu z 1810 r. oddzielną od własności gruntu, samoistną „własność górniczną“. Własność tę dekret kwalifikuje jako „własność nieruchomą“, dla której są za-

prowadzane księgi hipoteczne; dzięki temu może ona stanowić podstawę dla kredytu hipotecznego.

Dekret francuski z 1810 r. stwarzał kredyt hipoteczny dla przemysłu górniczego, ale nie dawał dostatecznej podniety do poszukiwań minerałów. Według dekretu z 1810 r. odkrycie złoża minerału nie daje odkrywcy żadnych praw do jego eksploatacji: prawo eksploatacji władza państwowa udziela osobie, przez siebie dowolnie wybranej, zaś odkrywca złoża minerału ma jedynie prawo do wynagrodzenia pieniężnego, którego wysokość określa Rząd, i które płaci osoba, otrzymująca od Rządu prawo eksploatacji odkrytego złoża. Lukę tego systemu prawnego, w postaci braku bodźca do czynienia poszukiwań górniczych, wypełniło prawodawstwo niemieckie, w szczególności pruska Ustawa Górnicza z d. 24 czerwca 1865 r., która stworzyła bodziec do czynienia poszukiwań górniczych w postaci zasady tak zwanej „woli górnicznej“, — zasady, w myśl której prawo eksploatacji złoża minerału uzyskuje pierwszy odkrywca minerału (względnie osoba, która pierwsza zawiadomiła, w przepisanej prawem formie, władzę górniczną o odkryciu minerału, czyli uczyniła tak zwane „zgłoszenie“), zaś każdy ma prawo czynienia poszukiwań minerałów, choćby na cudzym gruncie i bez zgody właściciela gruntu.

System woli górnicznej według prawa pruskiego i wzorowanych na niem ustawodawstw, jak austriackie¹⁾, charakteryzują trzy cechy: 1. Przy tym systemie — pierwsze — minerał nie należy do właściciela gruntu, w którym się znajduje, — prawo własności gruntu nie daje prawa do eksploatacji minerału, znajdującego się we wnętrzu. Prawo eksploatacji minerału stanowi samoistne uprawnienie, oddzielne i niezależne od prawa własności gruntu, nadawane przez władzę państwową, i dlatego noszące nazwę „nadania górniczego“; minerał nie może być eksploatowany przez nikogo, nawet przez właściciela gruntu, ina-

1) W prawie austriackim minerały, poddane systemowi „woli górnicznej“, noszą nazwę „zastrzeżonych“, — to znaczy „zastrzeżonych“ do rozporządzenia władzy państwowej, przyznającej nadania górniczne

czej, jak tylko po uzyskaniu od władzy państwowej „nadania górniczego“, w granicach wydzielonej przez władzę przestrzemi — t. zw. „pola górniczego“. — 2. Powtórnie, — prawo poszukiwania minerału posiada każdy — wszędzie, choćby na cudzym gruncie, bez zgody właściciela gruntu. — 3. Potrzebie, — prawo eksploatacji złoża, czyli „nadanie górnicze“, tak zwaną „własność górniczą“, uzyskuje pierwszy odkrywca złoża, względnie osoba, która pierwsza uczyniła zgłoszenie o odkryciu minerału¹⁾.

Systemowi „woli górniczej“ są zwykle poddawane minerały — z jednej strony najważniejsze dla życia gospodarczego, poszukiwanie i eksploatację których prawodawca chce popierać w interesie gospodarstwa społecznego, — z drugiej zaś strony — takie, których eksploatacja może być prowadzona tylko przy pomocy prawidłowych robót górniczych i wymaga znacznych zasobów pieniężnych: własność górnicza jako podstawa dla kredytu rzeczowego (hipotecznego), ma na celu (między innymi) stworzenie kredytu dla przemysłu górniczego.

2. Minerały, przynależne do gruntu.

Ciała kopalne, które nie były poddane w prawie pruskim i wzorowanych na nierozporządzeniach systemowi „woli górniczej“, stanowiły część gruntu i własność właściciela gruntu. — W ten sposób ciała kopalne podlegały zasadzie własności prywatnej — albo w postaci oddzielnej i niezależnej od własności gruntu „własności górniczej“, albo też w postaci własności gruntu, w którego wnętrzu się znajdowały.

3. Minerały, zastrzeżone na rzecz Państwa.

W wieku XX rozpoczęła się reakcja przeciw panowaniu zasady własności prywatnej w zastosowaniu do bogactw mineralnych. Zasada ta dawała możliwość prywatnym, finansowo silnym spółkom i osobom, —

¹⁾ Art i ust. i Rozporządzenia o prawie górniczym określa „wolę górniczą“, jako takie położenie prawne ciał kopalnych, przy którym ciała kopalne „nie są związane z prawem własności właściciela gruntu i mogą być przedmiotem własności górniczej, nadawanej każdemu pod warunkami, przewidzianymi w prawie“

przez czynienie intensywnych poszukiwań górniczych, lub przez skup już wydzielonych pól górniczych, — monopolizowania w swem posiadaniu bogactw mineralnych kraju, jak to np. stało się na Górnym Śląsku. Oprócz tego wysuwano przeciw systemowi woli górniczej zarzut, że system ten oznaczał oddawanie przez władzę państwową, udzielającą nadania górnicze, znacznych nieraz bogactw osobom prywatnym bez odpowiedniego ekwiwalentu dla Państwa. Przyznawanie nadań górniczych odkrywcy złoża, stanowiąc zachętę do poszukiwania minerałów, miało swoje uzasadnienie w stosunku do złóż minerałów, których zaleganie w ziemi nie było znane, — ale nie miało racji bytu w stosunku do minerałów, których miejsca zalegania w ziemi były już zbadane. Z tych motywów powstała ustawa pruska z dn. 18 czerwca 1907 r., która węgiel kamienny, sole potasowe i inne; „zastrzegła“ dla Państwa w tym sensie, że tylko Państwo może czynić poszukiwania ch i uzyskiwać na nie nadania górnicze.

Powyższe przewodnie zasady zostały przyjęte przez polskie Rozporządzenie o prawie górniczym, które, podobnie jak ustawa pruska, odróżnia dwie zasadnicze grupy minerałów¹⁾: 1. popierwsze — minerały „przynależne do gruntu“, należące do właściciela gruntu z tytułu prawa własności gruntu (art. I^{III}, I^V, 184—187); 2. powtórnie minerały „nie przynależne do gruntu“, i mogące stanowić przedmiot jedynie „własności górniczej“. Ta ostatnia grupa dzieli się na dwie podgrupy: a) na minerały „zastrzeżone na rzecz Państwa“ (art. I^{II}, 4^{II}, 56), to znaczy minerały, na które może być udzielona „własność górnicza“ tylko Państwu; b) oraz minerały, niezastrzeżone na rzecz Państwa, i podlegające systemowi „woli górniczej“ (art. I^I, 4^I, 16)¹⁾.

4. Dotychczasowe prawo b. Kongresówki.

System prawa b. Kongresówki, choć wzorowany na prawie pruskim, jest nieco różny od prawa pruskiego. Podobnie jak w prawie pruskim i polskim Rozpo

¹⁾ Rozporządzenie nie dotyczy żywic ziemnych, dla których istnieją specjalne przepisy (art 1).

rządzeniu o prawie górnictwie, istniała w prawie b. Kongresówki — popierwsze — grupa minerałów, według terminologii Rozporządzenia — „nieprzynależnych do gruntu“, i podlegających woli górnictwej (art. 456, 476, 490 Kongr.); — powtóre — grupa minerałów, przynależnych do gruntu, i stanowiących własność właściciela gruntu (art. 457 Kongr.).

Natomiast, w odróżnieniu od ustawy pruskiej i polskiego Rozporządzenia o prawie górnictwie, — ustawa b. Kongresówki nie zna, istniejącej w obu wymienionych prawodawstwach, grupy minerałów, „zastrzeżonych na rzecz Państwa“, a natomiast zna grupę minerałów, pośrednią między grupą minerałów przynależnych do gruntu, i grupą minerałów, podlegających systemowi woli górnictwej. Minerale tej grupy — z jednej strony — podobnie, jak to ma miejsce dla ciał kopalnych, podlegających systemowi woli górnictwej, — nie mogą być wydobywane, nawet przez właściciela gruntu, w którym się znajdują, inaczej, jak po uzyskaniu nadania górnictwego (art. 483, 489 Kongr.). Zaś z drugiej strony — minerały te, — podobnie, jak to ma miejsce dla ciał kopalnych przynależnych do gruntu, — nie mogą być poszukiwane i wydobywane, to jest nie mogą być przedmiotem nadań górnictwych, inaczej, jak za zgodą właściciela gruntu, w którym się znajdują (arg. a contr. art. 490, 476, oraz art. 489 Kongr.).

Największa liczba ciał kopalnych należy do tej właśnie grupy: należą do niej w zasadzie wszystkie ciała kopalne (art. 483 Kongr.), z wyłączeniem czterech minerałów, wymienionych w art. 456 Kongr., jako podlegających woli górnictwej, oraz minerałów, wymienionych w art. 457 Kongr. („kamienia budulcowego, gliny, gipsu i t. p.“¹⁾), jako podlegających prawu własności gruntu, zgodnie z ogólną zasadą art. 552, obowiązującego w b. Kongresówce Kodeksu Cywilnego, w myśl której wewnątrz

¹⁾ Pod wyrazy „i temu podobne“ („i t. p.“), stanowiące zakończenie wyliczenia w art. 457 Kongr. praktyka podprowadzała minerały mało wartościowe, znajdujące się na, lub blisko powierzchni, jak piasek, żwir, glinę. Znaczenie tego wyrażenia zresztą nie było ustalone.

nieruchomości należy do właściciela powierzchni.

Rozdział II.

Klasyfikacja ciał kopalnych.

§ 3. Ciała kopalne, mogące być przedmiotem własności górnictwej i podlegające woli górnictwej.

I. Prawo obowiązujące.

Jak już wzmiankowano (str. 314), zwykle są poddawane systemowi „woli górnictwej“, i wyłączane z pod prawa własności właściciela gruntu (o ile nie są zastrzeżone na rzecz Państwa), ciała kopalne, mające według zapatrywania prawodawcy tak poważne znaczenie dla gospodarstwa społecznego, że należy popierać ich eksploatację, podporządkowując temu dążeniu interesy właściciela gruntu. Liczba ciał kopalnych, podlegających woli górnictwej, jest różna w różnych prawodawstwach w zależności od stopnia rozwoju gospodarczego i technicznego, i stopnia możności wykorzystania ciał kopalnych. Według polskiego Rozporządzenia o prawie górnictwie (art. 1) podlega woli górnictwej więcej minerałów niż według ustawy pruskiej (§§ 1, 2), zaś z kolei według ustawy pruskiej — więcej, niż według ustawy, która obowiązywała w b. Kongresówce (art. 456).

Według polskiego Rozporządzenia o prawie górnictwie podlegają woli górnictwej metale (względnie metaloidy) następujące: rad, złoto, srebro, platyna, miedź, cyna, cynk, kadm, ołów, rtęć, żelazo, kobalt, nikiel, arsen, antymon, mangan, glin, chrom i wolfram. Wymienione metale podlegają woli górnictwej, „bądź w stanie rodzimym, bądź jako rudy, jednak tylko wtedy, gdy nadają się do technicznego uzyskiwania z nich pomienionych metali“. Jeżeli złożę rudy któregokolwiek z wymienionych metali nie czyni temu warunkowi zadość, np. z powodu małej zawartości metalu, to nie może być przedmiotem własności górnictwej i pozostaje własnością właściciela gruntu. Nie mogą stanowić przedmiotu własności górnictwej „żelazne rudy darniowe“ (art. 1); przedstawiają one bardzo małą wartość dla gospodarstwa społecznego; znajdują się one zwykle na powierzchni ziemi i są zabierane, względnie usuwane, bez żadnych

robót górniczych, przez właściciela powierzchni ziemi, gdyż stanowią przeszkodę do jej wykorzystania.

Nadto podlegają woli górniczej: „minerały, nadające się do technicznego wydobywania z nich siarki; minerały, które ze względu na zawartość fosforu nadają się do przeróbki na nawozy sztuczne; węgiel brunatny, grafit oraz węgiel kamienny i antracyt z wyjątkiem złóż w województwie poznańskim i górnośląskiej części województwa śląskiego“ (gdzie podlegają one zastrzeżeniu na rzecz Państwa).

Wszystkie wymienione wyżej ciała kopalne mogą być przedmiotem własności górniczej tylko o tyle, o ile się „znajdują w swych naturalnych złożach“ (art. 1^I). Masy minerału, zebrane w jednym miejscu ludzką ręką, np. zwały dawniej wydobytego minerału, przedmiotem własności górniczej być nie mogą art. 1^I, 22, 25, 26).

2. Prawo dawniejsze i przepisy przechodnie.

a) Jak wzmiankowano, ilość minerałów, poddanych woli górniczej przez polskie Rozporządzenie o prawie górniczym, jest większa, niż w ustawach górniczych państw zaborczych.

Według prawa b. Kongresówki, woli górniczej podlegały tylko węgle kopalne oraz rudy: żelazna, cynkowa i ołowiana (z wyłączeniem „rud darniowych i napływowych“, — art. 456). Pozostała, olbrzymia większość ciał kopalnych (wyżej str. 315) mogła być eksploatowana tylko na podstawie nadania górniczego, ale uzyskać nadanie górnicze na nie mógł tylko właściciel gruntu, albo osoba, mająca jego zezwolenie.

Z pośród ciał kopalnych, podlegających, w myśl art. 1^I Rozporządzenia polskiego, woli górniczej, — nie podlegały jej według prawa pruskiego (por. § 1, 211 a Pr.): rad, platyna, glin, wolfram, kadm, chrom, sole potasowe, magnezjowe i borowe, „wraz z występującymi razem z niemi w tem samym złożu solami i solankami“; węgiel kamienny; z wyjątkiem siarki, — minerały, nadające się „do technicznego wydobywania z nich siarki“; „minerały, które, ze względu na zawartość fosforu, nadają się do przeróbki na nawozy sztuczne“, oraz, w na-

leżących do województwa poznańskiego częściach dawnych powiatów sycowskiego i namysłowskiego, ruda żelazna. Niektóre z powyższych ciał kopalnych, jak węgiel kamienny, sole potasowe, magnezjowe i borowe, były zastrzeżone na rzecz Państwa; pozostałe — podlegały prawu własności gruntu i należały do właściciela gruntu.

b) Wskutek poddania przez polskie Rozporządzenie o prawie górniczym woli górniczej ciał kopalnych, które poprzednio jej nie podlegały, właściciel gruntu traci wymienione wyżej w punkcie „a“ uprawnienie, związane z własnością gruntu. Aby dać możliwość przystosowania się do nowego stanu rzeczy właścicielowi powierzchni, który do chwili wydania Rozporządzenia liczył, i miał prawo liczyć, że nikt nie będzie się starał o uzyskanie własności górniczej na jego gruncie na powyższe minerały, — Rozporządzenie, w okresie czasu do dn. 31 grudnia 1936 roku, przyznaje właścicielowi gruntu, — względnie „właścicielom sąsiadujących ze sobą gruntów, działającym łącznie“, — odnośnie do minerałów, znajdujących się w granicach ich gruntów, wyłączne prawo do składania zgłoszeń o nadanie własności górniczej na omawiane minerały, to jest na minerały, które zostały przez nowe Rozporządzenie poddane woli górniczej, a które przedtem woli górniczej nie podlegały (art. 293, odnoszący się do b. Kongresówki, i art. 300, odnoszący się do b. zaboru pruskiego). Na wypadek, gdyby właściciel gruntu nie skorzystał ze swych powyższych uprawnień, służy, oprócz właściciela gruntu, w myśl art. 294 i 300^I, wyłączne prawo uczynienia zgłoszenia, w okresie czasu do 31 grudnia 1936 r. „przemysłowcowi górniczemu, który nabył od właściciela gruntu pośrednio, lub bezpośrednio uprawnienie do wydobywania wymienionych minerałów“.

Uzyskanie nadania górniczego w wypadkach powyższych przez właściciela gruntu, wzgl. przez „przemysłowca górniczego, który uzyskał od właściciela gruntu uprawnienie do wydobywania minerałów“, podlega odnośnym ogólnym przepisom art. 22 i nast. Rozporządzenia, z wyłączeniem jedynie przepisu art. 30^I, dotyczącego sposobu wykreślenia granicy pola górniczego. Przepis

ten, w myśl którego odległość każdego punktu granicy pola górniczego od miejsca odkrycia minerału nie może wynosić mniej, niż 100 metrów, nie da się zastosować w danym razie, gdy obszar pola górniczego nie może przekraczać granic własności gruntowej, która jest podstawą wymienionych wyżej uprawnień, ustanowionych przez art. 293, 294, 295 i 300.

c) Jak wyżej wzmiankowano, w myśl § 211 a pruskiej Ustawy Górniczej, — w należących do województwa poznańskiego częściach dawnych powiatów sycowskiego i namysłowskiego, — rudy żelazne należały do właściciela gruntu, lub osób, którym on ustąpił swe prawa do rudy żelaznej; zaś w myśl polskiego Rozporządzenia podlegają one systemowi woli górniczej. W ten sposób zachodzi tu sytuacja podobna do stanowiącej przedmiot przytoczonych powyżej w punkcie „b“ artykułów 293, 294, 300, sytuacji innych minerałów, które w myśl Rozporządzenia o prawie górniczym podlegają woli górniczej, a które według prawa dotychczasowego woli górniczej nie podlegały. Rozporządzenie o tyle inaczej reguluje (w art. 301—304) położenie prawne złóż rud żelaznych w wymienionych częściach państwa, niż innych minerałów, podlegających dotąd woli górniczej, że, gdy w stosunku do tych ostatnich uprawnienia właściciela gruntu (i osób, które uzyskały uprawnienia od właściciela gruntu) wygasają (z zachowaniem jedynie uprawnień, o których była mowa wyżej w punkcie „b“) w dniu wejścia w życie nowego Rozporządzenia, t. j. w dniu 1 stycznia 1932 r., to — natomiast w stosunku do rud żelaznych wygasają one dopiero w dniu 31 grudnia 1937 r., względnie w dniu rozstrzygnięcia prośby o nadanie, wniesionej przez wymienione osoby przed datą 31 grudnia 1937 r. Po upływie tego czasokresu omawiane złoża rudy nie mogą być eksploatowane (ani przez właściciela gruntu, ani kogokolwiek innego) inaczej, jak tylko na podstawie nadania górniczego, uzyskanego w myśl przepisów Rozporządzenia.

§ 4. *Ciała kopalne, zastrzeżone na rzecz Państwa.*

Przepisy Rozporządzenia o minerałach, zastrzeżonych na rzecz Państwa, są przejęte

z prawa pruskiego (do którego, jak wzmiankowano wyżej, zostały wprowadzone przez nowelę z dnia 18 czerwca 1907 r.) i z opartej na prawie pruskiem ustawy z dn. 22 marca 1928 r. (Dz. U. 1928 r., poz. 340).

„Zastrzeżenie na rzecz Państwa“, jak już wzmiankowano, nie znaczy, że minerały „zastrzeżone“ stanowią z mocy samego prawa własność Państwa; znaczy jedynie, że minerały te, — tak samo, jak minerały. podlegające woli górniczej; — „nie są związane z prawem własności właściciela gruntu“ (art. I^{III}), i że mogą być eksploatowane dopiero po uzyskaniu na nie nadania górniczego. Różnica między minerałami, zastrzeżonymi na rzecz Państwa a minerałami, podlegającymi woli górniczej, polega na tem, że gdy nadanie górnicze na te ostatnie może uzyskać każdy odkrywca złoża (względnie czyniący zgłoszenie o odkryciu), — to nadanie górnicze na minerały, zastrzeżone na rzecz Państwa, może, — przy zastosowaniu ogólnych przepisów prawa o uzyskanie nadań górniczych, — uzyskać tylko Państwo (art. I^{II}, 2, 4^{II}, 54, 55).

W myśl Rozporządzenia, podobnie jak według ustawy z dn. 22 marca 1928 r. (Dz. U. poz. 340), na rzecz Państwa są zastrzeżone „sól kamienna, sole potasowe, manganowe i borowe, solanki, zawierające sole sodowe lub sole potasowe“ (art. I^{II}). Oprócz wymienionych soli, podlegają zastrzeżeniu na rzecz Państwa węgiel kamienny i antracyt w województwie poznańskim i w górnośląskiej części województwa śląskiego (art. I^{II}), gdzie i dotychczas podlegały one zastrzeżeniu na rzecz Państwa (por. § 2).

Państwo może zgodnie z ogólną zasadą (wyżej § 3), uzyskiwać nadanie górnicze tylko na minerał, „znajdujący się w swem naturalnem złożu“ (art. I^{II}).

§ 5. *Ciała kopalne, związane z prawem własności gruntu.*

Ciała kopalne, które w myśl powyższego nie podlegają woli górniczej, ani nie są zastrzeżone na rzecz Państwa, — „są przynależne do gruntu i nie mogą być przedmiotem odrębnej własności górniczej“; w stosunku do nich ma zastosowanie ogólna zasada kodyfikacyj prawa cywilnego, obo-

wiązujących w Państwie Polskim, w myśl której (że użyję sformułowania w art. 552 obowiązującego w b. Kongresówce kodeksu cywilnego francuskiego) „własność gruntu pociąga za sobą własność wnętrza“ (por. § 905 niemieckiego kodeksu cywilnego). Wydobywanie tych ciał kopalnych podlega specjalnym przepisom, zawartym w art. 184—187 Rozporządzenia.

Część II.

Własność górnicza.

Dział I.

Powstawanie własności górniczej.

Rozdział I.

Poszukiwanie górnicze.

§ 6. *Swoboda poszukiwań w systemie woli górniczej.*

1. Jak wzmiankowano (wyżej § 2), jedną z podstawowych zasad woli górniczej jest zasada swobody poszukiwań górniczych. Celem systemu „woli górniczej“ jest zachęcenie do poszukiwań górniczych; cel ten nie mógłby być osiągnięty bez swobody poszukiwań górniczych. Zasada swobody poszukiwań górniczych jest wyrażona w zdaniu I art. 4, w myśl którego „prawo poszukiwań przysługuje każdemu, kto zdolny jest do nabycia własności górniczej“ (o zdolności do nabywania własności górniczej będzie mowa niżej).

W myśl powyższego przepisu, dla czynienia poszukiwań górniczych nie potrzeba zezwolenia władzy państwowej, jakie jest wymagane, — nawet gdy idzie o poszukiwania na własnym gruncie, — według niektórych prawodawstw, — w tej liczbie np. według austriackiej Ustawy górniczej (§ 5, 6, 14). Cytowany art. 4 zd. I polskiego Rozporządzenia stanowi powtórzenie § 3 Ustawy pruskiej. Ta sama zasada swobody poszukiwań obowiązywała w b. Kongresówce (art. art. 454, 455, 456, 473 Kongr.).

2. Czynić poszukiwania górnicze wolno wszędzie. Wyjęte są z pod ogólnej zasady swobody poszukiwań górniczych tylko grunty, wyraźnie wymienione w ustawie lub rozporządzeniu (albo zarządzeniu) administracyjnym. W szczególności: a) w myśl art. 5^I, nie wolno czynić poszukiwań górniczych „w obrębie placów publicznych, ulic, śróg, kolei, cmentarzy, okręgów ochrony

górnicych źródeł mineralnych i obiektów nieruchomości, będących zabytkami w myśl art. 1 i 2 rozporządzenia z dn. 6 marca 1928 r. o opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr. 29, poz. 265) oraz na obszarach, na których poszukiwania są zakazane na mocy specjalnych ustaw“. b) Niezależnie od tego, w myśl art. 5^{II}, „Rada Ministrów może zabronić w drodze Rozporządzenia poszukiwań na pewnych obszarach ze względu na interes publiczny“, zaś „Minister Przemysłu i Handlu, lub upoważniona przez niego władza górnicza“ może ograniczyć swobodę poszukiwań na obszarach, które „posiadają szczególniejszą wartość dla badań naukowych, jako wyjątkowe zabytki przyrody“ (art. 5^{III}). c) Na niektórych obszarach poszukiwania górnicze mogą być czynione tylko na mocy specjalnego pozwolenia władzy. Mianowicie dla poszukiwań w obrębie gruntów, wchodzących w sferę interesów obrony Państwa, i w obrębie lotnisk, jest potrzebne pozwolenie władzy wojskowej, ewentualnie (o ile idzie o lotniska) w porozumieniu z Ministerstwem Komunikacji (art. 6^I); dla poszukiwań w obrębie sfery nadgranicznej „jest potrzebne zezwolenie państwowej władzy administracji ogólnej“ (art. 6^{II}).

3. Podobne zakazy, względnie ograniczenia, istniały w dawniejszym prawie — w art. 474 Ustawy rosyjskiej, § 4 Ustawy pruskiej i § 17^{II} i 18 Ustawy austriackiej. O ile między dawnymi przepisami a nowym Rozporządzeniem zachodzą różnice, — to w zasadzie od daty wejścia w życie Rozporządzenia o prawie górniczym, obowiązują przepisy Rozporządzenia (art. 273^{II}). Jednak, jeżeli na podstawie dawnych przepisów zostały legalnie rozpoczęte poszukiwania w miejscach, w których według art. 5 i 6 nowego Rozporządzenia jest zakazane prowadzenie poszukiwań, to wolno prowadzić rozpoczęte poszukiwania w dalszym ciągu, jednak nie dłużej niż do 31 grudnia 1934 r. (art. 273^I).

§ 7. *Zajęcie gruntu dla celów poszukiwań.*

1. Zasada woli górniczej oznacza nietylko prawo czynienia poszukiwań bez zezwolenia władzy państwowej, ale nadto prawo czynienia poszukiwań nietylko na własnym, ale i na cudzym gruncie bez względu na zgodę

właściciela lub posiadacza gruntu. W myśl art. 7^I, „poszukiwacz górniczy... ma prawo domagać się odstąpienia mu gruntów i wód wierzchnich, niezbędnych zarówno dla samych robót poszukiwawczych, jak i dla potrzeb robót i urządzeń pomocniczych, przewidzianych w art. 75“. Art. 75 (o którym jest mowa niżej) obejmuje „wszelkiego rodzaju roboty górnicze, budowlane i urządzenia, niezbędne dla poszukiwania minerału“, i zawiera ich szczegółowe wyliczenie. Jeżeli właściciel lub posiadacz gruntu odmawia zezwolenia na zajęcie gruntu¹⁾, lub jeżeli miejsce ich pobytu jest nieznane, — to pozwolenia na zajęcie gruntu udziela okręgowy urząd górniczy (art. 7^I).

Prawo do zajęcia gruntu (względnie wód — art. 7^{II}) wbrew woli właściciela i posiadacza gruntu, jest to podmiotowe prawo poszukiwacza: władza górnicza nie może poszukiwaczowi odmówić zezwolenia na przymusowe zajęcie gruntu, potrzebnego do prowadzenia poszukiwań, gdy zachodzą przewidziane przez prawo przesłanki (art. 7^I: „poszukiwacz korzysta z uprawnień... i ma prawo domagać się...“).

Nie ulegają przymusowemu zajęciu, bez zgody właściciela i posiadacza, grunty „pod budynkami mieszkalnymi, gospodarczymi, lub służącymi do celów przemysłowych, lub użyteczności publicznej, i w promieniu 65 metrów od budynków, należących do tego samego, co i grunt, właściciela, albo w łączących się z budynkami ogrodzonych podwórzach i w sadach, ogrodach i parkach“ (art. 7^{III} p. 2).

2. a) W myśl art. 7 ust. IV „pozwolenie na zajęcie gruntu jest udzielane na przeciąg jednego roku, poczem wygasa, jeżeli nie zostanie odnowione przed upływem powyższego terminu. Okręgowy urząd górniczy może odmówić odnowienia, jeżeli roboty poszukiwawcze nie zostały rozpoczęte, lub też były przerwane dłużej, aniżeli przez rok“.

¹⁾ Kwestja zgody (lub niezgody) właściciela gruntu wchodzi tu w grę nie ze względu na istnienie jakichkolwiek uprawnień właściciela gruntu w stosunku do złoża minerału, takie uprawnienie nie istnieje —, ale ze względu na to, że idzie o posiadanie powierzchni

b) Dawniejsze prawo b. zaboru pruskiego nie określało terminu trwania pozwolenia. Art. 477 Ustawy górniczej, która obowiązywała w Kongresówce, orzekał, że „pozwolenie traci moc, jeżeli przemysłowiec górniczy nie skorzysta z niego w ciągu roku“; termin ten odnosił się do czasu rozpoczęcia robót poszukiwawczych; zaś czas trwania tych robót nie był ograniczony (Sztorf, str. 52). Z cytowanego wyżej przepisu art. 273 nowego Rozporządzenia, — w myśl którego pozwolenia, udzielone przed wejściem w życie nowego Rozporządzenia na prowadzenie robót w miejscach, w których według art. 5 i 6 nowego Rozporządzenia prowadzenie poszukiwań jest zakazane, trwają do dnia 31 grudnia 1939 r., — wynika (per arg. a fortiori), że do tego samego terminu trwają na terytorjum b. Kongresówki i b. zaboru pruskiego wszystkie dawniejsze pozwolenia, — również pozwolenia na prowadzenie robót w miejscach, nie podlegających zakazom artykułów 5 i 6 nowego Rozporządzenia.

Według § 16 austriackiej Ustawy górniczej, pozwolenie na prowadzenie poszukiwań było udzielane na rok. Bardzo szczegółowe, kazuistyczne przepisy, dotyczące dalszego trwania, względnie przedłużenia tych pozwoleń po wejściu w życie nowego Rozporządzenia, zawierają art. 280—282 tego Rozporządzenia.

3. Właściciel, względnie posiadacz zajętego gruntu ma prawo do wynagrodzenia za używanie gruntu i do „pełnego odszkodowania za szkody, powstałe we własności gruntowej i jej przynależnościach“; ma prawo żądać w pewnych wypadkach, aby przemysłowiec górniczy nabył zajęty grunt na własność; ma prawo żądać złożenia przez przemysłowca górniczego kaucji na zabezpieczenie wykonania przezeń jego obowiązków, a to stosownie do odnośnych przepisów, ustanowionych na wypadek zajęcia gruntu na rzecz właściciela pola górniczego (art. 7^{II}, 11; 84—92, 98—101, 105 do 108). Również i przepisy, dotyczące zwrotu gruntu, ustanowione dla zajęcia gruntu przez właściciela pola górniczego, i warunków wprowadzenia w posiadanie gruntu, mają zastosowanie do zajęcia

gruntu dla celów poszukiwań górniczych (art. 7^{II}, 93, 94).

4) Poszukiwacz ma prawo korzystania z wód wierzchnich, bez względu na zgodę właściciela lub posiadacza, a to stosownie do odnośnych przepisów, ustanowionych dla korzystania właściciela pola górniczego (art. 7^{II}, 97). O tych przepisach będzie mowa niżej, przy rozpatrywaniu uprawnień właściciela pola górniczego.

§ 8. Wyłączność poszukiwań w prawie austriackiem.

1. Jak wzmiankowano (wyżej § 6), według prawa austriackiego dla prowadzenia poszukiwań górniczych jest potrzebne pozwolenie władzy (§ 14 Austr.), które zawiera wskazanie obszaru, objętego pozwoleniem, t. zw. „obszaru poszukiwawczego“ (§ 15 Austr.); bez pozwolenia władzy nawet właściciel gruntu nie może prowadzić poszukiwań na swoim gruncie.

Jak orzeka § 21 Austr., „pozwolenie nie uzasadnia jeszcze wyłącznego prawa do poszukiwania na oznaczonym obszarze poszukiwawczym; na tym samym obszarze można równocześnie udzielić kilku osobom pozwolenia na poszukiwanie“¹⁾. Wszakże w myśl § 22, osoba, która uzyskała od władzy pozwolenie na prowadzenie poszukiwań, może uzyskać wyłączne prawo poszukiwania, jeżeli „zgłosi władzy górniczej na obszarze poszukiwawczym punkt, w którym zamierza rozpocząć roboty poszukiwawcze i wystawić znak wyłączności. Z chwilą nadejścia takiego zgłoszenia do władzy górniczej, poszukiwacz nabywa w stosunku do zgłoszonego punktu wyłączne prawo poszukiwania, t. j. wyłączność“. Prawo wyłączności obejmuje przestrzeń „w obrębie poziomego koła o promieniu 425 metrów, którego punktem środkowym jest miejsce wystawienia znaku wyłączności“ (§ 31). Tak określona przestrzeń wynosi 567162 metry kwadratowe; w obrębie tej przestrzeni „nie wolno innym przedsięwziąć robót poszukiwawczych“ (§ 31). Poszukiwacz może rozpocząć poszukiwania w wielu miejscach i wystawić wiele „znaków wyłączno-

ści“, i w ten sposób zająć wiele takich przestrzeni, uniemożliwiając czynienie na nich poszukiwań innym osobom.

Według prawa b. Kongresówki i prawa b. zaboru pruskiego, — dla prowadzenia poszukiwań nie było potrzeba pozwolenia władzy¹⁾. W konsekwencji, prawo b. Kongresówki i prawo b. zaboru pruskiego nie znały, w odróżnieniu od prawa b. zaboru austriackiego, wyłączności prawa poszukiwania.

System prawodawczy, nie uznający prawa wyłączności, przyjęty przez prawodawstwa b. Kongresówki i b. zaboru pruskiego, ma tę złą stronę, że nie daje dostatecznej gwarancji osobie, rozpoczynającej poszukiwania, iż uzyska ona nadanie w razie odkrycia minerału. Bowiem przy tym systemie jest możliwe, że ktoś inny, dowiedziawszy się o rozpoczętych poszukiwaniach i o ich pomyślnych wynikach, rozpocznie sam poszukiwania w pobliżu miejsca poszukiwań pierwszego „poszukiwacza“, i, dotarwszy do złoża minerału, zgłoszenie u władzy górniczej o dokonaniem odkryciu minerału uczyni wcześniej niż pierwszy „poszukiwacz“, i (w myśl przepisów o „prawie pierwszeństwa“, — niżej § 14), korzystając z pracy i doświadczeń pierwszego, uzyska nadanie górnicze, zaś pierwszy poszukiwacz, dzięki pracy i poszukiwaniom którego zostało dokonane odkrycie minerału, — nadania nie uzyska.

Austriacki system wyłączności poszukiwań nie przedstawia powyższej niedogodności, bowiem daje poszukiwaczowi pewność, że w pobliżu jego miejsca poszukiwań nikt inny poszukiwań prowadzić nie będzie i nie będzie mógł wykorzystać uzyskanych przez niego wiadomości. Z drugiej jednak strony, stwarzając w obrębie pewnego ob-

¹⁾ Teksty ustaw austriackiej i pruskiej cytuję według przekładu, dokonanego z polecenia Ministerstwa Przemysłu i Handlu.

¹⁾ Jeżeli właściciel lub posiadacz gruntu odmawia oddania w posiadanie przemysłowcowi górniczemu powierzchni gruntu, niezbędnej dla bicia szybów, postawienia budynków lub urządzeń, to (jak wyjaśniono w § 7) władza górnicza wydaje postanowienie o przymusowym zajęciu potrzebnej przestrzeni gruntu, ale takie postanowienie o przymusowym zajęciu gruntu nie ma nic wspólnego z przewidzianem przez prawo austriackie wydzieleniem przez władzę górniczą obszaru dla czynienia poszukiwań: ustawa austriacka, obok pozwolenia na prowadzenie poszukiwań, przewiduje i zna postanowienie władzy o przymusowym zajęciu gruntu (§ 100).

szaru monopol poszukiwań dla jednej osoby, system wyłączności osłabia energję tej osoby w czynieniu poszukiwań: nie ma ona potrzeby śpieszyć się z czynieniem poszukiwań, gdy ma pewność, że nikt nie może jej uprzedzić w odkryciu złoża i uzyskaniu nadania. Wynik tego systemu bywa taki, że posiadacz prawa wyłączności nie korzysta ze swych praw, a nikomu innemu nie wolno czynić poszukiwań na obszarze, objętym wyłącznością, i na obszarze tym nikt nie czyni poszukiwań. Tę ujemną stronę systemu wyłączności powiększa okoliczność, że poszukiwaczowi wolno wystawić nie jeden tylko, ale wiele znaków wyłączności, i w ten sposób objąć swą „wyłącznością“ bardzo znaczne przestrzenie. Przewidziane w prawie austriackiem, — dla usunięcia tych ujemnych stron systemu wyłączności, — środki w postaci specjalnego opodatkowania „wyłączności“, albo w postaci przymusu do prowadzenia poszukiwań (§§ 174, 178—180), nie osiągnęły celu (Sztof, str. 39—41).

Polskie Rozporządzenie o prawie górniczem stoi zasadniczo na stanowisku swobody prowadzenia poszukiwań przez wielu poszukiwaczy w jednej i tej samej miejscowości, i nie zna wyłączności poszukiwań na wzór ustawy austriackiej. Jedynie art. 9 orzeka, że „okręgowy urząd górniczy winien zakazać prowadzenia robót poszukiwawczych, jeżeli poszukiwania... mogą przeszkodzić robotom poszukiwawczym, rozpoczętym wcześniej przez innego poszukiwacza i nieprzerwanym“. Przez „przeszkodzenie“ należy rozumieć chyba jedynie „przeszkodzenie“ w fizycznym, technicznym znaczeniu; nie należy rozumieć niedogodności, wynikającej z bliskości jednego miejsca poszukiwań od drugiego, któraby stwarzała niebezpieczeństwo, że inny poszukiwacz (który później rozpoczął poszukiwania) wykorzysta wyniki badań pierwszego poszukiwacza, na ich podstawie uzyska nadanie górnicze, i wykreśli granice nadania w ten sposób, że obejmowałoby punkt odkrycia pierwszego poszukiwacza, pozabawiając go możności uzyskania nadania (niżej § 12 Nr. 5). Wszakże, gdyby zostało przyjęte takie, zbyt szerokie ujmowanie pojęcia „przeszkodzenia robotom“, — to przepis

art. 9 mógłby pośrednio prowadzić do stwarzania sytuacji, poniekąd podobnej do wyłączności, przewidzianej w ustawie austriackiej, mianowicie do stwarzania, — poza przestrzenią, faktycznie zajętą przez roboty poszukiwacza, jego urzędzenia i budynki, — obszaru, którego ten poszukiwacz nie zajmuje swemi robotami, urządzeniami i budynkami, ale w obrębie którego, mimo to, nikomu nie byłoby wolno prowadzić poszukiwań. Różnica takiego systemu od systemu austriackiego polegałaby na tem, że według prawa austriackiego stworzenie wyłączności zależy od poszukiwacza i stanowi jego podmiotowe prawo, zaś według prawa polskiego (w razie wzmiankowanej szerokiej wykładni art. 9) zależałoby ono od uznania władzy górniczej; przytem przestrzeń, na której byłaby według prawa polskiego wyłączona możność czynienia poszukiwań przez inne osoby, prócz pierwszego poszukiwacza, byłaby znacznie mniejsza, niż „pole wyłączności“, przewidziane w ustawie austriackiej.

§ 9. Przepisy, dotyczące prowadzenia robót poszukiwawczych.

1. Jak wyżej wyjaśniono, według Rozporządzenia o pr. gór. (art. 4 zd. 1) rozpoczęcie i prowadzenie poszukiwań nie jest uzależnione od pozwolenia władzy. Poszukiwacz winien jedynie zawiadomić o rozpoczęciu robót (ze wskazaniem miejsca i sposobu prowadzenia robót) właściwy okręgowy urząd górniczy i inne władze i osoby, wymienione w art. 8 (§ 6)¹⁾.

2. Swoboda poszukiwań ulega ograniczeniu ze względu na wymagania bezpieczeństwa, techniki i t. p.

¹⁾ Mianowicie winien zawiadomić, — o ile roboty mają być prowadzone w strefie nadgranicznej, — właściwą powiatową władzę administracji ogólnej; „właściciele sąsiednich leczniczych źródeł mineralnych, dla których został ustanowiony okrąg ochrony górniczej, o ile właściciele ci zarejestrowali się w wyższym urzędzie górniczym“; wreszcie „właściciele wszystkich pól górniczych, w obrębie których roboty mają być prowadzone“ (art. 8). Mowa tu oczywiście o polach górniczych, nadanych na inny minerał, niż minerał, będący przedmiotem poszukiwań, gdyż w obrębie nadanego pola górniczego nie można poszukiwać minerału, na który to pole zostało nadane (art. 27).

Specjalnie poszukiwań dotyczy art. 9, w myśl którego okręgowy urząd górniczy „powinien zakazać prowadzenia robót poszukiwawczych, jeżeli poszukiwania mogą zagrażać bezpieczeństwu istniejących już zakładów górniczych lub przeszkadzać ich ruchowi, albo też przeszkadzać robotom poszukiwawczym, rozpoczętym wcześniej przez innego poszukiwacza i nie przerwany, albo zagrażać bezpieczeństwu leczniczych źródeł mineralnych, dla których został ustanowiony okrąg ochrony górniczej“.

Pozatem do robót poszukiwawczych mają zastosowanie wyliczone w art. 13 ogólne przepisy, dotyczące robót górniczych (o przepisach tych będzie mowa niżej), — w szczególności zaś: a) nakaz art. 143^I, aby roboty były „prowadzone zgodnie ze wskazaniami techniki i tak, aby, o ile możności, eksploatacja tych samych i sąsiednich złóż nie była w przyszłości utrudniona“; b) przepisy art. 143^{II}, dotyczące prowadzenia robót w ten sposób, „by życie i zdrowie ludzkie tudzież interes publiczny nie były narażone na niebezpieczeństwo“; c) przepisy, dotyczące nabywania, przechowywania i użytkowania materiałów wybuchowych (art. 148), wznoszenia, przebudowy i eksploatacji budynków i urządzeń technicznych (art. 149); d) wymaganie, aby na kierowników, wzgl. na dozorców, były wyznaczane osoby, posiadające przepisane kwalifikacje (art. 123 ust. II i III; art. 124 punkty 1—5; art. 125—138). W razie niestosowania się do powyższych przepisów, okręgowy urząd górniczy może wstrzymać roboty (art. 136, 150).

Dla umożliwienia, wzgl. dla ułatwienia, władzom górniczym dozoru nad robotami poszukiwawczymi, mają do nich zastosowanie, dotyczące eksploatacji górniczej (niżej w § 23 Nr. 4, 5) przepisy: art. 122 i 139 o obowiązku dawania wyjaśnień władzy górniczej, o obowiązku składania sprawozdań, przedstawiania danych statystycznych; — art. 119—120 o obowiązku ustanawiania pełnomocnika, gdy przedsiębiorstwo górnicze prowadzi kilka osób, nie tworzących spółki, której zastępstwo byłoby ustawowo uregulowane; —

art. 118 o obowiązku zawiadamiania władzy górniczej o zmianie posiadacza zakładu górniczego i przedstawiania dokumentów, udowadniających prawo nowego posiadacza do objęcia zakładu w posiadanie.

3. Dla ustalenia faktu odkrycia minerału, ew. daty tego odkrycia, konieczne jest przedstawienie szczegółowego przebiegu robót, opisu pokładów geologicznych, przez które przechodzi otwór wiertniczy i t. p. dane. Dlatego, w myśl art. 12^I, „przy poszukiwaniach zapomocą wiercenia poszukiwacz górniczy obowiązany jest prowadzić bieżące dzienniki wiertnicze i profil otworu wiertniczego oraz przechowywać próbki przewierconych skał“. Dziennik wiertniczy, profil otworu i próbki skał poszukiwacz jest obowiązany okazywać na żądanie władzy górniczej (art. 12^{II}). Szczegółowe przepisy w powyższych przedmiotach wydaje Minister Przemysłu i Handlu (art. 12^{III}).

4. Przy prowadzeniu poszukiwań poszukiwacz, z konieczności, wydobywa i minerały, nie będące przedmiotem poszukiwania. Nie można mu tego zabronić, o ile „wydobywanie minerałów jest bezpośrednio związane z poszukiwaniem górniczym“, lub z robotami pomocniczymi, przewidzianymi w art. 75 (art. 140 zd. 2). Co do przeznaczenia i sposobu użytkowania minerałów, wydobytych przez poszukiwacza, mają (w myśl art. 10) zastosowanie przepisy art. 73 i 74 o „minerałach, uzyskiwanych przez właściciela pola górniczego, a nieobjętych jego nadaniem“. Przepisy te będą przytoczone we właściwym miejscu (§ 19 Nr. 2).

§ 10. O poszukiwaniu minerałów, zastrzeżonych na rzecz Państwa.

Oдноśnie do poszukiwania minerałów, zastrzeżonych na rzecz Państwa, wyliczonych w art. 1 ustęp II (wyżej § 4), — art. 4 ustęp II orzeka, iż „prawo poszukiwania minerałów, zastrzeżonych na rzecz Państwa, przysługuje wyłącznie Państwu“.

Do poszukiwań powyższych mają odpowiednie zastosowanie ogólne przepisy Rozporządzenia o poszukiwaniach (por. art. 7 zd. 1).

Rozdział II.

Nadawanie własności górniczej.

§ 11. Prawo podmiotowe do uzyskania własności górniczej.

1. Własność górnicza, czyli wyłączne prawo do eksploataowania złoża minerału, powstaje przez akt władzy państwowej, wydzielającej określonej osobie określony obszar do eksploatacji, t. zw. pole górnicze. Mianowicie władza państwowa nadaje własność górniczą odkrywcy minerału (wzgl. osobie, która pierwsza uczyniła zgłoszenie o odkryciu, — o tem niżej § 13, 14). W myśl art. 22, „warunkiem uzyskania nadania własności górniczej jest o d k r y c i e minerału w jego naturalnem złożu i zgłoszenie odkrycia...“; w myśl art. 28, „zgłoszenie, odpowiadające wymaganiom niniejszego prawa, daje p r a w o do uzyskania drogą nadania własności pola górniczego...“. Prawo odkrywcy (względnie osoby, która uczyniła zgłoszenie o odkryciu) złoża do otrzymania nadania jest to prawo podmiotowe, korzystające z ochrony w drodze sądownictwa administracyjnego. O udzieleniu lub odmowie nadania — orzeka, jako I instancja administracyjna, wyższy urząd górniczy; od jego orzeczenia służy odwołanie do „Kolegium Górniczego“ — specjalnej instancji, której organizacja jest wzorowana na organizacji sądów (art. 45, 46, 206 i nast.); od orzeczenia Kolegium Górniczego służy skarga, — na ogólnych zasadach, — do Najwyższego Trybunału Administracyjnego (art. 222, niżej § 33).

Przyznając odkrywcy złoża (wzgl. osobie, która pierwsza uczyniła zgłoszenie o odkryciu) podmiotowe prawo do otrzymania nadania, Rozporządzenie idzie śladami ustawy pruskiej (§ 22) i ustawy b. Kongresówki (art. 480 i 486, odnoszące się do czterech minerałów, wymienionych w art. 456 rosyjskiej ustawy górniczej, podlegających systemowi „woli górniczej“). Jest to zasadnicza różnica wymienionych prawodawstw od ustawy francuskiej z 1810 r., według której odkrywca minerału (wzgl. czyniący pierwsze zgłoszenie o odkryciu) nie ma żadnego prawa podmiotowego do otrzymania nadania: władza przyznaje nadanie, komu uzna za właściwe, a odkrywcy przysługuje je-

dynie prawo do otrzymania wynagrodzenia za dokonane odkrycie. System, przyjęty w prawie pruskiem, i, za jego wzorem, w prawie Kongresówki i w polskiem Rozporządzeniu, należy uznać za bardziej celowy, jako w wyższym stopniu pobudzający przedsiębiorczość i inicjatywę prywatną do czynienia poszukiwań górniczych.

2. Jednakowoż zachodzi różnica między ustawą pruską i polskiem Rozporządzeniem odnośnie do sposobu dochodzenia i obrony prawa podmiotowego do otrzymania nadania.

Według ustawy pruskiej prawo podmiotowe wynika z odkrycia (wzgl. ze zgłoszenia) w tym sensie, iż władza górnicza przy udzielaniu, względnie odmawianiu, nadania nie może działać samowolnie, ani nawet według swego uznania, lecz obowiązana jest stosować się do odnośnych przepisów prawnych. Jednakże droga obrony tego prawa jest to w zasadzie tylko droga instancyj administracyjnych: ostateczny środek prawny stanowi rekurs do Min. Przem. i Handlu. Zaś droga skargi w trybie sądowo-administracyjnym — do „Wydziału Górniczego“, a, przeciwko jego rozstrzygnięciu, środek prawny „rewizji do Wyższego Sądu Administracyjnego“ (w Państwie Polskiem — do Najwyższego Trybunału Administracyjnego) — istnieje tylko w wypadkach, wymienionych w § 192a ustęp II, mianowicie w kwestjach: czy „minerał został odkryty w jego złożu naturalnem w miejscu, wskazanem w podaniu“; czy został „odkryty przed złożeniem zgłoszenia“ (§ 15 ustęp I punkt 1); czy jego „ilość i jakość są takie, że jego eksploatacja górnicza dla celów gospodarczych okazuje się możliwa“; czy zachodzą „okoliczności wyjątkowe i niezależne od woli zgłaszającego“, usprawiedliwiające odstąpienie od przepisów, dotyczących figury i granic pola górniczego (§ 27). Natomiast, — w odróżnieniu od ustawy pruskiej, — według polskiego Rozporządzenia, droga sądownictwa administracyjnego i droga skargi do Najwyższego Trybunału Administracyjnego nie ulegają takim ograniczeniom.

Z drugiej strony według prawa pruskiego istnieje droga skargi sądowej do

sądu powszechnego (cywilnego). Mianowicie, gdy ktoś protestuje przeciw nadaniu pola górniczego osobie, czyniącej zgłoszenie, i twierdzi, że ma prawo do uzyskania pola górniczego w tem samym miejscu, którego dotyczy zgłoszenie, i gdy w ten sposób jest przeciwnik w ewentualnej sprawie cywilnej, wtedy (stosownie do przepisów §§ 23, 32, 35 i 36 ust. pr.) spór może być wytoczony przed sądem powszechnym (cywilnym), którego orzeczenie jest obowiązujące dla władzy górniczej (Müller, str. 162—163). Natomiast według polskiego Rozporządzenia, spory, dotyczące prawa do uzyskania nadania między osobami, z których żadna jeszcze nie posiada nadania, rozstrzyga władza górnicza i sądy administracyjne, z wyłączeniem sądów cywilnych. Jedynie w wypadkach, gdy jedna ze stron w sporze już posiada nadanie górnicze na dany minerał w danym miejscu, według polskiego Rozporządzenia (podobnie jak według ustawy pruskiej), spór podlega właściwości sądów powszechnych (art. 48 Rozp.). Oczywiście również spory, oparte nie na przepisach i zasadach prawa górniczego, lecz na tytułach prywatno-prawnych, np. na umowie, podlegają jednakowo według obu prawodawstw, — według ustawy pruskiej i polskiego Rozporządzenia, — rozpoznaniu przez sądy powszechne.

Według ustawy górniczej, która obowiązywała w b. Kongresówce, prawa do uzyskania nadania można było dochodzić jedynie w drodze instancji administracyjnych; przytem, gdy szło o nadania poza granicami powiatów będzińskiego i olkuskiego, gdzie za panowania rosyjskiego (w myśl art. 490 Kongr.) nadania udzielał cesarz rosyjski, — przeciwko odmowie przyznania (lub przeciw udzieleniu) nadania nie było środka prawnego; tylko gdy szło o nadanie w powiatach będzińskim lub oluskim, w granicach których nadania udzielał Minister Przemysłu i Handlu (art. 490 uwaga), przeciw jego orzeczeniu przysługiwała skarga do I Departamentu Senatu (art. 540). Po restytucji Państwa Polskiego, gdy uprawnienia do udzielania (wzgl. odmowy) nadań przeszły do Ministra Przemysłu i Handlu, — przeciw jego orzeczeniom, na mocy ustawy o organizacji Najwyższego

Trybunału Administracyjnego, — istnieje droga skargi do Trybunału.

§ 12. *Odkrycie, stanowiące podstawę do uzyskania własności górniczej.*

W myśl cytowanych wyżej art. 22 i 28 Rozp., prawo podmiotowe dla uzyskania nadania górniczego powstaje z odkrycia złoża minerału i zgłoszenia o niem (wyżej § 11). Aby odkrycie mogło stanowić podstawę do uzyskania nadania, winno ono czynić zadość warunkom następującym:

1. Minerał winien być odkryty w jego naturalnym złożu (art. 22, 25¹, 26), a nie np. w zwale, czyli w postaci nagromadzenia minerału, już poprzednio wydobytego przez ludzi. Wymaganie to wynika z natury rzeczy; analogiczny przepis znajdujemy i w innych kodyfikacjach prawa górniczego (np. w § 15 ust. I p. 1 Pr., art. 457 Kongr.).

2. Nadanie górnicze nie może być udzielone, jeżeli „jakość i przypuszczalna ilość minerału czynią racjonalną jego eksploatację górniczą gospodarczo niemożliwą“ (art. 25¹, 26). Nie jest wymagane, aby było pozytywnie stwierdzone, że racjonalna eksploatacja górnicza jest możliwa; wystarcza, aby nie było zgóry oczywiste, że racjonalna eksploatacja jest niemożliwa. Idzie o to, aby nie stwarzać nadań, gdy jest zgóry widoczne, że nie posiadają wartości, i aby nie wprowadzać w ten sposób publiczności w błąd.

Podobny przepis zawiera ustawa pruska w § 15 ust. I p. 1. Ustawa b. Kongresówki nie zawierała w tym względzie ogólnego przepisu; jedynie odnośnie do węgla art. 488 Kongresówki orzekł, że „nadanie pola górniczego do odbudowy pokładów węgla kopalnego, mających mniej niż dwie stopy miąższości, może być udzielone jedynie przy szczególnie sprzyjających warunkach odbudowy“.

3. W myśl art. 25¹ i 26 Rozp., odkrycie nie stanowi podstawy do uzyskania nadania, jeżeli było dokonane „w drodze poszukiwań górniczych, prowadzonych wbrew zakazom lub bez właściwego zezwolenia“. Art. 25 i 26 powołują przepisy art. 5 i 6 i art. 7 ust. III punkt 2 (przytoczone wyżej w § 6), które zawierają zakazy lub

ograniczenia poszukiwań, ustanowione w interesie publicznym (jak zakaz poszukiwań na placach publicznych, drogach, cmentarzach; w miejscach, mających znaczenie dla obrony państwa i t. p.), lub w interesie prywatnym (mianowicie zakaz prowadzenia poszukiwań pod budynkami mieszkalnymi i w ich pobliżu, wyżej § 6).

4. W myśl art. 27 ust. I „zgłoszenie odkrycia jest bezskuteczne, jeżeli zostało dokonane na obszarze, na którym została już nadana własność górnicza na minerał, będący przedmiotem odkrycia, albo na obszarze, na którym przysługują komukolwiek uprawnienia, wyłączające inne osoby od prawa uzyskania własności górnicznej na tenże minerał“.

Jako postać uprawnienia, opartego na prawie górniczem, „wyłączającego inne osoby od prawa uzyskania własności górnicznej“, przytoczyć można prawo podmiotowe do uzyskania na danym obszarze nadania na ten sam minerał, wynikające ze zgłoszenia odkrycia, korzystającego z prawa pierwszeństwa przed danem zgłoszeniem (niżej § 14).

Druga zasadnicza postać uprawnienia górniczego „wyłączającego inne osoby od prawa uzyskania własności górnicznej“ na danym obszarze, stanowi przytoczone w art. 27 istnienie na tym obszarze nadania górniczego na tenże minerał: władza górnicza nie ma prawa w takim wypadku udzielać nadania. W razie niestosowania się władzy górnicznej do powyższego przepisu, — dotkniętemu przez to właścicielowi wcześniej przyznanego nadania górniczego przysługuje, — prócz drogi administracyjnej, — obrona w drodze skargi cywilnej. W myśl art. 48, „nadanie własności górnicznej w niczem nie narusza praw, związanych z inną własnością górniczną, wcześniej nadaną. Właściciel pola górniczego, który uważa, że jego prawa zostały naruszone, może dochodzić ich na drodze sądowej przeciwko właścicielowi pola górniczego, nadanego później“.

Uprawnienia, których dotyczy omawiany art. 27 ust. I, są to uprawnienia, oparte na prawie górniczem, nie zaś uprawnienia, oparte na prawie cywilnem, np. ustanowione przez

umowę. Uprawnienia, oparte na prawie cywilnem, nie stanowią przeszkody do uzyskania nadania górniczego. Jeżeli ktoś przez umowę zobowiąże się do nieczynienia poszukiwań pewnego minerału na określonym obszarze, i wbrew tej umowie czyni poszukiwania i odkrywa złożę minerału, to jego zobowiązanie do nieczynienia poszukiwań nie będzie stanowiło przeszkody do uzyskania nadania. Uprawniony na mocy prawa cywilnego może dochodzić swych praw w drodze akcji cywilnej (art. 47).

5. Zgłaszający odkrycie minerału sam wykreśla, — stosownie do przepisów art. 29—33 Rozp. (niżej § 15), — granice pola górniczego, jakie pragnie uzyskać na podstawie swego odkrycia; z drugiej strony, w myśl art. 30^I, pole górniczne musi obejmować punkt odkrycia minerału: nie może być wydzielone pole, któreby nie obejmowało punktu odkrycia. W konsekwencji tych przepisów, jeżeli zgłaszający odkrycie wykreśli granice swego pola górniczego w ten sposób, że obejmie niemi — „pokryje“ — punkt odkrycia tegoż minerału przez inną osobę, w stosunku do której korzysta z prawa pierwszeństwa do uzyskania nadania (niżej § 14), to zgłoszenie tej ostatniej osoby jest „bezkuteczne“. Jeżeli jednak zgłaszający, korzystający z prawa pierwszeństwa, nie uzyska (z jakichkolwiek powodów) nadania górniczego, albo jeżeli to nadanie przestanie istnieć (o tem niżej §§ 29, 30), to osoba, której zgłoszenie stało się, na skutek powołanego wyżej przepisu art. 30^I, bezskuteczne (wzgl. upoważniona przez nią inna osoba), może czynić ponowne zgłoszenie na podstawie swego odkrycia; lecz, oprócz niej, nikt inny na podstawie jej odkrycia czynić zgłoszenia nie może (art. 27^{II}).

Przepisy te są wzorowane na przepisach § 15 ust. I punkt 2 i § 15 ustęp II ustawy pruskiej. Poniekąd podobne przepisy zawierała uwaga do art. 473 i art. 486 rosyjskiej ustawy górnicznej.

6. Rozporządzenie zawiera przepisy, dotyczące rozmiarów i kształtu pola górniczego; między innymi, w myśl (wzorowanego na § 27 ustawy pruskiej) przepisu art. 30^I, „odległość każdego punktu granicy pola górniczego od punktu odkrycia nie może

wynosić mniej niż sto metrów“. W konsekwencji tego przepisu, w myśl art. 27^{II}, „odkrycie nie stwarza praw do nadania..., jeżeli punkt odkrycia leży w tak małej odległości od granic innego pola, nadanego na ten sam minerał, że na podstawie tego odkrycia nie można nadać pola, któreby odpowiadało przepisanyemu wymaganiu“, mianowicie przytoczonemu wymaganiu art. 30. Wszakże „w razie, gdy z czasem przeszkody odpadną, odkrycie to może być przedmiotem nowego zgłoszenia“, jednak „tylko ze strony pierwszego zgłaszającego, lub tylko za jego zgodą“.

Ustawa, która obowiązywała w b. Kongresówce, nie zawierała podobnego przepisu; bowiem ustawa ta nie zawierała przepisu, analogicznego do art. 30 polskiego Rozporządzenia, w myśl którego każdy punkt granicy nadania winien się znajdować w odległości conajmniej 100 metrów od granicy nadania.

§ 13. Zgłoszenie.

I. Według brzmienia art. 28, stanowiącego niemal dosłowne powtórzenie § 22 ustawy pruskiej, „zgłoszenie, odpowiadające wymaganiom prawa, daje prawo do uzyskania drogą nadania własności pola górniczego“. W rzeczywistości warunkiem uzyskania nadania jest zarówno odkrycie minerału, jak i zgłoszenie o niem. W myśl cytowanego już art. 22 Rozp., warunkiem „uzyskania nadania własności górniczej jest *odkrycie* minerału i *zgłoszenie odkrycia* wraz z prośbą o nadanie pola górniczego“. Istotnie zgłoszenie jest zgłoszeniem odkrycia minerału; nie może zatem być zgłoszenia, jeżeli nie było przedtem odkrycia minerału.

Rozporządzenie dwukrotnie — w art. 25 zd. I („odkrycie... przed zgłoszeniem zgłoszenia“) i w art. 26 zd. I („jeżeli odkrycie zostało dokonane... po złożeniu zgłoszenia“), — powtarza myśl, że zgłoszenie powinno być uczynione *po* odkryciu minerału i — co więcej — orzeka (w art. 26) nieważność zgłoszenia, uczynionego nie *po*, ale *przed* odkryciem minerału. Przepis ten nietylko wynika z natury rzeczy, ale przemawiają za nim również ważne względy praktyczne. Mianowicie jest możliwa sytuacja, że ktoś, wiedząc o poszukiwaniach,

czynionych w pewnej miejscowości przez inną osobę, — dla uzyskania pierwszeństwa przed tą osobą, — nie dokonawszy odkrycia minerału, — uczyni zgóry zgłoszenie, a dopiero później przeprowadzi poszukiwania górnicze i uczyni odkrycie. Gdyby zgłoszenie, uczynione *przed* odkryciem minerału, dawało pierwszeństwo do uzyskania nadania, toby to zachęcało do podobnych praktyk, i jednocześnie zniechęcałoby do czynienia poważnych poszukiwań minerału, gdyż przez opisane nadużycie poważny poszukiwacz mógłby być pozbawiony owoców swej pracy. Omawiany przepis ma na celu zapobieganie tego rodzaju nadużyciom.

2. Co do formy zgłoszenia Rozporządzenie zawiera przepisy następujące:

a) „Zgłoszenie wraz z prośbą o nadanie winno być złożone na piśmie w okręgowym urzędzie górniczym, właściwym według punktu odkrycia minerału“ (art. 23^I). Zgłoszenie, złożone w innym urzędzie górniczym, ten ostatni przesyła do właściwego urzędu górniczego. Za datę złożenia zgłoszenia uważa się datę wpływu zgłoszenia do właściwego urzędu górniczego (art. 23^{IV}).

b) Zgłoszenie powinno zawierać (art. 24): I) personalja „zgłaszającego, t. j. osoby, na rzecz której własność górnicza ma być nadana“ (imię, nazwisko, adres, wzgl. firmę i siedzibę); II) „określenie minerałów, co do których zgłasza się prośbę o nadanie własności górniczej“; III) „dokładne oznaczenie punktu odkrycia oraz sposobu odkrycia (zapomocą otworu wiertniczego, sztolni, chodnika, szybu i t. p.)“. Brak którejkolwiek z powyższych danych powoduje nieważność zgłoszenia.

Oprócz tego zgłoszenie powinno zawierać dane następujące: I) „określenie przynależności państwowej zgłaszającego“ (cudzoziemcy, w myśl art. 16, podlegają ograniczeniom przy nabywaniu własności górniczej); — II) „nazwę, jaką ma otrzymać pole górnicze“; III) „w razie podania zgłoszenia w imieniu innej osoby — adres podającego zgłoszenie i dowód uprawnienia do zastępstwa“. Brak tych danych nie powoduje nieważności zgłoszenia; jednakże zgłaszający powinien braki, odnoszące się do tych danych, uzupełnić, na wezwanie władzy górniczej,

„w ciągu dwóch tygodni od daty doręczenia wezwania, pod rygorem bezskuteczności zgłoszenia“ (art. 24).

3. Jak wzmiankowano (§ 12 p. 5) zgłaszający sam wykreśli (przy zastosowaniu odnośnych przepisów art. 29—31 Rozp.) granice pola, jakie pragnie uzyskać (art. 32). Ponieważ przy zgłoszeniu zwykle zgłaszający nie zna dostatecznie złoża minerału, przeto, dla wykreślenia granic żądanego pola, przysługuje zgłaszającemu termin sześciu miesięcy od daty zgłoszenia. W tym terminie „zgłaszający winien podać wyższemu urzędowi górniczemu, w którego obwodzie znajduje się punkt odkrycia, położenie wraz z opisem granic żądanego pola górniczego i jego obszar w metrach kwadratowych, i złożyć w czterech egzemplarzach plan sytuacyjny pola“, „sporządzony przez mierniczego górniczego albo przez upoważnionego do tego mierniczego przysięgłego“¹⁾. Nadto winien być przedstawiony wyciąg katastralny, względnie rejestr pomiarowy (art. 33^I). Termin sześciu miesięcy na wniesienie podania „powinien być zachowany pod rygorem bezskuteczności“ — nietyłko podania, zawierającego oznaczenie granic pola górniczego, — ale i samego zgłoszenia (art. 33^{IV}).

Natomiast braki planu sytuacyjnego mogą być uzupełnione w następstwie, — mianowicie w ciągu dwu miesięcy od dnia doręczenia wezwania wyższego urzędu górniczego do uzupełnienia braków. Termin na uzupełnienie braków może być przedłużony o dalsze dwa miesiące przez wyższy urząd górniczy. „Nieupełnienie braków w terminie dwóch miesięcy, względnie w terminie przedłużonym, powoduje bezskuteczność zgłoszenia“ (art. 33^V).

4. Jak wzmiankowano (§ 12), odkrycie nie stwarza prawa do nadania, jeżeli punkt odkrycia minerału, wskazany w zgłoszeniu, zostanie objęty — „pokryty“ — przez pole innego zgłaszającego, korzystającego z prawa pierwszeństwa (art. 27^{II}). Na mocy tego przepisu zgłaszający może innego

górnika, który prowadzi poszukiwania, lub odkrył minerał w tejże miejscowości, pozbawić prawa do uzyskania nadania, jeżeli wykreśli granice swego pola górniczego w ten sposób, aby objąć przez granice swego pola punkt, wzgl. miejsce robót poszukiwawczych drugiego górnika. Możliwość tego rodzaju praktyk oczywiście zmniejszałaby do czynienia poszukiwań w miejscowości, w której już ktoś rozpoczął poszukiwania, gdyż czyniący poszukiwania nigdyby nie mógł być pewien, czy nie będzie pozbawiony owoców swej pracy w opisany sposób. Niebezpieczeństwo tego rodzaju praktyk powiększa fakt, że pole górnicze może mieć znaczne rozmiary, dochodzące do 800 hektarów (art. 32). Rozporządzenie zawiera w art. 34, 35 i 36 szereg przepisów, mających na celu zapobieganie opisanym nadużyciom, a wzorowanych na przepisach ustawy pruskiej.

Według art. 34 Rozp., wzorowanego na § 19 ustawy pruskiej, zgłaszający jest związany przez wskazane w jego pierwszym podaniu położenie i obszar żądanego pola: „może je zmieniać jedynie w obrębie granic pierwotnie podanych“; nie może zatem wykraczać poza granice, pierwotnie podane; może obszar zmniejszać, nie może go powiększać. Możliwość dokonywania tego rodzaju zmian jest nadto ograniczona przez przepis tegoż art. 34, w myśl którego powyższe zmiany nie mogą być dokonywane później niż przy rozprawie, wyznaczonej (w myśl art. 43) dla rozpatrywania sprzeciwów, zgłoszonych przeciw nadaniu.

Analogiczny przepis § 19 ustawy pruskiej obchodzone w ten sposób, że zgłaszający, przed upływem terminu na wniesienie podania, zawierającego oznaczenie położenia i granic żądanego pola, zrzekał się swego zgłoszenia, i jednocześnie (w tem samym piśmie, które zawierało zrzeczenie się poprzedniego zgłoszenia) czynił nowe zgłoszenie i na nowo wykreślał granice żądanego pola stosownie do sytuacji, istniejącej w danej chwili, — mianowicie tak, aby przez żądane pole pokryć miejsca poszukiwań albo punkty odkryć, powstałe w międzyczasie. Aby temu zapobiec, przez nowelę z dn. 18 kwietnia 1907 r. wprowadzono do ustawy pruskiej przepisy, uniemożliwiające

¹⁾ Według art. 33, „na planie powinny być oznaczone: punkt odkrycia, służące do orientacji objekty na powierzchni, i południk“. Podziałkę dla planu przepisuje Minister Przemysłu i Handlu w drodze rozporządzenia.

przedłużanie w powyższy sposób terminu na wykreślenie granic pola ponad sześć miesięcy od daty pierwszego zgłoszenia (Brassert str. 87—95, Muller str. 173—176). Przepisy te zostały (z pewnymi zmianami) przejęte przez polskie Rozporządzenie. Mianowicie, w myśl art. 35, wzorowanego na § 19 a ustawy pruskiej, „jeżeli po zrzeczeniu się zgłoszenia lub wraz ze zrzeczeniem się będzie złożone nowe zgłoszenie na podstawie tego samego odkrycia, albo też innego odkrycia na ten sam minerał, dokonane w tym samym pionowym otworze wiertniczym lub szybie poszukiwawczym, to termin sześciomiesięczny, wskazany w ustępie 1 art. 33 (na złożenie podania z określeniem położenia i granic nadania), liczy się od chwili złożenia pierwszego zgłoszenia; takie nowe zgłoszenie, złożone po upływie sześciu miesięcy od chwili złożenia pierwotnego zgłoszenia, jest bezskuteczne“. W myśl art. 36 (wzorowanego również na § 19 a ustawy pruskiej), „gdy zgłoszenie stało się bezskuteczne wskutek niezachowania terminów, wskazanych w ustępach 1 i 5 art. 33 (mianowicie terminów na wniesienie podania z oznaczeniem położenia i granicżądanego pola, na uzupełnienie braków planu sytuacyjnego) nie można już składać nowego zgłoszenia na to samo odkrycie lub na odkrycie tego samego minerału, dokonane w tym samym pionowym otworze wiertniczym lub szybie poszukiwawczym“.

5. Przepisy Rozporządzenia są, jak wzmiankowano, wzorowane na ustawie pruskiej.

Nieco odmienne były przepisy ustawy, która obowiązywała w b. Kongresówce. Odróżniała ona zgłoszenie o odkryciu, zawierające jedynie zawiadomienie o dokonaniu odkrycia, od „prośby o nadanie“, która zawierała wskazanie położenia i granicżądanego pola górniczego (art. 479, 484 Kongr.).

Istnieje jednak ważniejsza różnica między prawem b. Kongresówki a nowym prawem, pozostająca w związku z przepisem prawa b. Kongresówki, w myśl którego właścicielowi gruntu przysługiwało prawo do „wynagrodzenia za użytkowanie wnętrza“ (art. 509). Wysokość tego wynagrodzenia była określana przez „dobrowolną ugodę“ przemysłowca górni-

czego z właścicielem gruntu, zaś, w razie niedojścia między nimi do porozumienia, — przez przepisy prawa (art. 509). W związku z tem, do podania o udzielenie nadania, w myśl dawnego prawa b. Kongresówki, należało dołączyć umowy z właścicielami gruntu, którzy wyrazili zgodę na udzielenie nadania, względnie dowód, że proszący o nadanie zgłaszał się do nich z żądaniem wyrażenia zgody i otrzymał od nich odmowę, albo wcale nie otrzymał odpowiedzi (§ 22 „Instrukcji o zastosowaniu art. 454—540 Ust. gór. w Królestwie Polskiem“ z dn. 29 maja 1895 r. i z dn. 5 stycznia 1896 r., opublikowanej w rosyjskim Zbiorze ustaw i rozporządzeń rządowych z 1895 r. Nr. 170, poz. 1429 i z 1896 r. Nr. 23, poz. 291 i 292, — niżej cytowanej „Instr. Zast.“). W myśl art. 297 nowego Rozporządzenia, „zgłaszający, którzy złożyli swe zgłoszenia przed dniem 1 stycznia 1932 r., powinni najdalej do dnia 31 grudnia 1933 r.“ uczynić zadość wymaganiom dawniejszego prawa, „pod rygorem nieważności zgłoszenia“.

Do odkryć minerału, poczynionych na obszarze b. zaboru austriackiego przed dn. 1 stycznia 1932 r., ma zastosowanie ustawa austriacka stosownie do szczegółowych przepisów art. 283 i nast. Rozporządzenia.

§ 14. Pierwszeństwo do otrzymania nadania.

1. Według nowego Rozporządzenia, podstawą do uzyskania pola górniczego jest odkrycie minerału oraz zgłoszenie odkrycia, czyniące zadość warunkom, wymienionym wyżej w §§ 12 i 13.

Jeżeli parę osób składa jednocześnie prośbę o nadanie górnicze na jeden i ten sam minerał w jednej i tej samej miejscowości, i żąda wydzielenia tej samej (w całości lub części) przestrzeni, to pierwszeństwo do uzyskania pola górniczego w żądanych granicach i miejscu przysługuje temu, kto najwcześniej uczynił odkrycie minerału, czyli pierwszemu odkrywcy.

Na pierwszeństwo odkrycia może odkrywca powoływać się jednak tylko w tym wypadku, gdy jego poszukiwania górnicze nie były nielegalne. W myśl tej zasady, na pierwszeństwo odkrycia może się powoływać tylko odkrywca, który odkrył minerał

„w wyniku robót poszukiwawczych prowadzonych zgodnie z przepisami działu II Rozporządzenia“ (art. 37^{II}), czyli wyżej w §§ 6 i 7 przytoczonymi przepisami art. 5—13 Rozporządzenia „o poszukiwaniu górnictwem“, oraz (powtóre) odkrywca, który jest wolny od obowiązku stosowania się do powyższych przepisów¹⁾, mianowicie właściciel gruntu lub właściciel pola górniczego, który uczynił odkrycie na swym własnym gruncie lub w swym własnym polu górnictwem (oczywiście nadanem na inny minerał); mogą oni się powoływać na pierwszeństwo swego odkrycia, jakkolwiek przy poszukiwaniach nie stosowali się do przepisów Rozporządzenia o poszukiwaniu górnictwem²⁾. Właściciel gruntu lub właściciel pola górniczego mogą powoływać się na pierwszeństwo odkrycia nawet wtedy, gdy odkryli minerał zupełnie przypadkowo; — inne osoby na pierwszeństwo odkrycia, które uczyniły przypadkowo, powoływać się nie mogą. Z takiego uprzywilejowanego położenia korzysta tylko właściciel; — nie korzystają zaś inni posiadacze, np. dzierżawca lub użytkownik gruntu, albo pola górniczego.

Powyższe przepisy są wzorowane na § 24^I ustawy pruskiej (por. Brassert str. 100—101) i podobne do wzorowanych również na ustawie pruskiej, przepisów art. 480, 486 ustawy b. Kongresówki.

Na pierwszeństwo swego odkrycia może zgłaszający powoływać się oczywiście nie tylko w stosunku do zgłaszającego, który, w myśl wyżej przytoczonych zasad, nie ma prawa powoływać się na pierwszeństwo swojego odkrycia, — ale i w stosunku do tego zgłaszającego, który ma prawo powoływać się na pierwszeństwo odkrycia (to jest, który uczynił odkrycie na swoim gruncie, albo w swoim polu górnictwem, albo na skutek poszukiwania górniczego, prowadzonego zgodnie z odnośnymi przepisami).

Wszakże, aby mieć prawo do powoływania się na pierwszeństwo odkrycia, odkrywca, w myśl art. 37^{II} Rozp., winien uczynić zgłoszenie przed upływem 14 dni (według

§ 24^{II} ustawy pruskiej — tygodnia) od daty odkrycia; niezachowanie tego terminu pociąga za sobą utratę prawa do powoływania się na pierwszeństwo odkrycia.

Ponieważ data odkrycia decyduje o prawie pierwszeństwa do uzyskania nadania, opartem na pierwszeństwie odkrycia, przeto, w myśl art. 24 p. 5, „jeżeli zgłaszający chce korzystać z uprawnień z tytułu pierwszeństwa odkrycia (art. 37 ust. 2), to powinien w zgłoszeniu podać datę odkrycia“.

2. Obok pierwszeństwa odkrycia, — pomocniczo o pierwszeństwie do nadania decyduje pierwszeństwo zgłoszenia: ten, czyje zgłoszenie jest wcześniejsze, ma pierwszeństwo do uzyskania nadania, w wypadkach, gdy zasada pierwszeństwa odkrycia nie może mieć zastosowania, — mianowicie, gdy wcześniejszy odkrywca przepuści dwutygodniowy termin na zgłoszenie i wskutek tego nie może powoływać się na pierwszeństwo odkrycia, albo gdy odkrycie lub zgłoszenie wcześniejszego odkrywcy jest z jakichkolwiek powodów nieważne, albo wreszcie, gdy wcześniejszy odkrywca nie zdoła ustalić i udowodnić daty swego odkrycia. We wszystkich tych wypadkach o pierwszeństwie do uzyskania pola decyduje pierwszeństwo zgłoszenia, nie zaś pierwszeństwo odkrycia. Zaś „kolejność zgłoszeń ustala się na podstawie dat wpływu zgłoszeń do właściwego urzędu górniczego“ (art. 37^I). Dla ustalenia tej kolejności, „okręgowy urząd górniczy zaznacza na zgłoszeniu dzień i godzinę otrzymania zgłoszenia i numer wpisu do księgi zgłoszeń“. Nadto, w myśl art. 23^{III}, „zgłaszający, który pragnie otrzymać potwierdzenie złożenia zgłoszenia, powinien złożyć równocześnie ze zgłoszeniem drugi jednobrzmiący jego egzemplarz; okręgowy urząd górniczy zapisuje na tym egzemplarzu dzień i godzinę otrzymania zgłoszenia i odnośny numer wpisu do księgi zgłoszeń i zwraca go zgłaszającemu“. „W razie podania zgłoszenia w niewłaściwym urzędzie górniczym“ ten ostatni przesyła je do właściwego urzędu, i za datę zgłoszenia uważa się datę wpływu zgłoszenia do właściwego urzędu (art. 23^{IV}).

Zresztą zaznaczyć trzeba, że w praktyce znacznie częstsze jest powoływanie się na

¹⁾ Z wyjątkiem przepisów porządku publicznego, jak art. 5 i 6. — ²⁾ Byleby nie wykroczyli przeciw przepisom porządku publiczn., jak art. 5 i 6.

pierwszeństwo zgłoszenia, niż powoływanie się na pierwszeństwo odkrycia. W praktyce bowiem — pierwszy odkrywca, jeżeli niema innych zgłoszeń, albo jeżeli jego zgłoszenie jest najwcześniejsze, nie ma potrzeby powoływania się na datę swego odkrycia; powołuje się jedynie na datę swego zgłoszenia, — gdyż dopóki ktoś inny nie udowodni pierwszeństwa swego odkrycia, — o pierwszeństwie decyduje data zgłoszenia.

3. Jeżeli przytoczone zasady nie wystarczają dla ustalenia, komu ze współubiegających się przysługuje pierwszeństwo do uzyskania nadania, — mianowicie, jeżeli nikt z czyniących zgłoszenie nie ma prawa powoływać się na pierwszeństwo swego odkrycia, ani na pierwszeństwo zgłoszenia, to według art. 37^{III} „wyższy urząd górniczy powinien wezwać strony do rozgraniczenia pól żądanych w drodze ugody. Jeżeli strony nie dojdą do porozumienia w ciągu trzech miesięcy od daty odnośnego wezwania, wyższy urząd górniczy powinien odmówić wszystkim zgłaszającym włączenia spornego obszaru do żądanych przez nich pól górniczych“. Jednakże, „odmawiając wszystkim zgłaszającym włączenia żadanego obszaru do żądanych przez nich pól górniczych“, w myśl końcowych słów cytowanego przepisu ustępu 3 art. 37, wyższy urząd górniczy powinien „zachować w każdym razie moc przepisu artykułów 30 i 31“. Art. 30 orzeka, że punkt odkrycia minerału musi się znajdować w obrębie pola, oraz określa minimalną i maksymalną odległość każdego punktu granicy pola od punktu odkrycia; — art. 31 orzeka, że „pole górnicze musi stanowić zamkniętą przestrzeń i nie może zawierać w obrębie swych granic przestrzeni wolnej“. Zawarty w cytowanym wyżej przepisie art. 37 nakaz uwzględniania przepisów art. 30 i 31 należy pojmować w tem znaczeniu, że „odmowa władzy górniczej włączenia spornego obszaru do żądanych pól górniczych“ nie powinna w zasadzie prowadzić do pozbawienia któregokolwiek ze zgłaszających odkrycie możliwości uzyskania pola górniczego: mianowicie sporny obszar (gdyby odmowa włączenia go do pola górniczego miała jednego ze zgłaszających pozbawić możliwości uzyskania pola górniczego) powinien być przyznany temu zgłaszającemu od-

krycie, który mógłby być, wskutek odmowy włączenia spornego obszaru, pozbawiony możliwości uzyskania pola górniczego, i powinien mu być przyznany w tych granicach, w jakich to jest niezbędne, aby ten zgłaszający mógł uzyskać pole górnicze.

4. Od przytoczonych wyżej zasad o prawie pierwszeństwa, art. 38 Rozporządzenia wprowadza wyjątek dla wypadku, gdy na obszarze, w granicach którego zgłaszający żąda przyznania mu pola górniczego, już istnieje nadanie górnicze na inny minerał, udzielone innej osobie. W tym wypadku pierwszeństwo do uzyskania nadania przysługuje nie pierwszemu odkrywcy, ani nie pierwszemu czyniącemu zgłoszenie, lecz właścicielowi już istniejącego pola górniczego. Mianowicie w myśl art. 38^I, „właściciel pola górniczego ma prawo pierwszeństwa przed każdą inną osobą do uzyskania, w granicach swego pola, własności górniczej co do innych, podlegających woli górniczej, minerałów, nieobjętych jego dokumentem nadawczym, które w granicach pola znajdują się w takiej łączności z minerałem, wymienionym w dokumencie, że mogą być ze względów górniczych wydobywane tylko razem z tamtym“. Jeżeli zachodzi taka łączność minerałów, to o zgłoszeniu odkrycia okręgowy urząd górniczy „zawiadamia właściciela pola górniczego, ten zaś w ciągu miesiąca od dnia otrzymania zawiadomienia powinien złożyć w okręgowym urzędzie górniczym, pod rygorem utraty prawa pierwszeństwa, swoje zgłoszenie, oparte na odkryciu, dokonane przez inną osobę“ (art. 38^{II}).

§ 15. *Kształt i rozmiary pola górniczego.*

Jak wzmiankowano wyżej (§ 13 p. 3), według Rozporządzenia (art. 33^I), — podobnie jak według ustawy pruskiej (§§ 17, 18), i ustawy, która obowiązywała w b. Kongresówce (art. 484 pp. 3 i 4 Kongr., § 21 Instr. Zast.), lecz w odróżnieniu np. od ustawy francuskiej, — granice żadanego pola górniczego wykreśla sam zgłaszający, w podaniu do wyższego urzędu górniczego. Żądanie zgłaszającego, korzystającego z prawa pierwszeństwa (wyżej § 14), winno być uwzględnione, przy zachowaniu następujących przepisów odnośnie do granic i obszaru pola.

1. W myśl art. 32, w zasadzie „zgłaszający ma prawo ubiegać się o nadanie pola górniczego o obszarze do dwustu pięćdziesięciu hektarów“. Zgłaszający jednak ma prawo ubiegać się o pole większych rozmiarów, jeżeli odkrycia dokonano przy pomocy głębokich wierceń. Mianowicie, „jeżeli punkt odkrycia znajduje się na głębokości od pięciuset do siedmiuset pięćdziesięciu metrów, a odkrycia dokonano robotami poszukiwawczymi, prowadzonymi od powierzchni, natenczas zgłaszający ma prawo ubiegać się o nadanie pola o obszarze do pięciuset hektarów“ (czyli 500.000 metrów kwadratowych); „przy głębokości zaś, przekraczającej siedemset pięćdziesiąt metrów, — do ośmiuset hektarów“ (czyli 800.000 metrów kwadratowych).

Według ustawy pruskiej (§ 27) rozmiar pola górniczego nie może przekraczać 2.200.000 metr. kwadr., zaś według prawa, które obowiązywało w b. Kongresówce, obszar pola nie mógł przekraczać 250.000 rosyjskich sazeni kwadr. (art. 491) czyli 1.137.500 metr. kwadr.¹⁾

Podany wyżej obszar pola „oblicza się podług jego rzutu poziomego“ (art. 32 Rozp.), czyli przyjmując do obliczenia płaszczyznę poziomą, obejmującą pole górnicze.

2. W myśl artykułu 29 Rozp., wzorowanego na § 26 ustawy pruskiej, „granice pola górniczego stanowią linie proste na powierzchni, i przechodzące przez nie płaszczyzny pionowe do głębokości nieograniczonej“. Przyjęto linie proste jako granice pola górniczego (podobnie w art. 492 Kongr.) ze względu na to, że chodniki górnicze są, o ile to jest możliwe, prowadzone w kierunku linii prostych.

Granice są wykreślane w powyższy sposób „o ile na to pozwalają warunki miejscowe“, czyli o ile temu nie stoi na przeszkodzie istnienie w danym miejscu nadania górniczego na ten sam minerał, albo granicy państwa i t. p.

3. W myśl art. 30^I Rozp. (podobnie jak według § 27 zd. 2 Ustawy pruskiej), punkt

¹⁾ Bardzo skomplikowane przepisy, które odnośnie do kształtu i rozmiarów pola górniczego obowiązywały w b. zaborze austriackim, są zawarte w § 42 i nast. ustawy austriackiej. Częściowo zostały one zmienione przez ustawę z d. 3 marca 1926 r. (Dz. U. Nr. 28, poz. 169).

odkrycia, stanowiący podstawę do uzyskania pola, powinien się znajdować w obrębie pola. W konsekwencji tego przepisu, — jak to już wyjaśniono szczegółowo wyżej w § 12 p. 5, — zgłoszenie staje się „bezskuteczne“, jeżeli zgłoszony punkt odkrycia zostanie pokryty przez pole, wykreślone przez innego zgłaszającego, korzystającego z prawa pierwszeństwa (§ 27^{II}).

4. W myśl, wzorowanego na przepisie § 27^{III} ustawy pruskiej, artykułu 31 Rozp., „pole górnicze musi stanowić zamkniętą całość i nie może zawierać w obrębie swych granic przestrzeni wolnych“. Przepis powyższy (podobnie jak przytoczone w punkcie 5 przepisy art. 30) ma na celu utrudnić wykreślanie pól górniczych w sposób krzywdzący innych poszukiwaczy: jeżeli zgłaszający sam nie chce objąć pewnego obszaru przez swoje pole górnicze, to nie wolno mu pozbawiać innych zgłaszających możliwości objęcia tego obszaru przez ich zgłoszenia.

5. Według art. 30^I, — wzorowanego na § 27 zd. 3 ustawy pruskiej; — „odległość każdego punktu granicy pola od punktu odkrycia nie może wynosić mniej, niż sto metrów, ani też więcej, niż dwa tysiące metrów dla pól o obszarze do dwustu pięćdziesięciu hektarów, i cztery tysiące metrów dla pól o obszarze powyżej dwustu pięćdziesięciu hektarów“. Odstępstwo od tego przepisu jest dopuszczalne „tylko w razie okoliczności wyjątkowych, niezależnych od woli zgłaszającego“ (art. 30^{II}). Przepis powyższy (podobnie jak przepisy, przytoczone wyżej w § 13 p. 4) ma na celu utrudnić wykreślanie przez zgłaszających takich pól górniczych, któreby pokrywały punkty odkrycia innych poszukiwaczy i pozbawiały ich możliwości uzyskania nadania.

W konsekwencji powyższego przepisu (jak już wyjaśniono wyżej w § 12 p. 6), zgłoszenie staje się bezskuteczne, jeżeli zgłoszony punkt odkrycia znajduje się od granicy pola górniczego, wykreślonej przez innego zgłaszającego, korzystającego z prawa pierwszeństwa, w odległości mniejszej niż wymagana przez powyższy przepis.

W myśl art. 30^{II} (wzorowanego na § 27 ustawy pruskiej), jest dopuszczalne odstępstwo od przytoczonego przepisu o odległości punktu odkrycia od granicy nadania, je-

żeli zachodzą „okoliczności wyjątkowe“, usprawiedliwiający czynienie odstępstwa od tego przepisu, a niezależne od „woli zgłaszającego“

6. Poza powyższymi ograniczeniami, — w myśl art. 30^{III} „pole górnicze może otrzymać dowolny kształt, byle tylko nadawał się on do prawidłowego i samoistnego wydobywania danego minerału“.

7. Art. 53 i 54 dotyczą wypadku, gdy pola górnicze, nadane na jeden i ten sam minerał, zostały wykreślone w ten sposób, że między nimi (albo też między polami górniczymi i granicą Państwa) znalazła się „zamknięta przez te pola ze wszystkich stron przestrzeń, na której własność co do tego minerału nie została nikomu nadana, a która ze względu na swój kształt i wielkość nie odpowiada wymaganiom art. 30“, dotyczącym odległości punktu odkrycia od granicy pola. W tym wypadku właściciele wzmiankowanych „sąsiednich pól górniczych mogą ubiegać się o uzyskanie“ „na zamkniętej przez te pola“, „przestrzeni własności górniczej co do danego minerału“. Rozporządzenie nie wskazuje, według jakich zasad ma być dokonany podział między właścicielami sąsiednich pól wolnej przestrzeni, nie objętej nadaniem górniczym; może tu być zastosowana zasada podziału wolnej przestrzeni proporcjonalnie do długości linii, na jakiej każde poszczególne z pól sąsiednich graniczy z daną przestrzenią wolną.

§ 16 Postępowanie władz górniczych przy nadawaniu pól górniczych.

A. Badanie odkrycia przez okręgowy urząd górniczy.

Jak wyjaśniono (§ 11), odkrycie i zgłoszenie odkrycia stwarzają podmiotowe prawo do uzyskania pola górniczego; wszakże pole górnicze powstaje dopiero na skutek orzeczenia władzy górniczej. Punktem wyjścia i podstawą postępowania w przedmiocie wydzielenia pola górniczego jest zgłoszenie odkrycia w okręgowym urzędzie górniczym (wyżej § 13). W myśl art. 25 i 26, po otrzymaniu zgłoszenia okręgowy urząd górniczy z urzędu sprawdza, czy zachodzą wymagane przez prawo (wyliczone już wyżej w punk-

tach 1—3 § 12 i w punkcie 1 § 13) warunki do wydzielenia pola górniczego. — mianowicie: czy „minerał został odkryty w jego złożu naturalnym“; czy „jakość i przypuszczalna ilość zgłoszonego minerału nie czyni racjonalnej jego eksploatacji górniczej gospodarczo niemożliwą“; — czy „odkrycie nie zostało dokonane w drodze poszukiwań górniczych, prowadzonych wbrew zakazom lub bez właściwego zezwolenia (art. 5, 6 i art. 7 ust. 3 punkt 2)“; czy „minerał został odkryty w miejscu, wskazanym jako punkt odkrycia (art. 24), przed złożeniem zgłoszenia“. Jeżeli dochodzenie da odnośnie do któregośkolwiek z powyższych wymagań wynik ujemny, to wyższy urząd górniczy „uznaje zgłoszenie za bezskuteczne i odmawia udzielenia nadania, o czym zawiadamia zgłaszającego“ (art. 26). Jeżeli zgłaszający chce się powoływać na swoje pierwszeństwo odkrycia, to podaje w zgłoszeniu datę odkrycia, i wtedy urząd górniczy sprawdza, czy „odkrycie zostało dokonane w terminie, wskazanym w zgłoszeniu“ (art. 25^I; 24 ust. I p. 5).

W myśl art. 25^{II}; „o wynikach dochodzenia okręgowy urząd górniczy niezwłocznie zawiadamia zgłaszającego i przesyła zgłoszenie wraz z aktami sprawy do wyższego urzędu górniczego“.

B. Określenie granic pola.

Jak wyżej (w § 13 p. 3) wyjaśniono, zgłaszający winien w oznaczonym w art. 33 terminie wskazać wyższemu urzędowi górniczemu położenie i graniceżądanego pola i przedstawić plan i rejestr pomiarowy (względnie katastralny) tego pola. Po otrzymaniu podania z określeniem granic pola, oraz odnośnego planu sytuacyjnego, wyższy urząd górniczy wyznacza żądane pole na mapie poglądowej pól górniczych; przeglądanie tej mapy oraz planu sytuacyjnego, złożonego przez zgłaszającego, jest dozwolone każdemu (art. 39, 41).

C. Rozprawa ustna.

W ciągu miesiąca po otrzymaniu planu sytuacyjnego wyższy urząd górniczy ogłasza, na koszt zgłaszającego, w Monitorze Polskim o zgłoszeniu oraz o granicach

i obszarze żądanego pola (art. 40). W przeciągu miesiąca od obwieszczenia w Monitorze, w myśl art. 42, „osoby, które roszczą sobie prawa, oparte na niniejszem prawie, — czyli na przepisach Rozporządzenia o prawie górnictwem, — a przeciwstawiające się żądaniu zgłaszającego, mogą wnosić sprzeciw do wyższego urzędu górnictwem“.

W myśl art. 43^{I, II}, w przeciągu czterech dni po upływie powyższego miesięcznego terminu, wskazanego w art. 42, „wyższy urząd górniczy podaje do wiadomości zgłaszającego treść wniesionych do urzędu sprzeciwów i wyznacza termin do ustnej rozprawy. O terminie rozprawy powinni być zawiadomieni przynajmniej na czternaście dni naprzód: 1. zgłaszający; 2. inni zgłaszający, których prawa, — ze względu na położenie punktów ich odkryć i projektowanych przez nich pól górniczych, — bądź już stoją w sprzeczności, bądź mogą znaleźć się w sprzeczności z żądaniem danego pola; 3. właściciele pól górniczych, pokrytych bądź w całości, bądź w części żądanym polem, oraz właściciele sąsiednich pól górniczych; 4. właściciele sąsiednich źródeł mineralnych, dla których został ustanowiony okrąg ochrony górnictwa, o ile właściciele ci zarejestrowali się w wyższym urzędzie górnictwem; 5. wszystkie osoby, które wniosły sprzeciw w terminie przepisany w art. 42“, czyli w przeciągu miesiąca od ogłoszenia w Monitorze.

Według brzmienia art. 44^{III}, „na rozprawie (ustnej w wyższym urzędzie górnictwem) mogą być rozważane jedynie sprzeciw, wniesione w terminie, przepisany w art. 42“. Jeżeli jednak wziąć pod uwagę, że na rozprawę ustną, w myśl art. 43 ust. II, są wzywane — oprócz osób, które wniosły sprzeciw, — i inne osoby, — to należy uznać, że i te ostatnie, które nie wniosły sprzeciwów, lecz powinny być wezwane na rozprawę ustną, mają prawo zabierać na tej rozprawie głos, i że ew. zarzuty ich przeciw udzieleniu nadania powinny być rozważone przez wyższy urząd górniczy.

D. Orzeczenie władzy górniczej.

a) Po rozprawie wyższy urząd górniczy wydaje orzeczenie o „udzieleniu lub nieudzie-

leniu zgłaszającemu żądanego pola w całości lub części“ (art. 45^I). W myśl art. 45^{III}, jeżeli jest jednocześnie w toku postępowanie w sprawie innego zgłoszenia, „które korzysta z pierwszeństwa przed danym zgłoszeniem, a którego pole, ze względu na położenie punktu odkrycia, może pokryć w części lub w całości pole żądane“, to „wyższy urząd górniczy obowiązany jest wstrzymać wydanie orzeczenia odnośnie do zgłoszenia“, nie korzystającego z pierwszeństwa, „do czasu zakończenia postępowania w sprawie zgłoszenia“, które korzysta z pierwszeństwa.

Orzeczenie zostaje podane na piśmie do wiadomości zgłaszającego oraz wszystkich osób, podlegających, w myśl podanych wyżej wyjaśnień, wezwaniu na rozprawę ustną. Jeżeli orzeczenie zawiera nadanie pola górniczego, to podlega ono ogłoszeniu w Monitorze Polskim (art. 45).

Od orzeczenia wyższego urzędu górniczego przysługuje odwołanie do „Kolegium Górniczego“ (art. 46), — specjalnej instytucji, zorganizowanej przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu na wzór instancji sądowych (art. 206 i nast.). Przeciwnie orzeczeniom Kolegium Górniczego, jak już wzmiankowano, przysługuje skarga do Najwyższego Trybunału Administracyjnego (art. 222; niżej § 33).

b) Jak już wyżej (§ 11 p. 2) wyjaśniono, orzeczenie władz górniczych o udzieleniu lub odmowie pola górniczego nie przesądza w niczem roszczeń, opartych na prawie cywilnem; te roszczenia, w myśl ogólnej zasady, podlegają rozpoznaniu sądów powszechnych (art. 47).

Podobnież w myśl art. 48 „nadanie własności górniczej w niczem nie narusza praw, związanych z inną własnością górniczą, wcześniej nadaną. Właściciel pola górniczego, który uważa, że jego prawa zostały naruszone, może dochodzić ich na drodze sądowej przeciwko właścicielowi pola górniczego, nadanego później“. Z przepisu tego wynika, że właściciel pola górniczego nie ma potrzeby (choć ma prawo) wnosić w terminie, oznaczonym w art. 42, wskazany tam sprzeciw przeciw udzieleniu nadania, kolidującego z jego nadaniem, i że, pomimo niewniesienia

sprzeciwu, nie jest pozbawiony w następstwie możności kwestjonowania nadania, które zostało udzielone później, niż jego nadanie; jednak wtedy winien to czynić w drodze procesu cywilnego.

E. Dokument nadawczy.

Gdy orzeczenie o udzieleniu nadania „stanie się wykonalne, wyższy urząd górniczy wystawia dokument nadawczy i uwierzytelnia wszystkie egzemplarze planu sytuacyjnego, ew. również i wyciągu katastralnego (rejestru pomiarowego). Równocześnie granice nadanego pola na mapie pogładowej pól górniczych zostają sprostowane odpowiednio do ostatecznego wyniku postępowania nadawczego“ (art. 49).

Dokument nadawczy zawiera: „określenie minerałów, na które nadano własność górniczą“; „wskazanie miejscowości, w której się znajduje nadane pole“; „opis granic i obszar pola z powołaniem się na plan sytuacyjny i na wyciąg katastralny (rejestr pomiarowy)“; „nazwę pola“; „nazwisko, względnie firmę osoby, której pole zostało nadane“ i t. p. (art. 50). Dokument nadawczy podlega ogłoszeniu w Monitorze Polskim na koszt zgłaszającego (art. 51).

§ 17. Wyznaczenie granic pola górniczego na powierzchni.

W myśl przepisów prawa górniczego, granice pola górniczego w głębi ziemi określa się przez linje na powierzchni. Mianowicie w myśl art. 17 Rozp., pole górnicze stanowi „przestrzeń, w której granicach powstała własność górnicza na podstawie oddzielnego aktu“; zaś w myśl art. 29, „granicami pola górniczego są linje proste na powierzchni... i przechodzące przez nie płaszczyzny pionowe do głębokości nieograniczonej“; w myśl art. 32 ust. II „obszar pola oblicza się podług jego rzutu poziomego“.

Wytyczenie na powierzchni linii granicznych i postawienie znaków granicznych jest dokonywane, — gdy „tego wymaga względ na dobro publiczne“, — z urzędu — przez władzę górniczą, która ma prawo wytknąć granice „na całym obwodzie pola bądź tylko w pewnej jego części“. Poza tem, wytyczenie granic i postawienie znaków granicz-

nych zarządza okręgowy urząd górniczy na żądanie właściciela pola górniczego, które winno być uwzględnione „w każdym wypadku“, — czyli bez żadnych ograniczeń i na całej przestrzeni pola, — oraz na żądanie „właścicieli sąsiednich pól górniczych“ i „właścicieli gruntów“, które ulega uwzględnieniu tylko „w wypadku udowodnionej istotnej potrzeby“, i tylko „na obszarze własnych pól, względnie gruntów żądającego“ (art. 63).

„Wytyczenie granic pola górniczego i ustawienie górniczych znaków granicznych jest wykonywane przez mierniczego górniczego, albo też przez uprawnionego do tego mierniczego przysięgłego“ (art. 64)¹⁾.

„O terminie wytyczenia granic i ustawienia górniczych znaków granicznych okręgowy urząd górniczy zawiadamia właściciela danego pola górniczego, właścicieli sąsiednich pól górniczych i właścicieli gruntów, na których mają być ustawione znaki graniczne“. „Nieprzybycie którejkolwiek z pomienionych osób nie wstrzymuje dokonania czynności pomiarowych i ustawienia znaków“ (art. 65).

Koszta wytyczenia i ustawienia znaków w zasadzie ponosi właściciel pola górniczego, będącego przedmiotem wytyczenia granic; jedynie w wypadku, gdy wytyczenia granic żąda właściciel sąsiedniego pola górniczego, ten ostatni ponosi koszta (art. 67)²⁾.

Wytyczenie granic powinno być zgodne z aktem nadawczym i nie stwarza żadnego prawa, a jedynie domniemanie co do położenia i kierunku linii granicznej; domniemanie to może być obalone przez dowód przeciwny (Brassert str. 139).

§ 18. Uzyskiwanie własności górniczej przez Państwo.

Państwo, tak samo jak osoby prywatne, może uzyskiwać własność górniczą na minerały, podlegające woli górniczej, i w tym razie uzyskiwanie własności górniczej przez Państwo podlega ogólnym (wyżej w §§ 11

¹⁾ Szczegółowe przypisy ma wydać, w drodze rozporządzenia, Minister Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości (art. 64).

²⁾ Bliższe szczegóły w art. 63—68.

do 16 przedstawionym) przepisom, istniejącym dla osób prywatnych (art. 55).

O ile idzie o minerały, zastrzeżone dla Państwa (art. I^{II} i wyżej § 4), to do uzyskiwania na nie przez Państwo własności górniczej mają, w myśl art. 56, „odpowiednie“ zastosowanie ogólne przepisy o uzyskiwaniu własności górniczej, „z wyjątkiem ustępów 4 i 5 art. 33 i artykułów 34—37“. Wymienione wyjątki od ogólnych przepisów są następstwem zasady art. I^{II}, w myśl której na minerały, zastrzeżone na rzecz Państwa, nikt, prócz Państwa, nie może uzyskiwać własności górniczej. W konsekwencji, nie mają zastosowania do uzyskiwania własności przez Państwo artykuły 33^{IV, V} i 36, i Państwo nie traci praw, wynikających ze zgłoszenia odkrycia, pomimo niezachowania ustanowionego przez art. 33 terminu na przedstawienie opisu granic i planu żądanego pola górniczego; nie mają zastosowania przepisy artykułów 34, 35 i 37 o pierwszeństwie zgłoszenia, i Państwo może dowolnie zmieniać położenie i granice żądanego pola górniczego, nie będąc skrupowane ani przez jakikolwiek termin prekluzyjny, ani przez granice, wskazane w pierwotnej prośbie.

Państwo, — gdy czyni zgłoszenie i stara się o uzyskanie nadania górniczego, — występuje wobec władz górniczych jako petent, — podobnie, jak osoba prywatna. W tym charakterze Państwo ma specjalnego przedstawiciela wobec władz w osobie „Kuratora Państwowych Pól Górniczych, powołanego przez Ministra Przemysłu i Handlu“. „Prawa i obowiązki Kuratora określa instrukcja, wydana przez Ministra Przemysłu i Handlu“ (art. 2).

Dział II

O treści prawa własności górniczej i jej ograniczeniach.

Rozdział I.

Treść prawa własności górniczej.

§ 19. *Uprawnienia, wyphywające z własności górniczej.*

1. *Prawo wydobywania minerału, objętego aktem nadawczym.*

a) *Wydobywanie z pokładu.* — W myśl art. 70, stanowiącego niemal do-

słowne powtórzenie § 54 ustawy pruskiej, „właściciel pola górniczego ma w y ł ą c z n e prawo poszukiwania i wydobywania w granicach swego pola, zgodnie z postanowieniami niniejszego prawa, minerału, wymienionego w dokumencie nadawczym“. Idzie tu o prawo „w y ł ą c z n e“, to jest przysługujące wyłącznie właścicielowi nadania, i nikomu innemu; nie przysługuje ono np. właścicielowi gruntu. Istotnie w myśl art. I^I, minerały, podlegające woli górniczej, „nie są związane z prawem właściciela gruntu“, i właściciel gruntu, aby uzyskać prawo wydobywania ze swego gruntu minerału, podlegającego woli górniczej, musi uzyskać nadanie górnicze tak samo, jak każda inna osoba; bez uzyskania nadania, wydobywać minerału nie ma prawa (wyżej § 2).

Według komentarzy do § 54^I ustawy pruskiej, na którym jest wzorowany art. 70 polskiego Rozporządzenia, właściciel pola górniczego, przez wydzielenie pola, nie staje się właścicielem minerału, lecz uzyskuje jedynie wyłączne prawo „przywłaszczenia sobie“ minerału, wymienionego w akcie nadawczym („Aneignungsrecht“, Müller str. 120): do chwili tego „przywłaszczenia“ minerał stanowi „res nullius“ — nie należy do nikogo. Jak się zdaje, stanowisko polskiego Rozporządzenia jest odmienne, pomimo jednakowego brzmienia art. 70 polskiego Rozporządzenia i § 54^I pruskiej ustawy. Bowiern według brzmienia art. I^I polskiego Rozporządzenia („znajdujące się w swych naturalnych złożach minerały... mogą być przedmiotem własności górniczej...“) minerały, jeszcze znajdujące się w złożu, — już przed wydobywaniem stanowią własność właściciela nadania.

W każdym razie według polskiego Rozporządzenia właściciel nadania nie nabywa własności minerału przez „przywłaszczenie“ go — na podstawie swej czynności wydobywania; w myśl art. 70^{II}, „wydobyty z pola górniczego minerał jest własnością“ właściciela nadania, „bez względu na to, kto go wydobył“, — chociażby minerał został wydobyty nie przez właściciela pola górniczego, ale przez inną osobę.

Powyższe uprawnienia właściciela nadania mają ochronę nie tylko w drodze cywilnej, ale i w drodze karnej. W myśl art. 265^I, „kto, nie będąc do tego uprawnionym, wydobywa podlegający woli górniczej lub zastrzeżony na rzecz Państwa minerał na przestrzeni, na której własność górnicza co do tego minerału została nadana czy to Państwu, czy innej osobie, karany będzie aresztem na czas do trzech miesięcy“¹⁾. Wydobywanie minerału z cudzego pola górniczego jest karane nawet wtedy, gdy „nastąpiło tylko skutkiem niedbalstwa przy eksploatacji własnego pola górniczego“²⁾, lub przy wydobywaniu na własnym gruncie minerału, przynależnego do gruntu“; jedynie kara wtedy jest łagodniejsza, — polega na grzywnie w wysokości do 500 zł.

b) **W y d o b y w a n i e z e z w a ł ó w.** — Oprócz prawa wydobywania minerału z pokładu, to jest z ziemi, — właściciel pola górniczego ma wyłączne prawo wydobywania minerału, będącego przedmiotem nadania, ze zwałów, czyli z zapasów tego minerału, wydobytych na powierzchnię na skutek dawniejszych robót górniczych i znajdujących się w obrębie pola górniczego (art. 70^I).

Powyższe prawo przysługuje jednak właścicielowi pola tylko odnośnie do zwałów, „jeszcze nie eksploatowanych przez właściciela gruntu przed powstaniem na danym polu własności górniczej“; jeżeli właściciel gruntu już rozpoczął eksploatację zwału, to nadanie pola górniczego nie stwarza prawa do eksploataowania zwałów (art. 70^I).

Ustawa pruska (§ 54^{II}) również przyznaje właścicielowi pola górniczego prawo eksploataowania zwałów, lecz nie zawiera przytoczonego ograniczenia na korzyść właściciela gruntu, jakie zawiera art. 70^I Rozporządzenia. Przepis art. 70^I Rozporządzenia zdaje się być wzorowany na prze-

¹⁾ Zaznaczyć trzeba, że wydobywanie minerału, podlegającego woli górniczej, na „przestrzeni, na której własność co do tego minerału nie została nikomu nadana“ (art. 267 I), jest również karane, ale kara jest znacznie lżejsza (grzywna do 1000 zł), niż kara za wydobywanie minerału z cudzego nadania.

²⁾ O wyjątkach od tej zasady — poniżej punkt 2a.

pisie art. 523 p. 2 ustawy Kongresówki, który przyznawał właścicielowi pola „prawo eksploatować zwały..., jeżeli przed zatwierdzeniem nadania sam właściciel gruntu nie przystąpił do odbudowy tych zwałów“.

2. *Prawo wydobywania minerałów, nieobjętych aktem nadawczym.*

a) **Minerały, objęte aktem nadawczym, udzielonym innej osobie.** — Poza prawem wydobywania minerału, będącego przedmiotem nadania, własność pola górniczego obejmuje uprawnienia, jakie są potrzebne dla wykonywania zasadniczego prawa — wydobywania minerału, będącego przedmiotem nadania. Jak wyjaśniono wyżej (§ 14), właściciel pola górniczego na jeden minerał ma pierwszeństwo do uzyskania pola górniczego na inne minerały, odkryte przez inne osoby w obrębie jego pola. Jeżeli jednak właściciel pola górniczego nie skorzysta ze swego prawa pierwszeństwa do uzyskania nadania na inne minerały, to może się zdarzyć, że w obrębie tego samego obszaru będzie istniało parę nadań górniczych na różne minerały, należących do różnych osób. W tym wypadku właścicielowi pola górniczego wolno wydobywać nie tylko nadany mu minerał, ale również i minerały, nadane innym osobom na tym samym obszarze, „gdy te minerały, ze względów górniczych nie mogą być wydobywane oddzielnie“; w razie sporu, czy zachodzi wzmiankowana niemożność oddzielnej eksploatacji każdego z minerałów, decyduje wyższy urząd górniczy (art. 72 Rozp, wzorowany na § 56 ustawy pruskiej).

Mając w tym wypadku, — w drodze wyjątku od zasady, przedstawionej wyżej w punkcie 1a, — prawo do wydobywania cudzego minerału, właściciel pola jednak nie ma prawa do zatrzymania wydobytego minerału. W myśl art. 72 (wzorowanego i w tym punkcie na § 56 ustawy pruskiej), minerał powinien być, na żądanie, wydawany, za zwrot kosztów wydobycia, właścicielowi nadania na ten minerał i w tym celu właściciel pola, który wydobył minerał powinien o wydobyciu zawiadamiać osobę uprawnioną do odbioru

minerału; jeżeli ta osoba w ciągu miesiąca nie zabierze wydobytego minerału, to przechodzi on na własność właściciela pola, który minerał wydobyl (art. 74^{III}).

b) Minerale, podlegające woli górniczej, a nie będące przedmiotem własności górniczej innej osoby (art. 74). Jeżeli w granicach, albo poza granicami swego pola, — przy robotach górniczych, związanych z jego eksploatacją, lub przy wznoszeniu budowli i urządzeń, potrzebnych dla eksploatacji pola (niżej § 19 punkt 4 b; § 20), właściciel pola wydobywa minerale, podlegające woli górniczej, ale jeszcze nikomu nie nadane, to stają się one własnością wydobywającego. Jednak jeżeli wydobywa minerale, zastrzeżone na rzecz Państwa, — to powinien je wydać bezpłatnie Państwu (art. 74^{II}), choćby Państwo jeszcze nie uzyskało nadania górniczego.

c) Minerale, przynależne do gruntu. — Podobną ewentualność, jak art. 72 w odniesieniu do minerałów, objętych nadaniem górniczym, przewiduje art. 73 (podobny do 57 ustawy pruskiej) w odniesieniu do minerałów, przynależnych do gruntu (art. 1 p. 5), to jest nie będących i nie mogących być przedmiotem nadania, lecz stanowiących własność właściciela gruntu. Jest oczywiste, że bez wydobywania minerałów takich jak piasek, kamienie, glina i t. d., wydobywanie z ziemi minerału, objętego aktem nadawczym, jest fizycznie niemożliwe; z drugiej strony minerale te, przeważnie bezużyteczne dla właściciela gruntu, mogą być bardzo przydatne przy robotach górniczych. Z tych powodów art. 73 nadaje „właścicielowi pola górniczego, prawo użytkować dla potrzeb swego zakładu górniczego przynależne do gruntu minerale (art. 1 ust. 5), wydobywane przy robotach górniczych, związanych z prowadzeniem kopalni, i przy wznoszeniu budowli oraz urządzeń“ (wymienionych w art. 75 i 76), niezbędnych do poszukiwania i wydobywania minerałów i do obróbki wydobytych minerałów. Podkreślić trzeba, że art. 73, dając prawo do użytkowania przynależnych do gruntu minerałów, wydobywanych przy i na skutek eksploatacji minerału, będącego przedmiotem nadania, nie

daje jednak prawa do prowadzenia samej eksploatacji minerałów, przynależnych do gruntu.

Właściciel pola ma w myśl art. 73 prawo wydobyte w powyższy sposób minerale „użytkować dla potrzeb swego zakładu górniczego“, ale nie dla innych potrzeb; nie ma również prawa ich sprzedawać. Przy zachowaniu powyższych warunków, właściciel pola nie płaci właścicielowi gruntu żadnego wynagrodzenia. Minerale, nieużytkowane „dla potrzeb zakładu górniczego, właściciel pola winien pozostawić bezpłatnie właścicielowi gruntu, który powinien minerale te zabrać w ciągu miesiąca od dnia zawiadomienia go o tem; jeżeli właściciel gruntu nie zabierze ich we wskazanym powyżej terminie, przechodzą one na własność właściciela pola“.

Art. 73 Rozporządzenia jest wzorowany na § 57 ustawy pruskiej. Jednak według § 57 ustawy pruskiej, — w odróżnieniu od art. 73 polskiego Rozporządzenia, — właściciel gruntu, jeżeli zabiera minerał nieużytkowany przez właściciela pola, winien zwrócić właścicielowi pola koszty wydobycia.

3. Używanie wody kopalnianej.

W myśl art. 78^I, „właściciel pola górniczego ma prawo bezpłatnie użytkować własną wodę kopalnianą“, to jest wodę, którą spotyka w głębi ziemi przy prowadzeniu robót górniczych. Prawo to służy mu odnośnie do „wody kopalnianej, aż do chwili połączenia się jej z naturalnymi wodami wierzchniemi“. Właściciel pola górniczego ma prawo używać wody kopalnianej na potrzeby swego „zakładu górniczego wraz ze wszystkimi budowlami i urządzeniami (artykuły 75 i 76), na potrzeby zamieszkałych na miejscu własnych pracowników, oraz dla bezpłatnego wydawania okolicznym mieszkańcom tytułem pokrycia zaniku wody w studniach i źródłach, spowodowanego przez roboty górnicze“.

4. Prawo do korzystania z wnętrza ziemi; prawo żądania odstąpienia gruntu, materjałów podszaskowych i wód wierzchnich.

a) Prawo do korzystania z wnętrza ziemi. Prowadzenie robót górniczych jest, oczywiście, niemożliwe bez

korzystania z gruntu, w którym się minerał znajduje. Prawo do korzystania z wnętrza (np. dla przeprowadzania chodników, szybów i t. d.) w granicach swego pola górniczego ma właściciel pola automatycznie, z mocy prawa własności górniczej (art. 75 zd. 1 i arg. art. 79). Powyższe prawo do prowadzenia robót podziemnych właściciel pola posiada bez względu na wynikające stąd uszkodzenia powierzchni. Właściciel powierzchni nie ma prawa sprzeciwiać się tym robotom, ani żądać zapłaty za korzystanie z wnętrza; jedynie ma prawo do odszkodowania w razie uszkodzenia powierzchni, budynków lub urządzeń na powierzchni (o czym niżej § 25).

Właściciel (wzgl. posiadacz, p. niżej § 21 punkt 2 b) pola górniczego ma prawo do korzystania z wnętrza ziemi nawet na przestrzeni cudzego pola górniczego, jednakże w ograniczonym zakresie. Mianowicie korzysta z niego — pierwsze — tylko o tyle, o ile ono służy celowi „odwadniania i przewietrzania kopalni, stosowania podsadzki płynnej lub też bardziej racjonalnego prowadzenia robót górniczych“, i nie służy innym jakimkolwiek celom; powtóre, — o ile jego roboty górnicze „nie przeszkadzają lub nie zagrażają robotom górniczym w obcym polu“ (§ 75¹). Właściciel (wzgl. posiadacz) tego ostatniego pola nie otrzymuje żadnej zapłaty za prowadzenie robót górniczych w obrębie jego pola, gdyż prawo do prowadzenia tych robót stanowi składowa część własności górniczej; — otrzymuje on jedynie wynagrodzenie szkody, gdyby ją spowodowały omawiane roboty (art. 113). Wysokość wynagrodzenia w razie sporu określa sąd (art. 114 Rozporządzenia, por. 60^{II}, 61, 62 Pr. i art. 514 Kongr.).

b) Prawo żądania odstąpienia użytkownika gruntu. — Dla prowadzenia eksploatacji górniczej niezbędne jest korzystanie nie tylko z wnętrza ziemi w granicach pola górniczego, ale i poza niemi, oraz z powierzchni w granicach i poza granicami nadania; korzystanie z powierzchni jest niezbędne już choćby dla dostania się pod ziemię i prowadzenia robót.

W myśl art. 75¹, „właściciel pola górniczego ma prawo wykonywać wszelkiego rodzaju roboty górnicze, budowle i urządzenia, niezbędne dla poszukiwania i wydobywania w polu górniczym minerałów, wymienionego w dokumencie nadawczym“. Art. 75 zawiera dość szczegółowe wyliczenie powyższych robót i urządzeń, — wyliczenie zresztą tylko przykładowe, nie wyczerpujące (np. wyrobiska podziemne, maszyny i urządzenia do poszukiwania i wydobywania minerałów, zbiorniki wodne, wodociągi, kanały, drogi, koleje, urządzenia i przewody elektryczne, budowle dla pomieszczenia pracowników i t. d.). Powyższe urządzenia i roboty „właściciel pola ma prawo wykonywać zarówno w granicach swego pola, jak i poza niemi“ (art. 75 zd. 1). W myśl art. 76 zd. 1, „właściciel pola górniczego ma prawo, w granicach swego pola oraz w jego pobliżu, stawiać i prowadzić urządzenia pomocnicze, służące do obróbki wydobytych w polu minerałów, jakoto sortownie, płuczki, koksiarne, brykietniarne... i t. d.“¹).

W myśl art. 79 i 81, dla celów, objętych przytoczonymi artykułami 75 i 76, „jako też dla, związanego z warunkami wydobycia, planowego rabowania (zawalania) powierzchni“²), właściciel pola górniczego ma prawo żądać odstąpienia mu do użytkowania potrzebnych obszarów na powierzchni.

W odróżnieniu od korzystania z wnętrza ziemi w granicach pola górniczego, prawo do korzystania z wnętrza poza granicami pola oraz z powierzchni nie służy właścicielowi pola górniczego automatycznie — z mocy własności górniczej; służy mu jedynie prawo żądania odstąpienia użytkownika, w razie potrzeby. O istnieniu (wzgl. nieistnieniu) tej potrzeby, o „rozmiarach i warunkach, na jakich ma nastąpić odstą-

¹) Pomijam dalszy ciąg (zresztą tylko przykładowego wyliczenia) Art 76^{II} wyraźnie orzeka, że zakłady hutnicze nie podlegają przepisom art. 76^I i wogóle „nie podlegają ustawie górniczej“

²) Często, — szczególnie, gdy minerał znajduje się blisko powierzchni, — nie zapełniają (nieraz nie opłaca się zapełniać) pustej przestrzeni, pozostajej po wydobyciu minerału, i na skutek tego powierzchnia się zapada, — ulega „rabowaniu“. Gdy takie zapadanie się powierzchni jest zgóry przewidziane („planowe“), — przemysłowiec górniczy ma prawo żądać odstąpienia mu posiadania zagrożonego „rabowaniem“ obszaru.

pienie gruntu, o położeniu i granicach gruntu, podlegającego zajęciu, — rozstrzyga władza górnicza (art. 91). Za korzystanie z gruntu właściciel pola górniczego płaci właścicielowi gruntu wynagrodzenie, niezależnie od odszkodowania za ew. uszkodzenia (o tem niżej §§ 25, 26).

c) **Prawo żądania odstąpienia materiałów podsadzkowych i wód wierzchnich.** — Według wymagań współczesnej techniki górnicznej, przestrzenie wewnątrz ziemi, z których wydobyto minerał, winny być „podsadzone“, to jest wypełnione jakimś ciałem stałym, najczęściej piaskiem, — dla zapobieżenia osiadaniu i zapadaniu się powierzchni. Wskutek tego posiadanie terenów piaszkowych jest poniekąd kwestją możności prowadzenia eksploatacji. Stąd się bierze przepis art. 79^I i 95, dający właścicielowi pola górniczego prawo od właściciela powierzchni żądać, — za odpowiednim wynagrodzeniem, — „odstąpienia... piasku oraz innych materiałów podsadzkowych, potrzebnych dla celów zakładu górniczego“. — O istnieniu potrzeby odstąpienia, i o jego rozmiarach, decydują władze górniczne, — podobnie jak w wypadku odstąpienia gruntu, opisanym wyżej w punkcie 4b (art. 95^{III}, niżej § 27).

Na podstawie orzeczenia władzy górnicznej, właściciel pola uzyskuje prawo samostnej eksploatacji piasku i innych materiałów podsadzkowych, *niezależnie* od eksploatacji minerału, będącego przedmiotem nadania. Jest to zatem uprawnienie odrębne od wyżej w punkcie 2b rozpatrywanego uprawnienia do zabierania minerałów, które zostaną wydobyte z ziemi przy eksploatacji minerału, będącego przedmiotem nadania, lub przy prowadzeniu robót pomocniczych.

Podobnie, i z zastosowaniem tych samych przepisów art. 79^I, 81^I, właściciel pola górniczego ma prawo od właściciela gruntu żądać odstąpienia „wód wierzchnich“¹⁾, „potrzebnych dla celów zakładu górniczego“. O istnieniu potrzeby i o rozmiarach przymusowego odstąpienia decyduje władza górnicza (art. 97).

¹⁾ „Wód kopalnianych“ właściciel pola górniczego, jak wyjaśniono w punkcie 3, ma prawo używać na mocy własności górnicznej.

Właściciel pola górniczego płaci wynagrodzenie za odstępowane mu materiały podsadzkowe i wody wierzchnie (o tem niżej § 27).

5. *Prawo dawnejsze.*

Przepisy ustaw górnicznych, które obowiązywały w Państwie Polskim przed wprowadzeniem w życie „Rozporządzenia o prawie górniczem“, były odnośnie do kwestyj, stanowiących przedmiot niniejszego paragrafu, zbliżone do przepisów tego Rozporządzenia; różniły się tylko w szczegółach. Z chwilą wprowadzenia w życie Rozporządzenia o prawie górniczem, — odnośne przepisy tego Rozporządzenia mają zastosowanie nie tylko do nowopowstającej własności górnicznej, ale i do własności górnicznej, powstałej przed wejściem w życie Rozporządzenia, — pod działaniem dawnych ustaw (art. 306).

§ 20. *„Części składowe“ i „przynależności“ pola górniczego.*

1. Własność górnicza obejmuje, jak widzimy, szereg uprawnień. Jądro ich stanowi, wskazane w art. 70^I, „prawo poszukiwania i wydobywania minerału, wymienionego w dokumencie nadawczym“. Pozostałe, wyliczone wyżej w § 19, uprawnienia mają charakter dodatkowy i pomocniczy, i są powiązane z własnością górniczną w tym celu, aby umożliwić właścicielowi pola górniczego wykonywanie jego głównego uprawnienia — uprawnienia do wydobywania minerału „nadanego“ (wymienionego w akcie nadawczym). Mianowicie niektóre z wymienionych powyżej w § 19 uprawnień, jak uprawnienie do wydobywania innych minerałów, oprócz minerału nadanego, — są powiązane z własnością górniczną ze względu na to, że wydobywanie minerału nadanego pociąga za sobą z konieczności wydobywanie innych minerałów, fizycznie z nim połączonych (§ 19 punkty 2b, c; inne uprawnienia są powiązane z własnością górniczną ze względu na to, że stanowią one środek pomocniczy przy eksploatacji minerału nadanego (§ 19 punkty 2c, 3, 4).

2. Oprócz powyższych uprawnień, wpływających z własności górnicznej, z własnością górniczną są, w myśl art. 77, prawnie związane, — jako „części składowe, względnie

przynależności pola górniczego“ — wymienione w art. 75, 76 „wzrostki górnicze, budowle i urządzenia“, „niezbędne dla poszukiwania i wydobywania minerału nadanego“ i „urządzenia pomocnicze, służące do jego obróbki“ (względnie „przeróbki“, wyżej § 19 punkt 4)¹⁾ 2).

W myśl art. 17, „pole górnicze“ jest to „przeźreń, w granicach której powstała na podstawie oddzielnego aktu własność górnicza“. Opierając się na tem określeniu pola górniczego, za „części składowe pola“ należy (jak się zdaje) uznać wzrostki górnicze, urządzenia i budynki, które fizycznie, materialnie łączą się z masą minerału nadanego lub otaczającego go złoża, znajdującą się w granicach pola górniczego, tak że ich od tej masy bez jej uszkodzenia oddzielić nie można. Zaś „wzrostki górnicze, urządzenia i budynki“, nie odpowiadające tym warunkom³⁾, — wszakże niezbędne do „poszukiwania i wydobywania minerału nadanego (art. 75¹⁾), lub mające charakter urządzenia pomocniczego“ (art. 76¹, por. Brassert str. 160, 191, 200, 202 — dla prawa pruskiego), stanowią „przynależność“ pola górniczego.

¹⁾ Pojęcia „przynależności“ oraz „części składowych“ są znane niemieckiemu Kodeksowi cywilnemu (§§ 93—98), nie są znane pozostałym kodyfikacjom prawa cywilnego, obowiązującym w Państwie Polskiem, w których odnośne kwestje są uregulowane odmiennie (por. art. 516—531 Kod. cyw. francuskiego, i §§ 293—300 Kodeksu cywilnego austriackiego art. 383—392, 401, 402, tom X, cz. I rosyjskiego Zводу Ustaw). Nie zdaje mi się jednak możliwym stosować przepisy niemieckiego Kodeksu cywilnego przy wykładni Rozporządzenia o prawie górniczem, które obowiązuje nie tylko na obszarze działania niemieckiego Kodeksu cywilnego, ale i na obszarze działania innych kodyfikacji prawa cywilnego. Należy powyższe pojęcia pojmować w sposób jednaki w całym państwie w konsekwencji należy wykładnie opierać na przepisach prawa górniczego, oraz poza tem na tych przepisach, względnie zasadach prawnych, które jednako obowiązuja w całym państwie.

²⁾ W myśl ustępu II art. 77 „jeżeli właściciele kilku pól górniczych złożyli się celem wspólnego założenia jednego ze wspomnianych w ustępie I wzrostki, budowli i urządzeń, a nie ugodzili się inaczej, stanowią część składową, względnie przynależność wszystkich pól, którym służy“.

³⁾ To jest znajdujące się poza granicami pola górniczego, albo nie połączone fizycznie z masą nadanego minerału lub otaczającego go złoża, znajdującą się w granicach pola górniczego.

Jak wiadomo, „części składowe“ i „przynależności“, — na tem polega znaczenie tych pojęć, — w pewnym (mniejszym lub większym) stopniu dzielą położenie prawne rzeczy głównej: przy wykładni aktów prawnych, — w braku odmiennych zastrzeżeń w akcie prawnym, dotyczącym rzeczy głównej, — jest domniemanie, że akt obejmuje wszystkie „części składowe“ i „przynależności“ rzeczy głównej; prawa rzeczowe (np. hipoteka, zastaw), ustanowione na rzeczy głównej, obciążają jej części składowe i przynależności, i uprawniony z tytułu prawa rzeczowego może sprzeciwiać się ich oddzieleniu od rzeczy głównej. Wszakże (na tem polega różnica „części składowych“ od przynależności) powyższa zasada ma zastosowanie do „części składowych“ zawsze; zaś do „przynależności“ tylko wtedy, gdy one stanowią własność właściciela rzeczy głównej (Brassert str. 161). — Zajęcie (przy postępowaniu egzekucyjnym) rzeczy głównej automatycznie obejmuje jej części składowe i czyni niedopuszczalnym ich zbywanie. O ile idzie o przynależności pola górniczego, to (w myśl art. 732 Kodeksu postępowania cywilnego z dnia 19 grudnia 1932 roku, oraz art. XIII Przepisów, wprowadzających ten Kodeks, z dn. 27. X. 1932 roku) mają być wydane przez Ministrów Przemysłu i Handlu oraz Sprawiedliwości specjalne przepisy, które określą, jakie „rzeczy stanowią przynależność własności górniczej, i które z nich dłużnik może mimo zajęcia zbywać celem prawidłowego prowadzenia przedsiębiorstwa“. — „Części składowe“, dopóki są „częściami składowymi“, nigdy nie podlegają egzekucji oddzielnie od rzeczy głównej; natomiast „przynależności własności górniczej“ tylko wtedy nie mogą być przedmiotem egzekucji oddzielnej, gdy są „niezbędne do utrzymania ruchu kopalni“ (art. 571 Kodeksu postępowania cywilnego).

2. Przepisy Rozporządzenia i Kodeksu postępowania cywilnego o „częściach składowych“ i o „przynależnościach“ pola górniczego mają zastosowanie do wszystkich pól górniczych, — zarówno do nadanych po wejściu, jak i do nadanych przed wejściem w życie tych przepisów (art. 306);

zaś odnośne przepisy dotychczasowe tracą moc.

§ 21. *Przepisy prawa prywatnego, mające zastosowanie do własności górniczej.*

I. *Niezależność uprawnień górniczych od własności gruntu.*

Jak już wzmiankowano (wyżej § 2), minerały, podlegające woli górniczej, lub zastrzeżone na rzecz Państwa, „nie są związane z prawem właściciela gruntu“ i uprawnienie, powstające przez nadanie górnicze, jest oddzielne i niezależne od własności gruntu (art. 1). Innemi słowy minerał, będący przedmiotem nadania, nie należy przed udzieleniem nadania do właściciela gruntu: właściciel gruntu, tak samo jak osoba postronna, nie ma prawa wydobywać minerału, i za wydobywanie, bez posiadania nadania górniczego, ulega karze, przewidzianej w art. 267; uprawnienie do poszukiwania i wydobywania minerałów, podlegających woli górniczej, — w myśl powyższego — nie powstaje drogą „wydzielenia“ go z prawa własności gruntu, jako części tego prawa. Minerał nie stanowi również własności Państwa, któremu również nie wolno go wydobywać, bez uzyskania nań nadania. Przed przyznaniem nadania górniczego żadne uprawnienie prywatno-prawne w stosunku do minerału nie istnieje. Nie stanowi on wreszcie „res nullius“ w powszechnie przyjętym znaczeniu, gdyż, — w odróżnieniu od „res nullius“ w dosłownym znaczeniu, — minerał, podlegający woli górniczej lub zastrzeżony na rzecz Państwa, nie staje się własnością tego, kto pierwszy nim zawładnie, — „non cedit primo occupanti“: prawnego położenia minerału przed udzieleniem nań nadania nie można podprowadzać pod żadne z tradycyjnych pojęć prywatno-prawnych. Minerał w złożu należy uznać za część bogactwa narodowego, prawo do korzystania z którego stwarza akt władzy państwowej — akt nadania osobie uprawnionej (wyżej § 2) pola górniczego przez władzę górniczą. Zgodnie ze sformułowaniem w art. 15, własność górnicza dopiero „powstaje przez nadanie“: nie jest to uprawnienie pochodne, lecz uprawnienie nowo-powstające. W konsekwencji, ciężary rzeczowe (np. zastaw, użytkowanie, długi

hipoteczne), jakie ciążyły na własności gruntu, nie obciążają „własności górniczej“.

2. Skonstruowanie uprawnień górniczych jako prawa własności.

a) Powstające w powyższy sposób uprawnienie do wydobywania minerału jest, jak już wielokrotnie wzmiankowano, ujęte w nowym Rozporządzeniu bardzo szeroko, — mianowicie, na wzór innych prawodawstw (wyżej § 2), jako prawo własności¹⁾: w myśl art. 20^I, stanowiącego powtórzenie § 50^{II} ustawy pruskiej, „o ile prawo niniejsze (czyli Rozporządzenie o prawie górniczym) nie zawiera postanowień odmiennych, do własności górniczej mają zastosowanie *przepisy ustaw cywilnych, dotyczące własności nieruchomości*“. Jak wiadomo, prawo własności jest to najszersze, najdalej sięgające z podmiotowych praw prywatnych. Według sformułowania we francuskim Kodeksie cywilnym (art. 544), przejętem, z pewnemi zmianami, przez inne kodyfikacje prawa prywatnego, — jest to „prawo używania rzeczy i rozporządzenia niemi w sposób jak najbardziej nieograniczony, byleby nie czyniono z nich użytku, przez ustawę lub urządzenie zabronionego“ (podobnie § 903 niemieckiego Kodeksu cywilnego).

Motywelem skonstruowania uprawnień górniczych jako prawa własności było dążenie do stworzenia jaknajszerszego pola dla inicjatywy prywatnej. Jednakże, ze względu na doniosłe znaczenie przemysłu górniczego dla gospodarstwa społecznego — wzmiankowane w art. 20 „prawo niniejsze“, czyli Rozporządzenie o prawie górniczym, zawiera względnie liczne „postanowienia odmienne“, i własność górnicza jest, jak niżej (§§ 23, 24) zobaczymy, ze względu na interes społeczny, uprawnieniem daleko

¹⁾ Prawodawca oczywiście mógł skonstruować prawo korzystania z bogactw mineralnych mniej szeroko, i istniały, względnie istnieją, mniej szerokie uprawnienia górnicze np. w postaci — w średnich wiekach — tak zwanej „licencji albo szurfbryfu“ (Bukowiecki, str. 7—9), — w nowoczesnych prawodawstwach — w postaci uprawnienia do eksploatacji, ograniczonego terminem, — jak w ustawie francuskiej z 1791 r., — rumuńskiej z 1895 r., — bułgarskiej z 1891 r. i t. d. (Sztöf, str. 95).

mniej „nieograniczonem“, niż własność Kodeksu cywilnego.

b) Własność górnicza, jak każda własność, może być zbywana, — przez sprzedaż, zamianę, darowiznę i t. d.; — przechodzi drogą spadkobrania, drogą zapisów testamentowych. Wykonywanie swoich uprawnień „właściciel“ może, bez zbycia własności, odstępować innym osobom drogą różnego rodzaju umów, — drogą umów, ustanawiających prawa rzeczowe (np. użytkowanie), — umów zobowiązaniowych, jak „dzierzawa“ (art. 21)¹⁾.

Tego rodzaju umowy wyraźnie przewiduje i poczęści reguluje art. 80, który odróżnia sytuację, gdy umowa się odnosi do całego pola górniczego, oraz sytuację, gdy się odnosi tylko do jego części. W pierwszym wypadku (gdy przedmiotem umowy jest całe pole górniczne) „posiadacz pola górniczego może korzystać imieniem własnym ze wszystkich uprawnień właściciela pola górniczego, określonych w niniejszym dziale“, czyli w artykułach 70—79, — opisanych wyżej w § 19, — „o ile umowa pomiędzy nim i właścicielem pola nie zawiera przepisów odmiennych“, — to znaczy przepisów, pozbawiających posiadacza pola niektórych z powyższych uprawnień. Odwrotnie w drugim wypadku, — gdy przedmiotem posiadania jest tylko część pola, — posiadacz „może korzystać ze wszystkich uprawnień właściciela pola, określonych w niniejszym dziale, jedynie na podstawie upoważnienia właściciela pola górniczego“: posiadacz korzysta tylko z tych uprawnień, które mu zostały wyraźnie przyznane przez umowę²⁾.

¹⁾ Pomijam kwestję, czy kwalifikowanie w art. 21 Rozp. jako „dzierzawy“ — umowy, mocą której właściciel nadaje swemu kontrahentowi prawo wydobywania minerału, czyli prawo niszczenia samej substancji rzeczy, jest uzasadnione, gdy według kodyfikacji prawa cywilnego, obowiązujących w Państwie Polskiem, kwalifikacja „dzierzawy“ jest stosowana tylko do umów, przedmiotem których jest prawo do zbierania owoców rzeczy, bez niszczenia jej substancji (por. Aguilon, t. I, str. 208, Nr. 238—239).

²⁾ Przepisy art. 80 dotyczą tylko posiadacza na podstawie umowy (ew i na podstawie zapisu testamentowego) — czyli osoby, posiadającej pole górniczne legalnie, — na podstawie tytułu prawnego. Osoby, posiadające pole górniczne bez prawnego tytułu, wogóle żadnych uprawnień górnicznych wykonywać nie mogą (art. 141, zd. 1, niżej punkt c)

Jednakże swoboda umów, dotyczących posiadania pola górniczego, ulega ograniczeniom, nie istniejącym w zastosowaniu do innych przedmiotów własności. Z wykonywaniem uprawnień górnicznych są powiązane pewne obowiązki wobec osób trzecich, np. obowiązek wynagrodzenia szkód, spowodowanych przez roboty górniczne (art. 99), albo obowiązek zapłaty wynagrodzenia właścicielowi powierzchni za powierzchnię, zajęta dla potrzeb zakładu górniczego (art. 86). Otóż, w myśl art. 80^{III}, „o ile z wykonywania przez posiadacza pola górniczego uprawnień, wypływających z własności górnicznej, wynikają na mocy niniejszego prawa pewne obowiązki wobec osób trzecich, *właściciel pola górniczego odpowiada solidarnie z posiadaczem za wypełnienie tych obowiązków*“. Motyw ustanowienia solidarnej odpowiedzialności właściciela pola górniczego za zobowiązania posiadacza, wynikające z wykonywania uprawnień górnicznych, jest podwójny. Po pierwsze — posiadacz pola górniczego, nie będący jego właścicielem, może być mniej majątkowo odpowiedzialny niż właściciel pola (własność pola górniczego przedstawia pewną wartość majątkową), i majątek posiadacza może nie być wystarczający, aby uczynić zadość zobowiązaniom, wynikającym z wykonywania uprawnień górnicznych. Powtóre, — to jest drugi motyw omawianego przepisu, — w braku omawianego przepisu, właściciel pola górniczego miałby możliwość uchylania się od ponoszenia konsekwencji wykonywania uprawnień górnicznych, oddając posiadanie pola i wykonywanie uprawnień osobie podstawionej a niewypłacalnej.

c) Z przytoczonego przepisu art. 80, w myśl którego „posiadacz“ pola górniczego może o tyle tylko wykonywać uprawnienia, wymienione w art. 70—79 (w tej liczbie i prowadzenie robót górnicznych, art. 75 ust. I p.1), o ile mu one zostały przyznane przez właściciela pola górniczego (milcząco, albo wyraźnie), — w zestawieniu z przepisem art. 141 zdanie 1, w myśl którego „przemysłowiec górniczny, który nie jest sam właścicielem danego pola górniczego, nie może być dopuszczony do rozpoczęcia na niem robót górnicznych, o ile nie przedstawi umowy, w formie prawem przewidzianej,

z właścicielem pola górniczego, upoważniającej go eksploatacji tego pola“¹⁾ — wynika, że, w przeciwstawieniu do innych przedmiotów prawa własności, nie jest możliwe posiadanie cudzego pola górniczego bez tytułu, i że posiadanie takie mogłoby mieć miejsce tylko wskutek niedopatrzenia władzy górniczej²⁾.

3. Poddanie własności górniczej przepisom o własności nieruchomości.

Jak wzmiankowano, w myśl art. 20^I, „do własności górniczej mają zastosowanie przepisy ustaw cywilnych, dotyczące własności nieruchomości“. Rozwijając tę zasadę, art. 20^I orzeka, że do własności górniczej mają „w szczególności zastosowanie przepisy, dotyczące własności nieruchomości, o nabywaniu, obciążaniu własności nieruchomości, i o prawach, z niej wynikających“.

a) Poddanie „własności górniczej“ przepisom o „własności nieruchomości“, — przyjęte przez polskie Rozporządzenie, na wzór większości kodyfikacji prawa górniczego — ustawy francuskiej z 1810 r., ustawy pruskiej (§ 50), austriackiej (§ 109), ustawy b. Kongresówki (art. 494) i innych³⁾, — ma przede wszystkim na celu rozciągnięcie na tę własność systemu hipotecznego, aby stworzyć dla przemysłu górniczego kredyt hipoteczny (wyżej § 2, por. art. 174).

Istotnie, w myśl art. 18^I, „każde pole górnicze powinno być wpisane w odrębnym wykazie hipotecznym do ksiąg gruntowych

(hipotecznych), względnie górniczych“ (por. art. 52). Z ustaniem własności górniczej (o czym niżej) ulega ona wykreśleniu z ksiąg hipotecznych (w b. Kongresówce), względnie gruntowych (w b. zaborze pruskim), wzgl. górniczych (art. 177^I).

Art. 18^{III} i 177^{II} przewidują wydanie przez „Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu przepisów (w ramach dzielnicowych przepisów hipotecznych) o urządzeniu i prowadzeniu ksiąg, w których mają być wpisane pola górnicze, o trybie postępowania“, i o wykreśleniu własności górniczej, w wypadku jej ustania. „Dopóki te przepisy nie zostaną wydane, należy stosować przepisy, obowiązujące w chwili wejścia w życie Rozporządzenia“ (art. 18^{III}, 177^{II}), czyli — w b. Kongresówce — art. 494 Ustawy górniczej b. Kongresówki i „Instrukcję dla Wydziałów hipotecznych w przedmiocie urządzenia ksiąg hipotecznych nieruchomości górniczych“, zatwierdzoną przez Ministra Skarbu w dn. 16 lipca 1871 r.⁴⁾, — w b. zaborze pruskim — art. 22—26, 28, 34 pruskich Przepisów wykonawczych, oraz §§ 22 do 26 niemieckich Przepisów wykonawczych z 1899 r. do niemieckiej Ordynacji Hipotecznej (Brassert str. 163—170); — w b. zaborze austriackim — § 109—III ustawy górniczej austriackiej.

Dotychczas obowiązujące ustawy i przepisy hipoteczne winny być stosowane nadal, jednak ze zmianami, wynikającymi z treści Rozporządzenia o prawie górniczym. Rozporządzenie tego wyraźnie nie orzeka, ale wynika to z cytowanego już art. 306, w myśl którego Rozporządzenie ma zastosowanie, od chwili wejścia jego w życie, do wszystkich pól górniczych, zarówno już istniejących, jak i nadanych po wejściu Rozporządzenia w życie. W konsekwencji tej zasady, np. w b. Kongresówce nie należy już stosować

¹⁾ Jak zobaczymy niżej w § 22, prowadzenie robot górniczych jest możliwe tylko na podstawie zatwierdzonego przez władzę górniczą „planu ruchu“.

²⁾ Badane przez władzę górniczą legalności tytułów do posiadania winno się ograniczać do cech czysto zewnętrznych, bezpośrednio oczywistych, poza temi granicami, — rozstrzyganie o legalności posiadania należy do instancji sądowych. Np. władza górnicza winna odmówić uznania przedstawionego tytułu, jeżeli z niego bezpośrednio będzie widoczne, że nie uprawnia on do eksploatacji wogóle (np. gdy posiadacz powołuje się na umowę dzierżawy, której termin upłynął, albo która ustała na skutek notarialnego wymówienia), albo nie uprawnia do eksploatacji w danym miejscu. Natomiast, gdy np. właściciel utrzymuje, że umowa dzierżawy uległa rozwiązaniu z powodu niewykonywania przez dzierżawcę warunków dzierżawy, to władza górnicza nie może odmówić uznania takiego zarzutu, dopóki nie zapadnie w tej mierze orzeczenie sądu.

³⁾ Według prawodawstwa b. Cesarstwa rosyjskiego, — o ile to prawodawstwo, w drodze wyjątku (mianowicie na gruntach skarbowych) znało własność górniczą, — stanowiła ona, według Bukowieckiego (str. 28), ruchomość.

⁴⁾ Tekst jej jest podany w wydaniach przepisów górniczych b. Kongresówki — Stanisława Bukowieckiego z 1899 r. i Rogalewicza i Kuczyńskiego z 1923 r. O mocy obowiązującej tej instrukcji — Koczanowicz, str. 180.

przepisu art. 494 Kongr. i § 6 Instrukcji z 1871 r. o ujawnianiu w księdze hipotecznej powierzchni nadania górniczego, udzielonego w granicach danej nieruchomości (por. niżej § 25).

b) Drugim motywem (poza dążeniem do stworzenia kredytu hipotecznego) rozciągnięcia na własność górniczą przepisów, odnoszących się do własności nieruchomości, jest wzgląd, że znaczenie gospodarcze „własności górniczej“ jest nie mniejsze (jeżeli nie większe) niż gruntów i budynków, i że — z tego powodu — jest wskazane rozciągnięcie na własność górniczą przepisów, mających na celu uczynić bezspornymi i jawnymi wszelkie przejścia tej własności i osobę właściciela, oraz utrudnić lekkomyślne lub spekulacyjne akty zbycia.

W myśl powyższego, zbycie własności górniczej, — tak samo jak własności nieruchomości, — nie może być w b. zaborach rosyjskim i pruskim dokonywane przez akt prywatny, lecz musi być dokonywane w formie aktu publicznego.

Przytoczony wyżej przepis art. 20 o zastosowaniu do „własności górniczej“ przepisów „ustaw cywilnych, dotyczących własności nieruchomości“, oznacza, że ograniczenia obcokrajowców przy nabywaniu własności nieruchomości mają zastosowanie również do nabywania przez nich własności górniczej¹⁾; że mają odpowiednie zastosowanie do własności górniczej, np. przepisy Kodeksu cywilnego francuskiego o unieważnieniu sprzedaży nieruchomości z powodu pokrzywdzenia (art. 1674 i nast.); — o ograniczeniach sprzedaży nieruchomości nieletnich i ubezwłasnowolnionych (art. 434 do 436 Kod. Cyw. Król. Pol. i t. p.); — przepisy o egzekucji z nieruchomości (art. 730, 731 Kod. post. cyw. z 1932 r.) i t. d.

¹⁾ W myśl art. 20^{II} Rozp., „ustawa z dnia 24 marca 1920 r. o nabywaniu nieruchomości przez obcokrajowców (Dz. U. R. P. Nr. 31, poz. 178), oraz art. 12 Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 23 grudnia 1927 r. o granicach państwa (Dz. U. R. P. Nr. 117, poz. 996), ma odpowiednie zastosowanie także w odniesieniu do własności górniczej, z tą zmianą, że zamiast Rady Ministrów udziela zezwolenia Minister Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych, Spraw Wojskowych i Spraw Zagranicznych“.

§ 22. Odstępstwa od ogólnych zasad prawa cywilnego o własności.

W myśl art. 20^I Rozporządzenia, „do własności górniczej mają zastosowanie, o ile Rozporządzenie nie zawiera postanowień odmiennych, przepisy ustaw cywilnych, dotyczące własności nieruchomości“. Podstawową zasadą prawa własności jest prawo właściciela do „używania rzeczy i rozporządzania rzeczą w sposób jak najbardziej nieograniczony“. Ustawy cywilne przewidują ograniczenia używania i rozporządzania przedmiotem własności, jednak w zasadzie jedynie w postaci *z a k a z ó w*, — w postaci *n e g a t y w n e j*: co nie jest wyraźnie zakazane, — to jest dozwolone¹⁾. Rozporządzenie o prawie górniczym zawiera istotne odstępowanie od powyższej zasady odnośnie do własności górniczej, bowiem, oprócz *z a k a z ó w*, — przepisów o treści *n e g a t y w n e j*, — zawiera *n a k a z y* „używania rzeczy“, i to używania w sposób określony, — czyli przepisy o treści *pozytywnej*.

1. Obowiązek prowadzenia wydobywania minerału.

Gdy według ogólnych zasad, od woli właściciela zależy używanie lub nieużywanie własności, — odnośnie do własności górniczej istnieje *pozytywny obowiązek jej używania*. Mianowicie w myśl art. 172 Rozporządzenia, władza górnicza może na właściciela pola górniczego „nałożyć obowiązek stałego prowadzenia na jego obszarze robót, mających bezpośrednio lub pośrednio na celu wydobywanie minerału, wymienionego w dokumencie nadawczym“. Taki nakaz, w myśl art. 172 Rozp., władza górnicza wydaje, jeżeli tego wymaga „interes publiczny“. Kryterjum „interesu publicznego“ jest przyjęte w analogicznym do § 172 naszego Rozporządzenia paragrafie 65 ustawy pruskiej, według którego można włożyć na właściciela pola górniczego obowiązek eksploatacji, jeżeli „za-

¹⁾ Art. 544 franc. Kod. cyw.: „byleby nie czyniono użytku, *z a b r o n i o n e g o* przez ustawy lub rozporządzenia“; § 903 niemieckiego Kodeksu cywilnego: „o ile temu ustawa lub prawa osób trzecich *n i e s t o j ą* na przeszkodzie“; por. §§ 362, 364 austriackiego Kod. cyw.

trzymaniu przedsiębiorstwa sprzeciwiają się przeważające względy interesu publicznego“. Za takie „przeważające względy interesu publicznego“ komentatorzy pruskiej ustawy górniczej uważają interes spóżywców (czyli — dający się poważnie odczuć brak minerału na rynku), oraz wymagania „bezpieczeństwa publicznego“ (Muller, str. 201; Brassert, str. 209). Wobec tego, że w naszym Rozporządzeniu jest mowa o „interesie publicznym“, bez dodatkowego wymagania, aby względy interesu publicznego były „przeważające“, to należy uznać, że pojęcie „interesu publicznego“ w naszym Rozporządzeniu jest co najmniej równie, jeżeli nie bardziej szerokie, niż w § 65 ustawy pruskiej; obejmuje ono zatem przytoczone przykłady, wymieniane przez komentatorów ustawy pruskiej.

Na skutek nakazu wyższego urzędu górniczego, właściciel pola winien przystąpić do robót w ciągu 6 miesięcy „od dnia, w którym orzeczenie władzy stało się wykonane“. W myśl art. 172^{III}, w razie „niezastosowania się właściciela pola górniczego bez uzasadnionej przyczyny do nakazu władzy i niewykonywania obowiązku prowadzenia robót, nałożonego nań przez władzę, wyższy urząd górniczy wydaje w drodze uchwały kolegjalnej orzeczenie o odebraniu własności górniczej“¹⁾ (niżej w § 29).

Właściciel pola górniczego nie ma obowiązku sam prowadzić eksploatację: wymaganiu prawa stanie się zadość, jeżeli odda pole górnicze w dzierżawę i dzierżawca będzie prowadził roboty górnicze; idzie tylko o to, aby pole górnicze nie leżało odłogiem — niewykorzystane. Z drugiej jednak strony, oczywiście, oddanie przez właściciela pola górniczego do eksploatacji innej osobie, np. dzierżawcy, nie zwalnia właściciela pola od odpowiedzialności (i od rygору odebrania nadania) w wypadku, gdyby dzierżawca nie prowadził eksploatacji.

¹⁾ Prawo b. Kongresówki w art. 516 również dawało władzom górniczym prawo włożenia na właściciela pola górniczego obowiązku prowadzenia robót górniczych, pod rygorem odebrania nadania.

2. Sposób prowadzenia eksploatacji.

a) Racionalność eksploatacji pod względem technicznym i gospodarczym. W drodze odstępstwa od ogólnych przepisów, dotyczących wykonywania prawa własności, w myśl których właściciel może używać swej własności w sposób, jaki mu się podoba, a nawet ją niszczyć, — właściciel kopalni nie może prowadzić jej eksploatacji dowolnie. W myśl art. 143^I, „ruch techniczny zakładu górniczego powinien być prowadzony zgodnie ze wskazaniami techniki i tak, by, o ile możliwości, eksploatacja tych samych i sąsiednich złóż minerałów nie była w przyszłości utrudniona. Prowadzenie eksploatacji minerałów w sposób rabunkowy jest niedozwolone“. W razie niestosowania się do tych zasad, ruch zakładu górniczego może być wstrzymany przez władzę górniczą (art. 150). Minerale, — przez udzielenie nadania, — staje się własnością właściciela pola górniczego; jednakże jednocześnie stanowi on część bogactwa społecznego i dlatego prawo wkłada na właściciela nadania obowiązek prowadzenia eksploatacji w ten sposób, aby, o ile możliwości, cała ilość minerału została wydobyta i minerał nie uległ zniszczeniu¹⁾.

Dla zapewnienia wykonywania powyższych przepisów, wyższy urząd górniczy, względnie Minister Przemysłu i Handlu, mają prawo wydawać rozporządzenia, dotyczące „prawidłowego prowadzenia zakładów górniczych“ (art. 147), czyli dotyczące stosowania omawianego przepisu art. 143.

b) „Plan ruchu“. Niezależnie od tego, — aby zapewnić przestrzeganie powyższych przepisów (oraz ze względów t. zw. „policji górniczej“, o czym niżej § 23), eksploatację górniczą wolno prowadzić nie inaczej jak tylko według uprzednio zatwierdzonego przez okręgowy urząd górniczy planu, — „planu ruchu“, sporządzonego przez właściciela na dwa lata zgóry: przed zatwierdzeniem „planu ruchu“ przez

¹⁾ Przedsiębiorca górniczy mógłby, na przykład (mając w tem interes przy danej konjunkturze), wybierać tylko pokłady lepsze, albo grubsze, albo dające się taniej eksploatować, pozostawiając w ziemi inne, które w tym wypadku mogłyby ulec zniszczeniu wskutek zalania wodą podziemną, albo wskutek zaognienia.

okręgowy urząd górniczy nie wolno postępować do robót (art. 144). Nie wolno, oczywiście, również czynić zmian w zatwierdzonym przez władzę górniczą planie, bez uprzedniego uzyskania zatwierdzenia przez władzę górniczą zamierzonych zmian (art. 146^I). Ruch kopalni, prowadzony bez zatwierdzonego planu, albo niezgodnie z zatwierdzonym planem, podlega wstrzymaniu; nadto winny prowadzenia robót bez zatwierdzonego planu ruchu, lub wbrew takiemu planowi, ulega grzywnie, przewidzianej w art. 247—249 (art. 150)¹).

Jak wzmiankowano, przed zatwierdzeniem planu ruchu nie wolno rozpocząć robót; z tego względu, — aby uchronić przemysłowca górniczego od konieczności wstrzymywania robót w razie opóźnienia się władzy górniczej z zatwierdzeniem planu, — art. 145^{III} orzeka, że brak sprzeciwu ze strony okręgowego urzędu górniczego w ciągu miesiąca od daty przedstawienia mu planu ruchu oznacza zatwierdzenie przezeń przedstawionego mu planu.

Niektóre prawodawstwa, jak np. austriackie (Brassert, str. 211) nie znają „planu ruchu“; przepisy Rozporządzenia o planie ruchu są wzorowane na przepisach §§ 67 do 70 Ustawy pruskiej i art. 535 i 536 ustawy b. Kongresówki, — są bardziej zbliżone do przepisów ustawy b. Kongresówki, niż do przepisów ustawy pruskiej. Mianowicie według Ustawy pruskiej (§ 67^{II}) władza górnicza przy „zatwierdzaniu planu ruchu winna się ograniczyć do względów policyjnych, wskazanych w § 197“, — czyli do kwestji „policji górniczej“ (o czym niżej § 23), i nie badać, czy plan jest racjonalny z punktu widzenia technicznego, ani czy czyni zadość wymaganiu zupełnego wyzyskania całego złoża i wydobywania całej ilości zawartego w niem minerału (Brassert, str. 212—215); natomiast według art. 535 do 536 ustawy b. Kongresówki władza górnicza miała obowiązek przestrzegać, aby „projekt robót“, czyli „plan ruchu“, odpowiadał również i powyższemu wymaganiu.

W związku z powyższymi przepisami o planie ruchu i z przepisami Rozporządze-

¹ Szczegóły postępowania w przedmiocie zatwierdzenia „planu ruchu“ zawierają art. 145—146.

nia, poddającemi „ruch techniczny“ kopalni pod ścisły nadzór władzy górniczej (o czym mowa niżej w § 23), Rozporządzenie wkłada na przemysłowca górniczego obowiązek zawiadamiania okręgowego urzędu górniczego o „rozpoczęciu ruchu zakładu górniczego“ — przynajmniej na miesiąc przed rozpoczęciem robót (ze wskazaniem miejsca, gdzie roboty mają być prowadzone, art. 142), jak również i o zamierzonym wstrzymaniu ruchu (art. 156).

3. Ochrona wyrobisk.

Trzecie odstępstwo od ogólnych przepisów o prawie własności zawierają art. 196 p. I i art. 143 ustęp 2 p. I. W myśl ogólnej zasady prawa cywilnego, właściciel nie ma obowiązku utrzymywania swej własności w dobrym stanie; jeżeli chce, to ma prawo ją zaniedbywać. Wbrew temu, w myśl przytoczonych przepisów Rozporządzenia, władza górnicza czuwa nad ochroną wyrobisk¹) górniczych, o ile tego wymaga „interes publiczny“, — i właściciel pola górniczego winien wykonywać odnośne zarządzenia władzy górniczej²).

Rozdział II.

Ograniczenie własności górniczej.

§ 23. Ograniczenia w interesie publicznym.

Mówiliśmy o treści prawa własności górniczej. Przechodzimy do jego ograniczeń, ustanowionych ze względu na mogące z niem kolidować uprawnienia innych osób (jak własność sąsiednia) lub ze względu na „interes publiczny“. Ograniczenia tej ostatniej kategorii są następujące.

1. Przeprowadzenie w obrębie pola górniczego urządzeń użyteczności publicznej.

W myśl art. 109, „właściciel i posiadacz pola górniczego nie mają prawa sprzeciwiać się zakładaniu w obrębie swego pola publicznych

¹) W cytowanych przepisach jest mowa o „ochronie wyrobisk górniczych, jakoteż wyrobisk zakładów sąsiednich“. Wyrobiska górnicze nie „sąsiednie“ — są to oczywiście własne wyrobiska właściciela pola górniczego.

²) Idzie tu o ochronę samych wyrobisk, — nie zaś o ochronę wyrobisk w celu zapobieżenia uszkodzeniom powierzchni; o tej kwestji jest mowa niżej w § 23.

dróg lądowych i wodnych, kolei żelaznych i innych urządzeń komunikacyjnych, jako też urządzeń wodociągowych, gazociągowych i innych o charakterze użyteczności publicznej, przy których budowie przedsiębiorcy przysługuje prawo wywłaszczenia“. Jeżeli założenie wzmiankowanych urządzeń zostanie postanowione, to „właściciel i posiadacz pola górniczego obowiązani są przedsięwziąć niezbędne środki celem ochrony pomienionych urządzeń“.

Środki ochronne, które winien przedsięwziąć właściciel pola górniczego, mogą polegać na zaprowadzeniu urządzeń ochronnych, albo na zakazie prowadzenia robót górniczych w miejscach, gdzie ich prowadzenie mogłoby zagrażać podlegającym ochronie przedmiotom, i gdzie zabezpieczenie tych przedmiotów w inny sposób byłoby niecelowe lub niemożliwe (art. 110¹ in fine).

Jeżeli własność górnicza została „nadana wcześniej, zanim udzielono zezwolenia na założenie urządzenia, natenczas właściciel pola górniczego ma prawo“ — na drodze sądowej — „żądać od przedsiębiorcy odszkodowania za wykonanie niezbędnych urządzeń ochronnych, za dokonanie w zakładzie górniczym przeróbek i zmian, które pozatem nie byłyby potrzebne, jako też za wywołane koniecznością ograniczenia lub zaniechania robót górniczych“ (art. 110¹).

Dla obrony interesów własności górniczej, — art. 109 orzeka: że „udzielenie zezwolenia następuje w porozumieniu z władzą górniczą“, i po wysłuchaniu „właściciela i posiadacza pola górniczego, co do tego, w jaki sposób należy urządzenie wykonać z możliwie najmniejszym uszczerbkiem dla własności górniczej“.

W myśl art. 111, przytoczone wyżej przepisy art. 109 i 110 mają „odpowiednie zastosowanie przy ustalaniu linii regulacyjnych i planów zabudowania“ w obrębie pola górniczego. Zatem właściciel i posiadacz pola górniczego nie mają prawa sprzeciwiać się przeprowadzeniu ulic i placów w obrębie pola górniczego, ani też objęciu przez plan zabudowania obszaru pola górniczego, jakkolwiek może to pociągnąć za sobą zabudowanie, względnie przyspieszyć zabudowanie powierzchni w obrębie pola górniczego, i w ten sposób utrudnić lub unie-

możliwić roboty górnicze. Gdy pole górnicze zostanie objęte przez ulice, place lub plan zabudowania, to, podobnie jak w wypadku, omawianym wyżej, przewidzianym w art. 109, właściciel i posiadacz pola są obowiązani zastosować wszelkie nakazane przez władzę górniczą środki ochronne (aż do zakazu prowadzenia robót górniczych włącznie); wszakże jeżeli własność górnicza została nadana przed „ustaleniem linii regulacyjnych i planu zabudowania“, to mają oni prawo dochodzenia na drodze sądowej odszkodowania za zaprowadzenie urządzeń ochronnych.

2. „Policja górnicza“.

Oprócz powyższych, — do kategorii ograniczeń w „interesie publicznym“ należą zarządzenia władz górniczych w sferze tak zwanej — w terminologii niemieckiej (Brassert, str. 817, § 196 ustawy pruskiej) — „policji górniczej“ (art. 196, 143 ustęp II, art. 147). Należą tu — po pierwsze — zarządzenia, mające na celu ochronę zdrowia i życia ludzkiego, — pracowników przedsiębiorstwa górniczego i osób postronnych (np. nakaz zaprowadzenia urządzeń ochronnych, nakaz prowadzenia robót w określony sposób, ewentualnie zakaz eksploatacji i t. d., art. 143 ustęp II p. 2 i 3; art. 196 p. 2 i 3; art. 151 do 154, 196 p. 1, 2). Przemysłowiec górniczy ponosi oczywiście koszt wykonania wymienionych zarządzeń.

Do sfery „policji górniczej“ należy — powtóre (o czym poczęści już była mowa wyżej pod Nr. 1) — ochrona powierzchni „w interesie bezpieczeństwa życia i zdrowia ludzkiego, trwałości i dogodności publicznego ruchu komunikacyjnego, prawidłowego działania urządzeń gazociągowych, wodociągowych i innych urządzeń użyteczności publicznej, oraz zachowania i całości przedmiotów, podlegających ochronie na mocy specjalnych ustaw i rozporządzeń; ochrona obszarów, objętych planami zabudowania miast, przed takim ich uszkodzeniem wskutek robót górniczych, że mogłyby one stać się niezdadnymi do zabudowy“ (art. 196 p. 4, 5, art. 143 ustęp II p. 4, 5).

Po trzecie — należy tu „ochrona leczniczych źródeł mineralnych, dla których został

ustanowiony okrąg ochrony górniczej; — bawienie, by ludność nie była pozbawiona wody do picia i dla celów gospodarczych“ (art. 196 p. 6, 8; art. 143 ust. II p. 6).

Po czwarte — w myśl art. 156, „w razie całkowitego lub częściowego wstrzymania ruchu zakładu górniczego przemysłowiec górniczy obowiązany jest utrzymywać wyrobiska i urządzenia zakładu w takim stanie, by zdrowie i życie ludzi, jako też interes publiczny (art. 143 ust. 2) nie były narażone na niebezpieczeństwo. Jeżeli przemysłowiec górniczy nie spełnia tego obowiązku, okręgowy urząd górniczy powinien sam wydać odpowiednie zarządzenia i przeprowadzić ich wykonanie przez przemysłowca, względnie na jego koszt“.

Niezależnie od powyższego szczegółowego wyliczenia, — władza górnicza ma prawo wogóle wkraczać zawsze, gdy „ruch techniczny zakładu górniczego mógłby wyrządzić szkody interesowi publicznemu“ (art. 196 p. 7; art. 143 ustęp II początek i punkt 7). W tym zakresie, — to jest o ile tego wymaga „interes publiczny“, — władza górnicza czuwa również nad ochroną „wyrobisk zakładów, sąsiednich“ z danem polem górniczym; „interes publiczny“ może wchodzić w grę, gdyby uszkodzenie lub zniszczenie wyrobisk sąsiednich przedstawiało poważną szkodę dla gospodarstwa społecznego.

Dla wykonania powyższych zadań, władza górnicza wydaje albo zarządzenia, specjalne dla danego zakładu górniczego, albo rozporządzenia, mające zastosowanie ogólne; powyższe względnie bierze pod uwagę również przy zatwierdzeniu „planu ruchu“, o którym była mowa wyżej w § 22 p. 2 b (art. 143—147). W razie niestosowania się przemysłowca do powyższych zarządzeń, rozporządzeń, względnie planu ruchu, roboty górnicze ulegają zatrzymaniu.

3. Interes obrony państwa i lotnictwa.

W „interesie publicznym“ ulega ograniczeniu „wykonywanie robót, budowli i urządzeń“, gdy tego wymagają potrzeby obrony państwa i lotnictwa (art. 75^{III}).

4. Zarząd i kierownictwo zakładu górniczego.

Rozporządzenie, — ze względu na „interes publiczny“, związany z prowadzeniem zakładu górniczego, — szczegółowo reguluje kwestję kierownictwa zakładu i odpowiedzialności (karnej i administracyjnej) za jego prowadzenie. Kierować ruchem technicznym zakładu górniczego i nadzorować ten ruch mogą tylko osoby, posiadające przepisane przez prawo kwalifikacje techniczne, „uznane przez okręgowy urząd górniczy“ (art. 123 i nast.). Art. 236 i 237 przewidują sankcję karną powyższych przepisów w postaci grzywny.

W myśl art. 121, „przemysłowiec górniczy obowiązany jest zgłosić w okręgowym urzędzie górniczym wszystkie osoby, którym powierzony został zarząd zakładu górniczego, jako też osoby, przełożone nad kierownikami ruchu zakładu i nad osobami dozoru ruchu (art. 123), z podaniem ich zakresu czynności“. Niezastosowanie się do przepisów art. 118 i 121 pociąga za sobą karę grzywny (art. 234, 235).

W myśl art. 137, „osoby, które objęły kierownictwo czy dozór ruchu w zakładzie górniczym, są odpowiedzialne, w granicach powierzonego im zakresu działania, za ścisłe stosowanie się do zatwierdzonego planu ruchu, jako też za przestrzeganie przepisów niniejszego prawa oraz wydanych na jego podstawie rozporządzeń i zarządzeń władz górniczych“.

W myśl art. 138, oprócz osób, które objęły kierownictwo lub dozór ruchu w zakładzie górniczym (art. 137), ponoszą również odpowiedzialność za prowadzenie zakładu górniczego, w granicach, wskazanych w art. 138, przemysłowiec górniczy i osoby, którym poruczony został zarząd zakładu górniczego, osoby przełożone nad kierownictwem ruchu i nad osobami dozoru.

W myśl art. 119, jeżeli zakład górniczy jest prowadzony przez kilka osób, albo przez osobę, przebywającą po za granicami państwa polskiego, winny one ustanowić i „zgłosić w okręgowym urzędzie górniczym pełnomocnika, uprawnionego do odbierania wszelkich pism urzędowych i do zastępowania przemysłowca wobec władz w sprawach,

dotyczących zakładu górniczego“; w razie niezgłoszenia pełnomocnika — urząd górniczy wyznacza „przedstawiciela z urzędu“ (art. 120).

5. Informowanie władz górniczych.

Aby ułatwić władzom górniczym dozór nad prowadzeniem „zakładów górniczych“, w myśl art. 118 „przemysłowiec górniczy, wchodzący w posiadanie zakładu górniczego, powinien w ciągu czternastu dni po objęciu zakładu górniczego zawiadomić o tem okręgowy urząd górniczy z dołączeniem dokumentów, udowadniających jego prawo do wejścia w posiadanie“.

W myśl art. 139, „kierownik ruchu, kierownicy działów i osoby dozoru ruchu obowiązani są na żądanie towarzyszyć urzędnikom władz górniczych, którzy zwiedzają zakład górniczy w charakterze służbowym, i udzielać im wszelkich wyjaśnień tak co do ruchu zakładu, jak i co do wszystkich innych spraw, podlegających nadzorowi władzy górniczej“.

§ 24. O wzajemnych stosunkach właścicieli pól górniczych.

Podobnie jak własność gruntu ulega ograniczeniom w interesie sąsiednich nieruchomości (por. art. 653—685 Kod. cyw. francuskiego; §§ 917—919, 921—922 Kod. cyw. niemieckiego), — również i własność górnicza ulega ograniczeniu w interesie sąsiednich pól górniczych, dla ułatwienia ich eksploatacji lub dla zmniejszenia jej kosztów.

I. Korzystanie z urządzeń sąsiedniego pola górniczego.

a) W myśl art. 112, „właściciel i posiadacz pola górniczego są obowiązani pozwolić właścicielowi i posiadaczowi sąsiedniego pola na spóżywanie swoich sztolni i szybów“ (t. j. otworów, prowadzących pionowo, jak szyby, — lub poziomo, jak sztolnie, — z powierzchni do wnętrza ziemi), „urządzeń do przewietrzania i odwadniania, zbiorników wodnych, wodociągów i innych urządzeń wodnych, oraz urządzeń komunikacyjnych“. Powyższe wyliczenie urządzeń, odnośnie do których służy prawo spóżywania, jest ograniczające, jak wska-

zują końcowe słowa wyliczenia („oraz urządzeń komunikacyjnych“).

b) Prawo do żądania spóżywania przysługuje tylko w stosunku do „sąsiedniego“ pola, zatem tylko w stosunku do pola górniczego, bezpośrednio przylegającego; nie przysługuje zaś w stosunku do pola, od dzielonego od danego pola przez inne pole górnicze, ani, — jak się zdaje, — w stosunku do pola górniczego, oddzielonego przez przestrzeń wolną, nie zajęta przez pole górnicze.

c) Uprawnienie powyższe jest ustanowione na korzyść pola górniczego, jako takiego, tak iż do żądania zezwolenia na spóżywanie jest uprawniony zarówno właściciel pola, jak i jego posiadacz, np. dzierżawca (art. 80, 217, — wyżej § 21 p. 2).

Powstaje pytanie, czy posiadacz części pola górniczego korzysta z powyższego uprawnień? W myśl art. 80^{II}, posiadacz części pola górniczego korzysta z uprawnień, wymienionych w art. 70 do 79, na podstawie specjalnego upoważnienia ze strony właściciela; powstaje pytanie, czy powyższy przepis art. 80^{II} nie mógłby mieć, przez analogję, zastosowania; do wykonywania uprawnień, wymienionych w art. 112? Przeciwno zastosowaniu przepisu art. 80^{II} w danym wypadku (przez analogję) przemawia brzmienie art. 112, według którego omawiane w art. 112 uprawnienie przysługuje „posiadaczowi pola górniczego“, i w którym o posiadaczu „części“ pola niema mowy. Jednakże motywy prawodawcze przemawiają za stosowaniem przepisów art. 80^{II} i w danym wypadku. Motywem prawodawczym przepisu art. 80^{II} przypuszczalnie¹⁾ był wzgląd, że przy oddaniu w posiadanie, np. w „dzierżawę“, części pola, pozostaje w posiadaniu innej osoby (najczęściej właściciela) druga część pola górniczego, dla której również może być potrzebnem korzystanie z tychże uprawnień, przyczem potrzeby tych dwóch części mogą kolidować; z tego względu, jeżeli przedmiotem umowy jest tylko część pola, to, — w charakterze wykładni domniemanej woli stron — Rozporządzenie orzeka, że posiadacz części

¹⁾ Motywy Rozporządzenia nie zostały ogłoszone.

poła górniczego w zasadzie nie korzysta z omawianych uprawnień i korzysta z nich tylko wtedy, gdy właściciel pola mu je wyraźnie przyznał. Jeżeli takie były motywy prawodawcze artykułu 80^{II}, to odnoszą się one również i do danego przypadku. Dlatego należy uznać na mocy analogji art. 80^{II}, że posiadacz części pola górniczego korzysta z uprawnień, przewidzianych w art. 112, jeżeli umowa z właścicielem pola zawiera wyraźne na to zezwolenie. Istotnie niema powodu, dla którego by nie należało przyznać omawianego uprawnienia posiadaczowi części pola, gdy właściciel pola na to zezwolił, — z tem, oczywiście, ograniczeniem, aby, przez rozdrobnienie pola uprawnionego na części, nie powiększyło się obciążenie pola obciążonego. Podobnie — w razie podziału nieruchomości ziemskiej na części, każda z tych części korzysta ze służebności, ustanowionej na rzecz danej nieruchomości, „byleby jednak położenie nieruchomości obciążonej nie stało się uciążliwsze“ (art. 700 Kod. cyw. francuskiego, § 1025 Kod. cyw. niemieckiego).

W myśl wyjaśnień, podanych wyżej w § 21 Nr. 2, posiadacz pola bez prawnego tytułu nie może wykonywać omawianego uprawnienia, tak samo, jak nie może wykonywać innych uprawnień właściciela pola górniczego.

d) Uprawnienie powyższe stanowi obciążenie *poła górniczego*, — zatem przysługuje ono zarówno w stosunku do właściciela, jak i do posiadacza pola górniczego (art. 112). Jeżeli pole znajduje się w posiadaniu osoby, nie mającej do tego prawnego tytułu, to na żądanie właściciela, wzgl. posiadacza pola uprawnionego, okręgowy urząd górniczy powinien, jak się zdaje, zamianować, na podstawie art. 120, „przedstawiciela z urzędu“ dla zastępowania interesów właściciela (wzgl. posiadacza) pola obciążonego.

e) Żądać dopuszczenia do używania urządzeń sąsiedniego pola można, w myśl art. 112, tylko „w razie potrzeby“ i tylko pod warunkiem, że to używanie „nie będzie przeszkadzało ani zagrażało prawidłowemu ruchowi własnego zakładu“ właściciela (względnie posiadacza) pola obciążonego.

f) Jeżeli właściciel, (wzgl. posiadacz), pola obciążonego nie chce dopuścić osoby uprawnionej do używania urządzeń, to spór rozstrzyga wyższy urząd górniczy, „w drodze uchwały kolegjalnej, przy analogicznym zastosowaniu postanowień o odstępowaniu gruntu na potrzeby zakładu górniczego“ (art. 90 do 94), wyłożonych niżej w § 27 (art. 112).

g) Za korzystanie z urządzeń sąsiedniego pola korzystający płaci „stosowne wynagrodzenie“ (art. 112^I), którego wysokość określa okręgowy urząd górniczy, ewentualnie sąd, stosownie do przepisów wzmiankowanego wyżej art. 91.

2. Zakładanie w cudzem polu górniczem urządzeń, wymienionych w art. 75^I.

Jak wyżej (§ 19) wyjaśniono, w myśl art. 75, właściciel pola górniczego ma prawo w granicach, i poza granicami, swego pola, „na powierzchni i pod ziemią, wykonywać wszelkiego rodzaju roboty górnicze, budowle i urządzenia, niezbędne do poszukiwania i wydobywania minerału“, i żądać w tym celu odstąpienia powierzchni. W myśl art. 75 i 113, prawo to służy właścicielowi pola górniczego i wtedy, gdy grunt, potrzebny dla urządzeń, wymienionych w art. 75, jest objęty przez pole górnicze, należące do innej osoby. Jednak o ile idzie o „wyrobiska górnicze“, to zakładanie ich w obrębie obcego pola górniczego jest dopuszczalne o tyle tylko, o ile — po pierwsze — „mają one na celu odwadnianie i przewietrzanie kopalni, stosowanie podszadzki płynnej lub też bardziej racjonalne prowadzenie robót górniczych“, — oraz — powtóre — „o ile one nie przeszkadzają, lub też nie zagrażają, robotom górniczym właściciela rzeczzonego obcego pola“.

W myśl art. 113, „w razie założenia omawianych urządzeń w cudzem polu górniczem, właściciel urządzenia jest obowiązany do całkowitego wynagrodzenia właścicielowi i posiadaczowi rzeczzonego pola wszelkich szkód, przez urządzenie to spowodowanych“. Przez założenie urządzeń mogą być poszkodowani zarówno właściciel, jak i posiadacz pola: każdy z nich otrzymuje odszkodowanie stosownie do wysokości ponie-

sionej przez niego szkody. Wysokość wynagrodzenia, w razie sporu, określa sąd (art. 114).

3. Przymusowe odstąpienie prawa wydobywania minerału z części pola górniczego na korzyść pola sąsiedniego.

a) „Własność górnicza“ została ustanowiona nie dla wyłącznej korzyści właścicieli, lecz jako środek (przy ustroju kapitalistycznym) racjonalnego wykorzystania bogactw mineralnych kraju; dlatego zasada nienaruszalności własności ustępuje na drugi plan, i jest stosowane przymusowe odstąpienie prawa wydobywania minerału z części pola górniczego na rzecz sąsiedniego pola górniczego, gdy tego wymaga przytoczony cel racjonalnego wykorzystania bogactw mineralnych. Mianowicie, w myśl art. 115, „jeżeli w pewnej części pola górniczego wydobywanie minerału, wymienionego w dokumencie nadawczym, nie może być ze względów technicznych lub gospodarczych prowadzone w sposób racjonalny, ani samoistnie, ani też łącznie z jego wydobywaniem w pozostałej części pola, ale jest pożądane ze względu na ogólny interes gospodarczy i może być dokonywane racjonalnie razem z wydobywaniem tegoż minerału w innym sąsiednim polu górniczem, natenczas właściciel i posiadacz rzeczony części pola górniczego *obowiązani są prawo wydobywania z niej minerału odstąpić posiadaczowi tego sąsiedniego pola* na jego żądanie za stosownem wynagrodzeniem“.

Dla zastosowania przymusowego odstąpienia są zatem potrzebne dwa warunki. Pierwszy warunek polega na tem, aby „w pewnej części pola górniczego wydobywanie minerału nie mogło być ze względów technicznych lub gospodarczych prowadzone w sposób racjonalny“, — „ani samoistnie, ani łącznie z wydobywaniem w pozostałej części tego pola“. Ma to miejsce w wypadku, gdy złożo minerału w danej części pola jest oddzielone od złoża w pozostałej części pola tak, iż łączne eksploatawanie obu tych oddzielonych od siebie części przy pomocy urządzeń (szybów, sztolni i t. d.), założonych na, lub dla jednej części, byłoby technicznie niemożliwe, albo by się gospodarczo nie opłacało, oraz

gdy, ze względu na małe rozmiary oddzielonej części pola, tak samo nie opłacałoby się eksploatawanie jej samoistnie i zakładanie dla niej oddzielnych urządzeń (szybów, sztolni i t. d.). Przeszkoda dla łącznej eksploatacji, o której tu mowa, istnieć może w postaci znacznej przerwy w pokładzie minerału¹⁾, albo w postaci zaognienia dużej części pokładu, albo w postaci t. zw. kurzawki, t. j. zapełnienia wnętrza ziemi jakimś ciałem piaskowatym, sypkim i wilgotnym i t. d.

Drugi warunek dla zastosowania przymusowego odstąpienia polega na tem, aby wydobywanie minerału z danej części pola łącznie z wydobywaniem minerału z pola sąsiedniego „było pożądane ze względu na ogólny interes gospodarczy i mogło być dokonywane racjonalnie“. Ma to miejsce wtedy, gdy pokład węgla w danej części pola górniczego stanowi przedłużenie pokładu minerału w polu sąsiednim, tak iż eksploatacja danej części pola może być dokonywana przy pomocy urządzeń (szybów, chodników i t. p.), założonych dla eksploatacji pola sąsiedniego, i gdy dana część pola zawiera o tyle znaczną ilość minerału, iż, — jakkolwiek nie opłaca się zakładać dla niej oddzielnych urządzeń kopalnianych, — jednak wydobywanie jej z ziemi „jest pożądane ze względu na ogólny interes gospodarczy“.

Pomimo istnienia powyższych warunków, władza górnicza powinna „odmówić uznania obowiązku odstąpienia, jeżeli przeciwko odstąpieniu przemawiają inne względy na dobro publiczne, przeważające nad interesem gospodarczym“ (art. 116^{III}).

b) Przymusowe odstąpienie następuje na żądanie „posiadacza pola sąsiedniego“, — oczywiście (w myśl wyjaśnień wyżej w § 21) mającego tytuł prawny do posiadania pola.

Prawo żądania odstąpienia jest to prawo podmiotowe „posiadacza pola sąsiedniego“ — prawo, którego urzeczywistnienia może on się domagać w drodze właściwej (niżej punkt „d“); przymusowe odstąpienie nie jest pozostawione do wolnego uznania władzy orzekającej.

¹⁾ Np w postaci t zw uskoku, t j zesumienia się części pokładu minerału i różniczy w głębokości zalegania w ziemi obu części pokładu, albo w postaci wychodu pokładu, to jest zmycia części pokładu.

c) „Posiadacz pola sąsiedniego“, uzyskując odstąpienie prawa wydobywania, płaci „stosowne wynagrodzenie“ — według brzmienia art. 117^I — „posiadaczowi pola“, obciążonemu obowiązkiem odstąpienia. Jednakże, w myśl art. 115, „obowiązani są do odstąpienia“ nie tylko posiadacz, ale i właściciel pola obciążonego; wynika stąd wniosek, że, pomimo brzmienia art. 117^I, wymieniającego tylko posiadacza, — nie tylko posiadacz, ale i właściciel pola ma prawo do wynagrodzenia. Istotnie, jeżeli czasokres, na który posiadanie pola zostało przez właściciela pola oddane innej osobie, upływa stosunkowo niezadługo, tak iż należy przypuszczać, że w ciągu tego czasu posiadacz nie zdołałby wyeksploatować minerału, będącego przedmiotem ustąpienia, — to nie tylko posiadacz, ale i właściciel pola ponosi szkodę na skutek przymusowego odstąpienia. Jak podzielić wynagrodzenie między właścicielem i posiadaczem pola, — będzie zależało, oczywiście, od zakresu i czasu trwania praw posiadacza pola.

d) Jeżeli między stronami nie dochodzi do porozumienia co do odstąpienia, albo co do jego warunków, — to spór rozstrzyga wyższy urząd górniczy, który orzeka, „czy, w jakich rozmiarach i na jakich warunkach“ odstąpienie ma być dokonane (art. 116^I), i określa, z powołaniem się na „plan sytuacyjny, część pola, w której ma być odstąpione prawo wydobywania“, „wysokość wynagrodzenia“ za odstąpienie, oraz, w razie potrzeby, jeszcze inne warunki odstąpienia“ (art. 117^I).

Dla wszczęcia postępowania niezbędny jest wniosek posiadacza „sąsiedniego pola górniczego“, t. j. pola, na korzyść którego ma być dokonane odstąpienie (art. 116) „Przed wydaniem orzeczenia wyższy urząd górniczy przesłuchuje strony zainteresowane i dokonywa zbadania stosunków na miejscu“ (art. 116^{II}). W postępowaniu jako „strony zainteresowane“ przyjmują udział — jak wzmiankowano — „posiadacz pola sąsiedniego“ (uprawniony do żądania odstąpienia), — właściciel części pola, z której minerał ma podlegać odstąpieniu, oraz, jeżeli właściciel tej części pola oddał ją w posiadanie innej osobie, również i ten posiadacz. Właściciel pola górniczego, na

rzecz którego ma być dokonane odstąpienie, nie przyjmuje udziału w postępowaniu, gdy posiadanie pola oddał innej osobie, w tym bowiem razie kwestją wydobywania węgla z „pola sąsiedniego“ jego nie dotyczy; jeżeli jednak to posiadanie ma trwać przez tak krótki okres czasu, iż jest zgóry widoczna niemożność wydobywania w ciągu tego czasu całej ilości minerału z części pola, objętej przymusowym odstąpieniem, w takim razie, — jak się zdaje, — powinien być wezwany do udziału w postępowaniu (względnie zgłosić wniosek o odstąpienie łącznie z posiadaczem) również i właściciel pola¹⁾. Poza tem, w myśl art. 117^{III}, w danem postępowaniu mają zastosowanie przepisy art. 92 i 93, dotyczące przymusowego zajęcia gruntu. Przepisy art. 92 i 93 są rozpatrywane niżej w § 30; tutaj tylko zaznaczam, że odwołanie od orzeczenia wyższego urzędu górniczego przysługuje w kwestji wysokości wynagrodzenia do sądu, — w drodze pozwu, — w pozostałych zaś kwestiach do „Kolegium Górniczego“ (o którym niżej w § 33).

Rozdział III.

Stosunek między własnością górniczą i własnością gruntu.

§ 25 Wynagrodzenie szkody, powstałej wskutek robót górniczych

Własność górnicza ulega ograniczeniom w interesie własności gruntu; z drugiej strony i własność gruntu ulega ograniczeniom w interesie własności górniczej. Wzajemny stosunek własności górniczej i własności gruntu jest oparty na zasadzie „wyrównania interesów kolidujących“.

a) Jak widzieliśmy, właściciel pola górniczego ma prawo prowadzić roboty górnicze bez względu na szkody, jakie one wy-

¹⁾ Według brzmienia art. 117 I, „wyższy urząd górniczy doręcza swe orzeczenie obu interesowanym stronom“. Jednak, jeżeli pole obciążone, albo pole uprawnione nie jest w posiadaniu właściciela, to w postępowaniu przyjmują udział nie dwie, a trzy, względnie cztery osoby, których interesy mogą być rozbieżne (np. gdy posiadanie posiadacza jest ograniczone krótkim terminem). Z tego względu, zdaje się, że, — jakkolwiek przepis ustępu I art. 117 mówi o dwóch tylko stronach, — jednakże, gdy w postępowaniu, obok posiadacza, przyjmuje udział i właściciel pola, należy go uznać za samodzielną stronę i przyznać mu wszelkie prawa strony.

rzządzają powierzchni i budynkom i urządzeniom na powierzchni; właściciel gruntu nie ma prawa żądać wstrzymania robót górniczych ze względu na szkody, jakimi te roboty grożą powierzchni.

Wszakże z drugiej strony, w myśl art. 99, widocznie wzorowanego na § 148 ustawy pruskiej (lecz różniącego się od niego w niektórych punktach), — „właściciel pola górniczego jest obowiązany do pełnego odszkodowania za wszystkie szkody, powstałe we własności gruntowej i w jej przynależnościach wskutek robót górniczych w kopalni lub urządzeniu pomocniczym, prowadzonych na podstawie postanowień art. 75, bez względu na to, czy roboty były prowadzone pod ziemią, czy na powierzchni, i pod uszkodzonym miejscem, czy też nie, jako też *bez względu na to, czy ktokolwiek ponosi winę uszkodzenia, czy nie, i czy je można było zgóry przewidzieć lub nie*“.

Istotną treść przepisu art. 99, mianowicie znaczne rozszerzenie odpowiedzialności — poza granice odpowiedzialności, wynikającej z „powszechnych ustaw cywilnych“ (art. 107), — zawierają końcowe wyrazy art. 99, w myśl których odpowiedzialność istnieje „bez względu na to, czy ktokolwiek ponosi winę uszkodzenia, czy nie, i czy uszkodzenie można było zgóry przewidzieć lub nie“. Obowiązek odszkodowania nie jest zależny od winy i nie jest oparty na zasadzie deliktu, — jest on oparty na zasadzie wyrównania kolidujących interesów: właściciel pola górniczego *ma prawo* przez swe roboty¹⁾ „wyrządzać szkody własności gruntowej i jej przynależnościom“; wszakże, wzamian za to, winien on płacić wynagrodzenie za wszelkie szkody, wyrządzone tej własności, chociażby, nawet przy największej staranności, nie mógł szkodom zapobiec.

Artykuł 99 i następne ustanawiają odpowiedzialność, niezależną od winy prowadzącego roboty, czyli sięgającą dalej niż odpowiedzialność, z mocy „powszechnych ustaw cywilnych“ (art. 107), która (jak wiadomo) jest oparta (przeważnie) na zasadzie „winy“ i „deliktu“. O ile niema miejsca odpowie-

dzialność na mocy art. 99 i nast. Rozporządzenia, to, w myśl art. 107 Rozp. „poszkodowani mają prawo dochodzić swych roszczeń o odszkodowanie na podstawie przepisów powszechnych ustaw cywilnych“.

c) Odpowiedzialność ciąży na „właścicielu pola górniczego“. W § 148 ustawy pruskiej, który, jak się zdaje, jest źródłem artykułu 99 Rozporządzenia, jest mowa o „posiadaczu kopalni“ (Bergwerksbesitzer); jednakże, wbrew powyższej redakcji § 148, niemiecki Sąd Kasacyjny — Reichsgericht, — i część doktryny niemieckiej (por. Brassert, str. 562—564) stoją na stanowisku, że przepis § 148 ustawy pruskiej odnosi się tylko do właściciela, nie odnosi się zaś do posiadacza pola górniczego; — że odpowiedzialność jest związana z własnością górniczą, nie zaś z samym tylko faktem wykonywania robót górniczych; natomiast większość doktryny w Prusach, zgodnie z dosłownem brzmieniem § 148, uważa odpowiedzialność za powiązaną z faktem posiadania kopalni i wykonywania robót górniczych. Można przypuszczać, że redakcja art. 99 naszego Rozporządzenia jest odbiciem powyższego sporu, i wyrazem stanowiska, odpowiadającego poglądom niemieckiego Reichsgerichtu. Gdyby przyjęć taką wykładnię, to posiadacz pola górniczego, nie będący jego właścicielem, byłby odpowiedzialny tylko na podstawie i w granicach „ustaw cywilnych“, czyli w zasadzie (jeżeli pominąć praktykę sądową, zmierzającą do rozszerzenia odpowiedzialności) tylko w wypadku „winy“ — na podstawie „deliktu“.

d) W myśl art. 100^I, „jeżeli szkodę spowodowały roboty, prowadzone w obrębie kilku pól górniczych, lub też przy urządzeniach, stanowiących przynależność kilku pól (ustęp 2 art. 77), natenczas właściciele tych pól odpowiadają za szkodę *solidarnie*“.

Powyższy przepis dotyczy odpowiedzialności właścicieli pól wobec poszkodowanego; zaś między odpowiedzialnymi właścicielami pól górniczych odpowiedzialność się dzieli „w równych częściach“, — o ile nie „będzie przeprowadzony dowód“, że „udział w odpowiedzialności“ powinien być „odmienny“ (art. 100^{II}), np. że roboty w poszczególnych polach w niejednakowym stopniu przyczyniły się do szkody.

¹⁾ Roboty górnicze mogą być wstrzymane ze względów „policji górniczej“ (nizej § 23), ale to nie jest sfera podmiotowych praw właściciela powierzchni.

e) Odpowiedzialność na podstawie art. 99 — 100 odnosi się do szkód, spowodowanych przez „roboty górnicze“, to jest, roboty, powiązane z wydobywaniem minerału, oraz nadto (w odróżnieniu od § 248 Ustawy pruskiej, który tych robót nie obejmuje) przez roboty „w urzędzeniu pomocniczym, prowadzone na podstawie art. 75“ (wymienione wyżej w § 19 p. 4). Z powołania w artykule 99 tylko artykułu 75 z pominięciem artykułu 76, wynika, że szkody, spowodowane przez roboty, wymienione w art. 76 (wyżej § 19 p. 4) pociągają za sobą odpowiedzialność nie na podstawie art. 99—100, lecz jedynie na podstawie „ustaw cywilnych“¹⁾ czyli „deliktu“.

f) W myśl art. 99^{II}, do żądania odszkodowania jest uprawniony „każdy, kto z powodu robót górniczych poniósł jakąkolwiek szkodę we własności gruntowej lub jej przynależności. Komu i w jakiej mierze z pośród osób, uprawnionych do korzystania z własności gruntowej i jej przynależności, przysługuje w każdym poszczególnym wypadku prawo do odszkodowania, — rozstrzyga się według przepisów ustaw cywilnych“. O ile szkoda będzie zachodziła we „własności gruntowej“ lub w jej „przynależnościach“, to kwestja odpowiedzialności będzie podlegała przepisom artykułu 99; o ile zaś będzie szło o przedmioty, nie mające tego charakteru, — to kwestja odpowiedzialności będzie podlegała przepisom prawa cywilnego. Zatem według prawa cywilnego, a nie według przepisów art. 99 i 100 Rozp., będzie określana np. odpowiedzialność za uszkodzenia ruchomości lokatora, znajdujących się w uszkodzonym domu; — za szkody, wyrządzone osobom, np. za kalectwo.

Do żądania odszkodowania jest uprawniony nie tylko właściciel, ale każdy mający jakiegokolwiek prawo do używania, wzgl. do korzystania z własności gruntowej i jej przy-

¹⁾ Można jednak mieć w tym względzie wątpliwości, ponieważ art. 100 (powołany wyżej w punkcie „d“), orzekający solidarną odpowiedzialność właścicieli kilku pól górniczych według zasad art. 99, odnosi się do robót i urządzeń, wymienionych w „ustępie 2 art. 77“, zaś ten przepis znowu odnosi się nie tylko do urządzeń, wymienionych w art. 75, ale również do urządzeń,

naależności, i kto wskutek ich uszkodzenia będzie pozbawiony możności, albo ograniczony w możności wykonywania swego prawa. Zatem do żądania odszkodowania jest uprawniony nie tylko ten, kto posiada prawo rzeczowe do uszkodzonej rzeczy, ale i mający tylko prawo osobiste, — np. lokator, który wskutek zniszczenia domu nie może korzystać z lokalu w zniszczonym domu i jest zmuszony przeprowadzić się do innego domu.

g) Odszkodowanie może być pieniężne lub w naturze, według wyboru osoby, zobowiązanej do odszkodowania, — w myśl art. 101, „całkowite lub częściowe pokrycie w naturze strat, spowodowanych przez roboty górnicze, jak naprzykład dokonanie remontu uszkodzonych budynków, zwalnia w odpowiednim stosunku właściciela pola górniczego od obowiązku uiszczenia dalszego odszkodowania“.

Jeżeli szkoda polega na zaniku wody, to odszkodowanie jest w zasadzie w naturze. W myśl art. 108, „w razie zaniku wody skutkiem robót górniczych właściciel pola górniczego obowiązany jest dostarczać poszkodowanym niezbędnej dla nich ilości wody do picia i dla celów gospodarczych“.

h) W myśl art. 106^I, roszczenia, oparte na art. 99—100, ulegają trzyletniemu przedawnieniu. W myśl art. 106^{II}, „przedawnienie trzyletnie nie ma miejsca przy roszczeniach, opartych na szczególnym tytule prywatno-prawnym“. Przepis ten, — zdaje się, — znaczy, że i po upływie trzech lat poszkodowany może dochodzić wynagrodzenia za swoje szkody, wszakże tylko na podstawie ogólnych przepisów prawa cywilnego o odpowiedzialności z deliktu, nie zaś na podstawie art. 99—100 Rozporządzenia.

§ 28. Obowiązek wynagrodzenia właściciela gruntu za wnętrze ziemi.

W ustawie górniczej b. Kongresówki istniało obciążenie własności pola górniczego na rzecz właściciela gruntu, nieznanne ustawom pruskiej i austriackiej. Mianowicie art. 501 ustawy b. Kongresówki orzekał, że „otrzymujący nadanie na cudzym gruncie powinien wynagrodzić właściciela za wnętrze nadania“; zaś, w myśl art. 509 tejże ustawy, „jeżeli dobrowolna uгода stron co

do wynagrodzenia właściciela gruntu za użytkowanie wnętrza nie nastąpi, to wynagrodzenie to określa się w wysokości jednego procentu za węgiel i rudę cynkową, a za inne ciała kopalne w wysokości połowy procentu całej ilości ciała kopalnego, wydobywanego corocznie z kopalni¹⁾. Zasada wypłaty odszkodowania właścicielowi gruntu za wydzielenie pola górniczego w granicach jego własności została przejęta przez prawo b. Kongresówki z francuskiego dekretu o prawie górniczem z 1810 roku, w myśl którego otrzymujący nadanie górnicze na cudzym gruncie winien był wносить na rzecz właściciela gruntu opłatę, określoną przez władzę przy udzielaniu nadania¹⁾.

¹⁾ Istnieje spór co do prawnej natury powyższej opłaty, mianowicie, czy stanowi ona zapłatę za wyłączenie właściciela gruntu z własności minerału, — czy też wynagrodzenie za prawo używania gruntu dla prowadzenia robót górniczych (np. dla przeprowadzenia chodników podziemnych) i za wynikające z własności górniczej liczne ograniczenia własności gruntu? Zwolennicy pierwszego poglądu nie mogą się powoływać na art. 552 francuskiego Kodeksu cywilnego, w myśl którego wnętrze ziemi, i w konsekwencji zawarty we wnętrzu minerał, jest objęty własnością gruntu — stanowi „pars fundi“; bowiem spór dotyczy wykładni przepisów Ustawy górniczej, nie zaś artykułu 552 Kod. Cyw., i polega na tem, czy art. 552 Kod. Cyw. zachował moc pod działaniem ustawy górniczej (jak wiadomo, późniejszej od francuskiego Kodeksu cywilnego), czy jej nie zachował. Decydująca dla danej kwestji jest okoliczność, że według ustawy b. Kongresówki, — podobnie jak według prawa francuskiego, — właściciel gruntu nie miał, względnie nie ma, — żadnych praw do znajdującego się w jego gruncie minerału, podlegającego woli górniczej, i że może uzyskać prawo wydobywania tego minerału, — tak samo jak osoby postronne, i bez żadnego przed niemi pierwszeństwa, — tylko na podstawie odkrycia i zgłoszenia odkrycia (art. 489), że nie może rozporządzać minerałem i że zezwolenie właściciela gruntu na eksploatację, albo odmowa zezwolenia, nie mają żadnego wpływu na uzyskanie lub nieuzyskanie prawa eksploatacji (czyli nadania górniczego) przez odkrywcę złoża. Znaczy to, że właściciel gruntu, pod działaniem ustawy francuskiej i ustawy b. Kongresówki, nie jest, względnie nie był, właścicielem minerału, i że wynagrodzenie, należne właścicielowi gruntu w myśl powołanego wyżej art. 509 ustawy b. Kongresówki, jest to (zgodnie z brzmieniem artykułu 509) „wynagrodzenie za korzystanie z wnętrza ziemi“ („za polzowanie nodrami“), a nie zapłata za minerał. W tym sensie wypowiedzi się odnośnie do prawa francuskiego francuska doktryna i orzecznictwo (Aguillon t I str 234 — 244 N 279, Krug-Basse, „Étude sur la propriété des mines“, 1888 rok, str. 156, De Bottet, „Législation minière et générale des mines“, 1929 rok, str. 86).

Według nowego Rozporządzenia, — które w tym względzie idzie śladem ustaw pruskiej i austriackiej, — właścicielowi gruntu nie przysługuje prawo do wynagrodzenia z tytułu wydzielenia pola górniczego w granicach jego własności. Jednakże uprawnienia do pobierania wynagrodzenia, powstałe pod rządem dawnego prawa na podstawie art. 509 ustawy b. Kongresówki, pozostają w mocy (art. 318 p. 2 i art. 316 Rozporządzenia).

W związku z rozpatrywanymi art. 501 i 509 Kongr., własność górnicza — według prawa Kongresówki (art. 494 Kongr. § 6, 9 Instrukcji z 1871 roku, wzmiankowanej wyżej w § 21 p. 3) ulegała ujawnieniu w wykazie hipotecznym własności gruntowej, w obrębie której się znajduje. Według nowego Rozporządzenia, — podobnie, jak według ustaw pruskiej i austriackiej, — ujawnienie takie nie ma miejsca.

§ 26. Wznoszenie budynków i urządzeń.

Odnośnie do budynków lub urządzeń, wznoszonych w obrębie lub w pobliżu pola górniczego po udzieleniu nadania na podstawie Rozporządzenia o prawie górniczem, mają zastosowanie zasady następujące.

Jeżeli dla postawienia budynku lub urządzeń jest wymagane zezwolenie władzy, władza ta zawiadamia o zamiarze wzniesienia budynków lub urządzeń okręgowy urząd górniczy¹⁾ i właściciela pola górniczego, dla wypowiedzenia się w ciągu 14 dni (art. 102¹). Jeżeli zezwolenie władzy nie jest wymagane, to zamierzający budować sam zawiadamia o swym zamiarze właściciela pola górniczego (art. 103¹). Jeżeli, na skutek oświadczeń właściciela pola górniczego lub urzędu górniczego, budowa zostanie zamieniona, to właściciel gruntu ma prawo żądać albo odszkodowania za zmniejszenie wartości gruntu, wynikające z zamieniania budowania, albo też, zamiast tego, żądać (i ewentualnie dochodzić tego prawa na drodze sądowej), aby właściciel pola górniczego nabył „odnośny grunt“ za cenę odpowiadającą jego „istotnej wartości“ (art. 102^{II, III}, art. 103^H). Jakkolwiek to nie jest wyraźnie powiedziane, ale z ana-

¹⁾ Por art. 349 Rozporządzenia o prawie budowlanym z dnia 16/II. 1927 r. (Dz. U. 1927 r., poz. 202).

logji przepisów art. 92, 102^{III} i 103^{II} wynika, że odszkodowania za zmniejszenie wartości gruntu można dochodzić na drodze sądowej.

Jeżeli budynki lub urządzenia zostały wykonane przez właściciela gruntu bez zezwolenia władzy, gdy takie zezwolenie było potrzebne, — albo też gdy budynki i urządzenia, dla wykonania których nie było potrzebne zezwolenie władzy¹⁾, zostały wykonane bez uprzedniego zawiadomienia właściciela gruntu o zamiarze ich wykonania. — to właściciel pola górniczego nie odpowiada za uszkodzenia budynku na podstawie przytoczonych wyżej (w § 25) specjalnych przepisów art. 99 Rozporządzenia²⁾, w myśl których odpowiedzialność właściciela pola górniczego jest niezależna od jego winy; wszakże, będąc zwolniony od tej specjalnej odpowiedzialności, pozostaje on w dalszym ciągu odpowiedzialny (w myśl art. 107) na podstawie ogólnych przepisów prawa cywilnego (art. 1382 i nast. Kod. cyw. franc., § 823 i nast. Kod. cyw. niemieckiego § 1294 i nast. Kod. cyw. austriackiego), jeżeli zachodzą przesłanki dla tej odpowiedzialności, np. w postaci winy właściciela pola górniczego („delikt cywilny“).

Jeżeli właściciel gruntu, który uczynił zadość wymaganiom prawa, czyli uzyskał zezwolenie władzy właściwej na budowę, — albo, gdy takie zezwolenie nie jest potrzebne, uprzedził właściciela pola górniczego o swoim zamiarze wzniesienia budowli, względnie urządzeń, — został, — przez okręgowy urząd górniczy, albo przez właściciela pola górniczego, — uprzedzony o niebezpieczeństwie wznoszenia budynków (względnie urządzeń), lecz pomimo to postawił budynki (względnie urządzenia), to odszkodowanie za uszkodzenie lub zniszczenie budynków lub urządzeń, jakiego może żądać na podstawie wzmiankowanych specjalnych przepisów art. 99 Rozporządzenia o prawie górniczym, nie może przewyższać (art. 104 in fine) sumy, odpowiadającej zmniejszeniu się wartości, któreby doznał

grunt, gdyby budowa została zaniechana. Jednakże, — o ile by zachodziły przesłanki dla odpowiedzialności na podstawie ogólnych zasad prawa cywilnego, czyli wina („delikt cywilny“) właściciela pola górniczego (jeżeli np. prowadził roboty bez zachowania normalnych środków ostrożności), to odpowiada on i powyżej wzmiankowanego maksimum — aż w pełnej wysokości odszkodowania, przypadającego według prawa cywilnego (art. 107).

§ 27. *O odstąpieniu gruntu, materiałów podszkadowych oraz wody na potrzeby zakładu górniczego.*

1. Odstąpienie gruntu.

1. a) Dla prowadzenia eksploatacji górniczej niezbędne jest, oczywiście, korzystanie w pewnym stopniu z gruntu, i właściciel (wzgl. posiadacz) pola górniczego ma prawo żądać od właściciela i posiadacza gruntu „odstąpienia w użytkowanie“ gruntów, „niezbędnych dla potrzeb zakładu górniczego“ (art. 81^I, wyżej § 19 p. 4). Uprawnienie powyższe stanowi część składową prawa własności górniczej i ograniczenie własności gruntu na korzyść własności górniczej. Jednakże wykonywanie powyższego uprawnienia przez właściciela (wzgl. posiadacza) pola górniczego ulega ograniczeniom w interesie własności gruntu: wzajemny stosunek własności górniczej i własności gruntu jest oparty na zasadzie wyrównania kolidujących interesów. Odnośne przepisy Rozporządzenia są wzorowane na przepisach §§ 135—140, 142 ustawy pruskiej i art. 497, 499, 502 do 506, 511 ustawy b. Kongresówki.

W myśl wyliczenia, zawartego w art. 81^I Rozporządzenia, odstąpienia gruntu można żądać dla „samiych robót górniczych“; — „dla zakładania budowli i urządzeń; wymienionych w artykułach 75 i 76,“ (wyżej § 19); wreszcie „dla związanego z warunkami wydobycia, planowego rabowania (zawalania) powierzchni“. Jak wyżej (w § 19) wyjaśniono, wolno prowadzić eksploatację górniczą bez względu na szkody, wyrządzone przez nie powierzchni, czyli bez względu na powodowane przez te roboty zapadanie się powierzchni. Jednakże, jeżeli jest zamierzone, — i wskazane ze względu na warunki

¹⁾ Stosownie do przepisów, które obowiązują, względnie które obowiązywały w czasie postawienia budynków.

²⁾ Przepis ten ma zastosowanie i do budynków i urządzeń, których wykonanie rozpoczęto przed wejściem Rozporządzenia w życie (art. 307 II).

eksploatacji, — prowadzenie robót górniczych w taki sposób, iż zapadanie się powierzchni jest nieuniknione, to właścicielowi (względnie posiadaczowi) pola górniczego przysługuje, — dla uzyskania swobody przy prowadzeniu robót, i dla uniknięcia płacenia odszkodowania, — prawo żądania odstąpienia gruntu.

Prawo powyższe przysługuje właścicielowi pola górniczego w stosunku do gruntu, — o ile idzie o roboty górnicze, budowlę i urządzenia, wymienione w art. 75, — zarówno „w granicach pola górniczego, jak i poza niemi“ (art. 75 zd. 1); — o ile idzie o „urządzenia pomocnicze“, wskazane w art. 76, — „w granicach pola górniczego oraz w jego pobliżu“.

„Jeżeli kilku właścicieli pól górnicznych spółubiega się o tę samą działkę gruntu, pierwszeństwo przysługuje temu z nich, czyja potrzeba uznana zostanie za najbardziej istotną ze względu na interes publiczny“ (art. 83).

b) Opisane w punkcie „a“ prawo właściciela pola górniczego do zajmowania gruntu ulega ograniczeniu, — przede wszystkim ze względów publiczno-prawnych, — tych samych, dla których, w myśl art. 5 i 6, ulega ograniczeniu prawo zajmowania gruntów dla celów poszukiwań górniczych (wyżej § 7). Mianowicie, w myśl art. 81^{II}, nie podlegają przymusowemu zajęciu wymienione w art. 5 grunta, „na których nie wolno prowadzić poszukiwań górniczych“, zaś „grunta, na których nie wolno prowadzić poszukiwań górniczych bez zezwolenia właściwych władz (art. 6), nie mogą być zajmowane dla tych celów bez zezwolenia tych władz“.

Oprócz powyższego, szczegółowego wyliczenia wypadków, kiedy grunt nie podlega zajęciu ze względów publicznego interesu, art. 82^{II} zawiera ogólną zasadę, że władza górnicza może „odmówić odstąpienia gruntów z przeważających względów na dobro publiczne“. Władza górnicza, stwierdzająca istnienie potrzeby przymusowego zajęcia (art. 91), ma prawo i obowiązek rozważyć, jaki interes należy — z punktu widzenia „publicznego dobra“, — uznać za „przeważający“, — czy potrzebę prowadzenia prze-

mysłu górniczego, czy też inne, wchodzące w dany wypadek w grę, „względy na dobro publiczne“. W odróżnieniu od poprzednio rozpatrywanych, przewidzianych w art. 81, wypadków, — w danym wypadku od oceny władzy górnicznej zależy nakazanie albo „odmówienie odstąpienia gruntu“; ocena ta jednakże winna być obiektywnie uzasadniona.

c) Obowiązek odstąpienia gruntu ulega ograniczeniu ze względu na prywatny interes właściciela gruntu, w wypadkach, przewidzianych w art. 82^I, w myśl którego „obowiązek odstąpienia nie rozciąga się na grunta, zajęte pod budynki mieszkalne, gospodarcze lub służące do celów przemysłowych lub użyteczności publicznej i pod łączące się z niemi ogrodzone podwórza oraz pod sady, ogrody i parki, i na grunta w promieniu sześćdziesięciu pięciu metrów od powyżej wymienionych budynków, należących do tegoż właściciela“. Należy przypuszczać, — tak daną kwestję rozstrzyga analogiczny przepis § 136^{II} ustawy pruskiej, że, — w odróżnieniu od wypadków, wymienionych wyżej w punkcie „b“, — w danym wypadku zajęcie gruntu jest niedopuszczalne tylko w razie odmowy zgody ze strony właściciela gruntu; natomiast może ono mieć miejsce, o ile właściciel się na nie zgadza. Za taką wykładnią przemawia i brzmienie danego przepisu („obowiązek odstąpienia nie rozciąga się“) w odróżnieniu od brzmienia art. 81^{II} („nie mogą być zajmowane“). — Jednak wątpliwość, czy taka była intencja prawodawcy, może nasunąć wzmiankowanie w rozpatrywanym przepisie o „gruntach, służących do celów użyteczności publicznej“; odnośnie do takich gruntów, zdawałoby się, nie może być decydującą zgoda lub brak zgody właściciela gruntu, czyli osoby, reprezentującej interes prywatny.

Wreszcie, — co się może poniekąd samo przez się rozumie, — nie podlegają obowiązkowi odstąpienia gruntu, zwolnione od niego na mocy „szczególnego tytułu prywatno-prawnego“ (art. 82^{II}).

2. Właściciel (względnie posiadacz) pola górniczego ma prawo żądać odstąpienia mu gruntu tylko „w użytkowanie“ (art. 81 zd. 1); nie ma prawa, na podstawie tutaj

omawianych przepisów, żądać odstąpienia mu gruntu na własność. „Użytkowanie“ trwać winno tak długo, jak długo trwa „niezbędność gruntu“ „dla potrzeb zakładu górniczego“ (art. 81 zd. 1). Spory i wątpliwości w tym względzie rozstrzyga władza górnicza, która, w myśl art. 91 orzeka „na jakich warunkach“ ma nastąpić odstąpienie gruntu, i określa „inne jeszcze warunki odstąpienia“¹⁾).

3. Natomiast właściciel gruntu, przymusowo zajętego, ma prawo żądać, aby właściciel (wzgl. posiadacz) pola górniczego nabył grunt na własność (art. 85).

Takie prawo przysługuje właścicielowi gruntu po dokonaniu zajęcia gruntu, — mianowicie w chwili zwrotu gruntu, „jeżeli skutek użytkowania gruntu jego wartość w chwili zwrotu uległa zmniejszeniu w stosunku do stanu, w jakim się grunt znajdował w chwili odstąpienia“, — oraz, poczynając od upływu trzech lat od chwili zajęcia, „jeżeli po upływie trzech lat grunt pozostaje w dalszym ciągu zajęty“. Z żądaniem nabycia gruntu na własność może jego właściciel wystąpić również w chwili zajęcia, „jeżeli ze względu na cel, dla którego nastąpiło zajęcie, widocznym jest, że użytkowanie gruntu będzie trwało dłużej niż trzy lata“ (art. 85^I).

Właściciel gruntu ma prawo żądać, aby właściciel (wzgl. posiadacz) pola górniczego nabył na własność nie tylko działkę zajętą, ale i „inne części“ jego gruntu, które wskutek nabycia na własność zajętej działki (na podstawie cytowanego przepisu) nie mogą już być nadal użytkowane w sposób celowy“ (art. 85^{II}).

4. a) Przy czasowym zajęciu gruntu (wyżej punkt 1) — posiadacz gruntu ma prawo do wynagrodzenia za pozbawienie go „użytkowania gruntu“, przytem w myśl art. 86^{III}, „jeżeli wskutek zajęcia dla potrzeb zakładu górniczego pewnej części gruntu niektóre inne jego części nie mogą już być użytkowane w sposób celowy, właściciel pola górniczego powinien, na żądanie posiadacza gruntu, uiszczać roczne wynagrodzenie również i za tamte części“.

Wynagrodzenie jest płatne corocznie zgóry (art. 86^I).

„Wysokość rocznego wynagrodzenia“, „jeżeli między zainteresowanymi stronami nie dojdzie do porozumienia“, „ustala się w wysokości podwójnej w stosunku do przeciętnego rocznego czystego dochodu, jaki grunt przynosił w ciągu ostatnich trzech lat przed wydaniem orzeczenia o zajęciu; przy gruntach zaś, z których dochodu nie było, lub które wskutek zmeljorowania ich w ciągu ostatnich trzech lat przynosiłyby dochód większy — w stosunku do przeciętnego rocznego dochodu, jaki dają swym posiadaczom podobne grunta okoliczne“ (art. 87).

Przy tem, w myśl art. 89, „przy ustalaniu wysokości rocznego wynagrodzenia za zajęcie gruntu, względnie ceny kupna gruntu przewłaszczonego, nie uwzględnia się przyrostu dochodowości, względnie wartości, jaką grunt może uzyskać skutkiem użytkowania go dla potrzeb zakładu górniczego lub dzięki istniejącym już na nim, bądź projektowanym, urządzeniom górniczym“.

Prawo do powyższego wynagrodzenia przysługuje „posiadaczowi“ gruntu: właściciel gruntu, pozbawiony prawa posiadania (np. na skutek umowy dzierżawy), nie ponosi na skutek zajęcia przymusowego szkody przez czas trwania uprawnień posiadacza do posiadania gruntu; poszkodowanym wskutek czasowego zajęcia jest tylko posiadacz, jako pozbawiony przysługującego mu prawa używania gruntu.

Uprawniony do otrzymywania wynagrodzenia jest tylko posiadacz gruntu, mający prawo posiadania; — nie ma prawa do wynagrodzenia osoba, posiadająca bezprawnie. Jednakże prawo górnicze o tem nie wzmiankuje, i całe postępowanie, dotyczące przymusowego odstąpienia gruntu, musi z konieczności być skierowane do faktycznego posiadacza, bez względu na jego tytuł prawny do posiadania, i to tem bardziej, że władze górnicze nie są właściwe dla rozstrzygania kwestji legalności posiadania. W każdym razie osoba, mająca prawo posiadania, może dochodzić swych praw przed sądami powszechnymi w drodze akcji cy-

¹⁾ Por. w tym sensie orzeczenie I. Izby Sądu Najwyższego 1923 r. Nr. 65, dotyczące ustawy . Kongresówki.

wilnej przeciwko faktycznemu posiadaczowi.

b) Niezależnie od rocznego wynagrodzenia za użytkowanie, „właściciel (wzgl. posiadacz) pola górniczego obowiązany jest przy zwrocie gruntu“ zapłacić wynagrodzenie za zmniejszenie wartości gruntu, „jeżeli wskutek użytkowania gruntu dla potrzeb zakładu górniczego wartość gruntu się zmniejszyła“, „właściciel zaś jego nie zaządał, aby właściciel pola górniczego nabył grunt na własność“ (art. 86^{II}). Prawo do powyższego wynagrodzenia przysługuje nie posiadaczowi, lecz właścicielowi gruntu, gdyż on, a nie posiadacz, jest poszkodowany w razie zmniejszenia wartości gruntu. Dla zabezpieczenia zapłaty powyższego odszkodowania, właściciel gruntu „może żądać, aby właściciel (wzgl. posiadacz) pola górniczego złożył kaucję już w chwili zajęcia“ (art. 86^{II}).

c) Gdy na podstawie art. 85, w myśl wyjaśnień, podanych wyżej w punkcie 3, właściciel (wzgl. posiadacz) pola górniczego nabywa grunt na własność, — to (o ile w tym względzie nie dojdzie do porozumienia między stronami) cenę kupna gruntu „przy jego przewłaszczeniu ustala się w wysokości podwójnej w stosunku do wartości, jaką grunt posiadał w chwili wydania orzeczenia o jego zajęciu“ (art. 88). Przy określaniu wartości gruntu ma zastosowanie analogiczne przytoczony wyżej w punkcie 3 c przepis art. 89, w myśl którego nie uwzględnia się „przyrostu wartości, jaki grunt może uzyskać skutkiem użytkowania go dla potrzeb zakładu górniczego lub dzięki istniejącym już na nim, bądź projektowanym, urządzeniom górniczym“.

5. a) Jeżeli właściciel (wzgl. posiadacz) gruntu odmawia odstąpienia go na potrzeby zakładu górniczego, — to spór rozstrzyga okręgowy urząd górniczy (art. 91). Rozstrzygnięcie nie jest jednak pozostawione do wolnego uznania urzędu górniczego: jeżeli zachodzi „potrzeba“ gruntu, odpowiadająca przepisom art. 75 i nast., — to urząd górniczy nie ma prawa odmówić żądaniu przemysłowca górniczego, któremu, jak wyjaśniono pod Nr. 1, służy podmiotowe prawo do zajęcia gruntu w razie istnienia wzmiankowanej potrzeby. Dlatego też

urząd górniczy nie „nakazuje zajęcie“, ani nie „orzeka o istnieniu obowiązku“ odstąpienia, lecz jedynie „rozstrzyga, czy i w jakim rozmiarze zachodzi potrzeba odstąpienia gruntu“ (art. 91^I), czyli jedynie konstataje istnienie tej potrzeby; bowiem, z chwilą skonstatowania faktu istnienia potrzeby, — z faktu tego wynika, już z mocy ustawy, prawo do zajęcia gruntu. Stosownie do potrzeby, i w jej granicach, okręgowy urząd górniczy „określa położenie i rozmiary działki“, podlegającej zajęciu. Nadto okręgowy urząd górniczy określa „pro wizorycznie wysokość należnego posiadaczowi gruntu rocznego wynagrodzenia“ i „wysokość kaucji, przewidziane w art. 86^{II}“ (mającej stanowić zabezpieczenie wypłaty odszkodowania za zmniejszenie wartości gruntu wskutek zajęcia go, wyżej punkt „b“), i, „w razie potrzeby jeszcze inne warunki odstąpienia działki“ (art. 91^{II}) — warunki (np. czas trwania zajęcia), konieczne z jednej strony dla uczynienia za dość potrzebom zakładu górniczego, z drugiej zaś strony — dla ochrony interesów właściciela i posiadacza gruntu.

Urząd górniczy wydaje powyższe orzeczenie na żądanie właściciela (wzgl. posiadacza) pola górniczego, po przeprowadzeniu dochodzenia, oględzin na miejscu, zasięgnięciu opinii biegłych i wysłuchaniu stron (art. 90).

b) Od orzeczenia okręgowego urzędu górniczego przysługuje odwołanie do Kolegium Górniczego (niżej § 33) w kwestjach, związanych z potrzebami eksploatacji górniczej, mianowicie w kwestjach istnienia obowiązku odstąpienia gruntu oraz położenia i rozmiarów działki, podlegającej zajęciu (art. 92^I).

Natomiast, o ile idzie o inne kwestje, a przede wszystkim o stronę majątkową odstąpienia gruntu, — o „wysokość wynagrodzenia i kaucji, oraz innych warunków odstąpienia“, — „strona, niezadowolona z orzeczenia okręgowego urzędu górniczego, może dochodzić swych roszczeń w drodze powództwa, skierowanego przeciw drugiej stronie“ (art. 92^I).

W myśl art. 92^{III}, — co się zresztą samo przez się rozumie, — „również tylko w drodze powództwa przeciw drugiej stronie

można domagać się zwolnienia od obowiązku odstąpienia gruntu na podstawie szczególnego tytułu *prywatno-prawnego*“.

c) Dla wprowadzenia w wykonanie przymusowego zajęcia gruntu, — właściciel, wzgl. posiadacz pola górniczego nie ma potrzeby czekać na wynik procesów, przewidzianych w art. 92 ustępy II i III, wzmiankowanych wyżej w punkcie b. Mianowicie, w myśl art. 93¹, „właściciel pola górniczego ma prawo zająć grunt w razie łącznego istnienia następujących warunków: 1. jeżeli orzeczenie okręgowego urzędu górniczego co do obowiązku odstąpienia stało się wykonalne; 2. jeżeli właściciel pola górniczego złożył ustanowioną w tem orzeczeniu kaucję właścicielowi gruntu lub do depozytu sądowego; 3. jeżeli uiścił posiadaczowi gruntu za rok wynagrodzenie, ustanowione przewidywająco w orzeczeniu okręgowego urzędu górniczego, a w razie odmowy przyjęcia złożył do depozytu sądowego“.

6. Jeżeli właściciel (wzgl. posiadacz) pola górniczego nie nabył gruntu na własność na podstawie art. 85 (w myśl wyjaśnień, podanych wyżej w punkcie 3), to, w myśl art. 84, „po zaprzestaniu użytkowania gruntu dla potrzeb zakładu górniczego właściciel pola górniczego powinien grunt zwrócić. Jeżeli w chwili zwrotu gruntu znajdują się na gruncie budynki, wzniesione dla potrzeb zakładu górniczego, właściciel gruntu ma prawo żądać zniesienia ich w ciągu roku na koszt właściciela pola górniczego, który w tym razie obowiązany będzie uiścić nadal aż do chwili usunięcia budynków przewidziane za czasowe zajęcie gruntu (art. 86) wynagrodzenie w wysokości, odpowiadającej zajętej pod budynki części gruntu. Jeżeli właściciel pola nie usunie budynków w przepisany powyżej rocznym terminie, przechodzą one bezpłatnie na własność właściciela gruntu. Właściciel gruntu ma prawo, zamiast żądania zniesienia budynków, przejąć je na rzecz swoją za cenę, odpowiadającą ich wartości w chwili zwrotu, albo też żądać, by właściciel pola górniczego nabył grunt pod budynkami na własność“.

7. Oprócz opisanego powyżej w punktach 1—5 zajęcia gruntu w zwykłych warun-

kach, — Rozporządzenie w artykule 94 przewiduje przyspieszone postępowanie dla zajęcia gruntu w razie nagłego „niebezpieczeństwa, przewidzianego w punktach 1 do 4 ustępu 2 art. 143“, — czyli „niebezpieczeństwa dla wyrobisk górniczych i urządzeń zakładu górniczego“, „dla wyrobisk zakładów sąsiednich“, dla życia i zdrowia ludzkiego“, dla urządzeń użyteczności publicznej i innych przedmiotów, wyliczonych w punkcie 4 ustępu II art. 143, — czyli w sferze t. zw. „policji górniczej“. W tych wypadkach okręgowy urząd górniczy może, wydając zarządzenie z własnej inicjatywy, i niezależnie od woli właściciela pola górniczego, „zarządzić niezwłoczne zajęcie potrzebnego, gruntu“, — i to bez zastosowania opisanego wyżej w punktach 3 i 4 procedury, — „bez przeprowadzenia dochodzenia szczegółowego (art. 90) i bez wydania orzeczenia, przewidzianego w art. 91“. Jednakże, „w ciągu najdalej trzech dni od dnia wydania powyższego zarządzenia“ urząd powinien wdrożyć normalne postępowanie, przepisane w artykułach 90 i 91 dla przymusowego zajęcia gruntu (art. 94).

II. Odstąpienie prawa w wydobyciu materiałów dla podszkły płynnej.

1. Wyrobiska górnicze, czyli puste przestrzenie, pozostałe po wydobyciu minerału, bywają — dla zapobiegania zapadaniu się powierzchni lub wyżej leżących pokładów minerału, — zapełniane jakimś ciałem napół płynnym, najczęściej piaskiem i wodą (t. zw. podszkłą płynną). Dla zaspokojenia tej potrzeby przemysłu górniczego, w myśl art. 95 zd. 1, „jeżeli dla robót górniczych potrzebne jest zastosowanie podszkły płynnej, właściciel gruntu, położonego w obrębie tego pola górniczego, w którym roboty się prowadzi, obowiązany jest odstąpić właścicielowi pola górniczego dla powyższego celu, za odpowiednim wynagrodzeniem, prawo wydobywania na swym gruncie piasku i innych nadających się do podszkły płynnej materiałów. Obowiązek rzeczony nie ogranicza właściciela, względnie posiadacza gruntu w prawie wydobywania piasku lub innego materiału podszkłkowego dla

potrzeb własnego gospodarstwa domowego i rolnego". Przedmiotem odstąpienia jest w danym razie nie sam grunt, lecz jedynie „prawo wydobywania piasku i innych materiałów, nadających się do podszadzki płynnej”. Pomimo uzyskania powyższego prawa przez właściciela (względnie posiadacza) pola górniczego właściciel, względnie posiadacz gruntu, zachowuje „prawo wydobywania piasku lub innego materiału podsadzkiowego dla potrzeb własnego gospodarstwa domowego i rolnego“ (art. 95 zd. 2)¹⁾.

W odróżnieniu od prawa żądania odstąpienia posiadania samego gruntu (wyżej punkt 1), uprawnienie do żądania odstąpienia prawa wydobywania materiału podsadzkiowego nie przysługuje w stosunku do gruntu, położonego *poza obrębem pola* górniczego, w którym są prowadzone roboty górnicze, wymagające stosowania podszadzki płynnej; wszakże w obrębie pola górniczego uprawnienie przysługuje w stosunku do gruntu bez względu na to, czy w danej połaci gruntu są, czy też nie są prowadzone roboty górnicze, wymagające podszadzki.

Do odstąpienia materiałów podsadzkiowych mają zastosowanie przepisy art. 81 do 94, przytoczone wyżej w punkcie 1, dotyczące odstępowań gruntu.

Jeżeli o „prawo wydobywania piasku i innych materiałów podsadzkiowych spółubiega się kilku właścicieli pól górniczych, prowadzących roboty na kilku wzajemnie pokrywających się połach“ (czyli połach, nadanych na różne minerały), „prawo pierwszeństwa do wydobywania piasku i innych materiałów podsadzkiowych przysługuje polu, nadanemu na węgiel kamienny; gdyby zaś takiego pola na danej przestrzeni nie było — temu polu, za którym będą przemawiały względy przeważającego interesu publicznego“ (art. 95^{II}).

2. W celu zapewnienia właścicielowi pola górniczego możliwości wykonywania opisanego uprawnienia do żądania odstąpienia

¹⁾ Natomiast nie wolno właścicielowi gruntu wydobywać piasek i inne materiały podsadzkiowe w celu sprzedaży.

prawa wydobywania materiałów podsadzkiowych, właściciel gruntu, położonego w obrębie pola górniczego, jest i przed odstąpieniem właścicielowi pola górniczego prawa wydobywania materiałów podsadzkiowych ograniczony w rozporządzaniu niemi. Mianowicie, w myśl art. 96, „innym osobom“ poza właścicielem pola górniczego — „właściciel gruntu może odstąpić prawo wydobywania piasku i innych materiałów podsadzkiowych dla zastosowania podszadzki płynnej jedynie za zgodą właściciela pola górniczego, w obrębie którego grunt leży“. Jednakże właściciel pola górniczego, — „jeżeli odmawia swej zgody“, — „powinien bądź zobowiązać się, na żądanie właściciela gruntu, do nabycia odnośnego gruntu na własność, bądź też, w ciągu czternastu dni od dnia odmowy, zwrócić się do okręgowego urzędu górniczego z prośbą o wdrożenie postępowania trybem, wskazanym w art. 90“, czyli o wdrożenie postępowania w celu przymusowego zajęcia gruntu. Jeżeli właściciel pola górniczego nie uczyni ani jednego, ani drugiego, to „właściciel, względnie posiadacz gruntu może swym piaskiem czy innym materiałem podsadzkiowym rozporządzać dowolnie“ (art. 96 zdanie 3).

III. Korzystanie z wód wierzchnich.

Oprócz powyższych uprawnień, właścicielowi (wzgl. posiadaczowi) pola górniczego przysługuje (jak wzmiankowano wyżej § 19 Nr. 4) uprawnienie, przewidziane w art. 97, w myśl którego „właściciel i posiadacz gruntu obowiązani są zezwolić właścicielowi pola górniczego na korzystanie z wód wierzchnich, potrzebnych dla ruchu zakładu górniczego“. Mają tu analogiczne zastosowanie przytoczone wyżej pod Nr. 1 przepisy artykułów 81, 82, 86, 87, 89 do 94, dotyczące przymusowego odstąpienia gruntu, — z wyjątkiem tych przepisów, które z natury rzeczy nie mogą mieć tu zastosowania, jak przepisy art. 85 i 88 o obowiązku właściciela pola górniczego do nabywania gruntu na własność (wyżej Nr. 1 2); przepisy art. 83 o pierwszeństwie do wykonywania danego uprawnienia; przepisy art. 84 o zwrocie gruntu.

Dział III.

O ustaniu własności górniczej.

Rozdział I.

Utrata własności górniczej.

§ 29. Odebranie własności górniczej.

Własność górnicza jest nadawana odkrywcy minerału nie ze względu na interes tego odkrywcy, lecz w interesie gospodarstwa społecznego, — jako forma zaopatrywania gospodarstwa społecznego w potrzebne mu ciała kopalne; jeżeli własność górnicza w konkretnym wypadku nie czyni za dość' powyższemu swemu przeznaczeniu, to może być odebrana. Odnośne przepisy Rozporządzenia są wzorowane na przepisach §§ 65, 156, 158—160 ustawy pruskiej¹⁾.

I. Orzeczenie o odebraniu pola górniczego.

a) Jak wyżej wzmiankowano (§ 22 punkt 1), właściciel pola górniczego może być obowiązany do eksploataowania pola. Mianowicie, w myśl art. 172^I, władza górnicza „może, ze względu na interes publiczny, nałożyć obowiązek stałego prowadzenia robót na obszarze pola górniczego, mających bezpośrednio lub pośrednio na celu wydobywanie minerału, wymienionego w dokumencie nadawczym“. Do powyższych robót właściciel pola winien przystąpić w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym orzeczenie władzy górniczej o prowadzeniu robót górniczych „stało się wykonalne“ (art. 172, I, II). W myśl art. 172 III, „w razie niewykonywania przez właściciela pola opisanego wyżej obowiązku prowadzenia robót, wyższy urząd górniczy wydaje w drodze uchwały kolegalnej orzeczenie o odebraniu własności górniczej“.

Odebranie nadania z powodu nieprowadzenia robót może nastąpić jednak tylko o tyle, o ile „niewykonanie obowiązku prowadzenia robót“ miało miejsce „bez uzasadnionej przyczyny“. Pojęcie „uzasadnionej przyczyny“ nie jest bliżej określone w Rozporządzeniu; o istnieniu lub nieistnie-

¹⁾ W art. 516—518 ustawy b Kongresówki była również przyjęta zasada istnienia obowiązku eksploatacji nadania, lecz przepisy tej ustawy różnią się znacznie od przepisów Rozporządzenia i ustawy pruskiej

niu uzasadnionej przyczyny, usprawiedliwiającej nierozpoczęcie lub nieprowadzenie robót, nakazanych przez władzę górniczą, będzie decydować władza górnicza na podstawie okoliczności danego konkretnego wypadku. Jednakże rozstrzygnięcie nie jest pozostawione do wolnego uznania władzy. Bowiem — po pierwsze — powinno ono być motywowane i obiektywnie uzasadnione. Powtórę — istnieją sytuacje, kiedy władza niewątpliwie jest obowiązana uznać istnienie „uzasadnionej“ przyczyny dla nieprowadzenia eksploatacji, mianowicie w razie przeszkody siły wyższej (jak zalanie kopalni, ogień w kopalni węgla, zaszcze bez winy przedsiębiorcy górniczego i t. p.), — jak również sytuacje, kiedy władza górnicza jest obowiązana zaprzeczyć istnieniu „uzasadnionej przyczyny“, mianowicie w razie przeszkód dla eksploatacji, które swe źródło mają w winie, lub w osobie samego przedsiębiorcy górniczego (jak np. brak kapitału, lokalny strajk w danym przedsiębiorstwie, lokaut i t. p.).

b) Art. 172^{III} głosi, że wyższy urząd górniczy „wydaje orzeczenie, nie zaś, że „ma prawo je wydać“. Takie brzmienie przepisu nasuwa myśl, że wyższy urząd górniczy ma obowiązek wydać orzeczenie o odebraniu nadania górniczego, gdy zachodzą przewidziane w ustępach I i II art. 172 przesłanki dla odebrania nadania. Jednak wyższy urząd górniczy, w myśl art. 172^I, tylko wtedy nakazuje prowadzenie robót, gdy tego wymaga interes publiczny, czyli działa w danym razie nie w obronie jakiegokolwiek interesu prywatnego, lecz wyłącznie w interesie publicznym. W konsekwencji — żadna osoba prywatna nie może domagać się od wyższego urzędu górniczego spełnienia powyższego obowiązku; jedynie władza, której podlega wyższy urząd górniczy, mianowicie Ministerstwo Przemysłu i Handlu, mogłaby z urzędu wkroczyć (powodem do takiego wkroczenia może zresztą być doniesienie osoby prywatnej) i nakazać wyższemu urzędowi górniczemu wykonanie jego obowiązku odebrania nadania.

Zachodzi tu różnica od przepisu § 65 ustawy pruskiej, na którym jest, jak się zdaje, wzorowany przepis art. 172; według prawa pruskiego wyższy urząd górniczy

„ma prawo“ („hat die Befugnis“) do odebrania pola, nie ma zaś w tym względzie obowiązku, i od uznania wyższego urzędu górniczego zależy skorzystanie lub nieskorzystanie z tego uprawnienia. Wszakże praktyczne znaczenie powyższej różnicy w redakcji obu przepisów jest niewielkie. Bowiem, jak wzmiankowano, i według przepisu art. 172 polskiego Rozporządzenia żadna osoba prywatna nie może żądać od wyższego urzędu górniczego wykonania przezeń jego „obowiązku“ do odebrania pola górniczego.

c) Od orzeczenia wyższego urzędu górniczego, nakładającego obowiązek prowadzenia robót (art. 172^I, wyżej punkt „a“), jak również od orzeczenia o odebraniu pola z powodu niewykonania nakazu o prowadzeniu robót (art. 172^{III}), — właścicielowi pola służy prawo odwołania do Kolegium Górniczego (art. 173, niżej § 33).

2. Następstwa odebrania własności górnicznej.

a) Następstwa orzeczenia o odebraniu nadania (po uprawomocnieniu się tego orzeczenia) mogą być, zależnie od woli osób zainteresowanych, dwojakie, — albo: 1. sprzedaż pola górniczego w drodze publicznego przetargu (art. 175), albo też 2. zniesienie własności górnicznej (art. 176—180).

Mianowicie w myśl art. 174, wzorowanego na § 158 ustawy pruskiej, po uprawomocnieniu się orzeczenia o odebraniu własności górnicznej wyższy urząd górniczy ogłasza je w Monitorze Polskim (na koszt właściciela pola górniczego); nadto „podaje je do wiadomości wierzycielom hipotecznym i innym osobom, posiadającym wpisane do ksiąg gruntowych (hipotecznych), względnie górnicznych, pola górniczego uprawnienia rzeczowe“.

W myśl art. 175^I, wzorowanego na § 159 ustawy pruskiej, „w ciągu trzech miesięcy od dnia ukazania się numeru Monitora Polskiego, zawierającego przepisane w art. 174 obwieszczenie o odebraniu własności górnicznej, właściciel pola górniczego i wierzyciele hipoteczni oraz inne osoby, posiadające wpisane do ksiąg gruntowych (hipotecznych), względnie górnicznych, uprawnienia rzeczowe, mogą zwrócić się do wła-

ściwego sądu“, — to znaczy do Sądu Grodzkiego, w okręgu którego jest położone pole górniczne (art. 508, 730, 653 Kodeksu postępowania cywilnego; art. XII, § 2 Przepisów wprowadzających część II Kodeksu postępowania cywilnego), — „z wnioskiem o wystawienie na ich koszt pola górniczego na sprzedaż w drodze publicznego przetargu“¹⁾.

W myśl art. 176, wzorowanego na § 160 ustawy pruskiej, „jeżeli nikt nie zażąda wystawienia pola górniczego na sprzedaż w drodze publicznego przetargu, lub jeżeli przetarg nie doprowadzi do sprzedaży pola, natenczas wyższy urząd górniczy wydaje w drodze uchwały kolegialnej orzeczenie o zniesieniu własności górnicznej“. Na skutek takiego „zniesienia własności górnicznej gasną wszelkie uprawnienia i roszczenia względem pola górniczego“, zarówno uprawnienia właściciela pola, jak i wierzycieli hipotecznych i innych osób. W konsekwencji tego „następuje wykreślenie danej własności górnicznej z ksiąg gruntowych (hipotecznych) względnie górnicznych“ (art. 177^I)²⁾, „wykreślenie pola z mapy pogładowej pól górnicznych“ (art. 178), a „obszar, na którym własność górnicza co do pewnego minerału została zniesiona, staje się tem samem w stosunku do danego minerału wolny“, i może być przedmiotem nowego nadania górniczego, — „może być na ogólnych zasadach włączony w części, lub w całości, do nowonadawanych pól górnicznych“ (art. 180).

¹⁾ Ustęp II art. 175, stanowiący powtórzenie ustępu II § 159 ustawy pruskiej, głosi: „kto w przepisany powyżej terminie nie skorzysta z przysługującego mu prawa (zgłoszenia wniosku o sprzedaż pola), ten traci swoje uprawnienia rzeczowe równocześnie ze zniesieniem własności górnicznej“. Jednakże, jeżeli własność górnicza nie ulegnie zniesieniu, lecz na skutek żądania osób uprawnionych, w myśl art. 175 I, — ulegnie sprzedaży w drodze przetargu publicznego, to wszystkie osoby, mające uprawnienia rzeczowe, uczestniczą w podziale „uzyskanej przy przetargu ceny kupna“, choćby nie zgłosiły wniosku o sprzedaż pola w drodze przetargu (por. Brassert, str. 640 pod § 159).

²⁾ W myśl art. 177 II, „przepisy o trybie postępowania przy wykreśleniu własności górnicznej wyda Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu w drodze rozporządzenia. Az do wydania tych przepisów zachowują moc przepisy, obowiązujące w chwili wejścia w życie niniejszego prawa“.

b) Jeżeli na skutek wniosku, zgłoszonego w przepisany termin, dochodzi, — zamiast do zniesienia własności, — do przetargu publicznego, to przetarg ten odbywa się według ogólnych przepisów o przetargu publicznym nieruchomości w drodze egzekucji za długi, z nieznaczny odstępstwami od tych przepisów, wskazanymi w art. XII „Przepisów wprowadzających część II Kodeksu postępowania cywilnego“.

Jakkolwiek Rozporządzenie nie zawiera takiego przepisu, jednak należy chyba uznać, że właściciel pola, wystawionego na przetarg publiczny, nie może przyjmować udziału, w przetargu ¹⁾. Potrzeba przetargu i sam przetarg są wywołane przez postępowanie właściciela pola, — mianowicie przez niezastosowanie się jego do nakazu władzy o prowadzeniu robót; w tych warunkach przyznanie właścicielowi pola prawa uczestniczenia w przetargu stworzyłoby dla niego możliwość uwolnienia pola górniczego od obciążeń hipotecznych, mianowicie przez niezastosowanie się do nakazu władzy górniczej o prowadzeniu robót górniczych, — spowodowanie przetargu publicznego i nabycie na nim pola górniczego, wolnego (na skutek przetargu) od obciążeń. Stanowiłoby to zachętę do niestosowania się do nakazu prowadzenia robót.

W myśl art. 175^{III}, „z uzyskanej przy przetargu ceny kupna pokrywa się przedewszystkiem koszta przetargu“. Pozostała ewentualnie po pokryciu kosztów nadwyżkę dzieli się między wierzycieli hipotecznych i inne osoby, mające prawa rzeczowe (ew. wierzycieli, prowadzących egzekucję), stosownie do przepisów o podziale sumy, uzyskanej przez egzekucję z nieruchomości (art. 799 i nast. Kod. post. cyw.); „pozostała po pokryciu wierzytelności i ciężarów nadwyżka ceny kupna przypada dotychczasowemu właścicielowi pola górniczego“. Wymienione osoby uczestniczą w podziale „ceny kupna“, chociażby nie postawiły wniosku zgodnie z art. 175 o wystawienie

pola na sprzedaż w drodze przetargu publicznego (wyżej punkt „a“, odsyłacz I).

§ 30 Zrzeczenie się własności górniczej.

1. Właściciel pola górniczego ma prawo zrzec się pola w całości lub w części. Zrzeczenie jest dokonywane przez złożenie w wyższym urzędzie górniczym notarialnie lub sądownie zaświadczonego oświadczenia o zrzeczeniu się (art. 181^I, 182^I). „Jeżeli zrzeczenie się odnosi do własności górniczej na całym obszarze pola górniczego“, to następuje zwolnienie właściciela od ciężarów, związanych, w myśl przepisów prawa górniczego, z własnością górniczą (jak np. „opłaty od uprawnień górniczych“ — art. 69, jak obowiązek prowadzenia robót górniczych na skutek nakazu władzy górniczej — art. 172 i wyżej § 22, punkt 1). Po otrzymaniu oświadczenia o zrzeczeniu się pola górniczego, wyższy urząd górniczy wdraża „postępowanie w ten sam sposób, jaki art. 174 przepisuje dla postępowania na skutek orzeczenia o odebraniu własności górniczej“ (art. 181). Mają tu zastosowanie wyłożone wyżej w § 29 przepisy artykułów 175—180 dotyczące odebrania własności górniczej; i tutaj następuje licytacja (z opisanymi wyżej skutkami) — na żądanie jednego z wierzycieli hipotecznych lub posiadaczy innych uprawnień rzeczowych, albo też, — jeżeli nikt z uprawnionych nie zażąda przetargu, lub jeżeli przetarg nie doprowadzi do sprzedaży pola, — następuje zniesienie własności górniczej.

2. Właściciel pola może również zrzec się tylko części pola, i w tym razie przepisy, dotyczące zrzeczenia się całości pola, mają zastosowanie z tą różnicą, że, jeżeli część pola, pozostająca po odjęciu części pola, będącej przedmiotem zrzeczenia się, nie czyni zadość wymaganiom, ustanowionym przez art. 31 i 30^{III} dla kształtu pola górniczego ¹⁾, to wyższy urząd górniczy „może odmówić wydania orzeczenia, znoszącego

¹⁾ Według prawa pruskiego, z którego są zaczerpnięte przytoczone przepisy polskiego Rozporządzenia, jest inaczej, jednak na skutek specjalnego przepisu (Brassert, str. 640), nie-
przejętego przez polskie Rozporządzenie

¹⁾ Mianowicie „jeżeli pole, zmniejszone przez zrzeczenie się jego części“, nie będzie się „na dawać do prawidłowego i samostannego wydobywania minerału“, lub jeżeliby wskutek zrzeczenia się miały powstać w „obrębie granic pola wolne przestrzenie“ (art. 182 I, II).

własność górnica“, na obszarze, objętym przez zrzeczenie (art. 182^b, II) i wtedy zrzeczenie jest bezskuteczne, — obszar pola górniczego nie ulega zmniejszeniu i własność górnica istnieje nadal na niezmnieszonej obszarze. Od orzeczenia wyższego urzędu górniczego przysługuje „odwołanie do Kolegium Górniczego“ (§ 33).

Podane wyżej w §§ 29 i 30 przepisy o odebraniu pola górniczego z powodu nieprowadzenia robót górnich, i o zrzeczeniu się własności górnich, nie mają zastosowania do „pól górnich, na których nadano własność górnica co do minerałów, zastrzeżonych na rzecz Państwa, o ile pola te należą do Państwa“ (art. 183). Istotnie, nikt inny — prócz Państwa, nie może uzyskać własności na minerały, zastrzeżone na rzecz Państwa; odbieranie Państwu własności górnich byłoby tedy tutaj pozbawione praktycznego celu. Z drugiej strony prawo własności pól górnich na minerały, zastrzeżone na rzecz Państwa, zostało przyznane Państwu w tym celu, aby Państwu, jako przedstawicielowi „interesu publicznego“, nadać prawo swobodnej decyzji o prowadzeniu lub o nieprowadzeniu eksploatacji minerałów zastrzeżonych; z tym celem nie dałoby się pogodzić odbieranie Państwu własności górnich z powodu nieprowadzenia eksploatacji.

Rozdział II.

§ 31 *Scalenie, podział i wymiana części pól górnich (art 57—62).*

1. S c a l e n i e. a) Raz powstała własność górnica może w następstwie ulegać zmianom wskutek „scalenia“ paru lub kilku pól górnich w jedno nowe pole; — wskutek podziału jednego pola na parę pól górnich; — wskutek „wymiany części“, czyli połączenia części różnych pól górnich w parę nowych pól (art. 15)

Scalenie jest dopuszczalne w zastosowaniu tylko do „pól górnich“, „nadanych na ten sam minerał“, „i graniczących ze sobą; albo też w zastosowaniu do pól, nadanych na różne minerały, ale zato się całkowicie pokrywających“ (art. 57).

Scalenie pól górnich, należących do kilku właścicieli, jest dokonywane przez umowę właścicieli; scalenie kilku pól, należących do jednego właściciela, jest dokonywane przez wyrażenie przez właściciela woli scalenia. Zarówno umowa kilku właścicieli, jak i oświadczenie jednego właściciela kilku pól o scaleniu, winny być ujęte w formę, odpowiadającą wymogom prawa hipotecznego (czyli np. w b. zaborze rosyjskim — w formie aktu notarialnego, art. 58^{II}).

Jeżeli poszczególne pola są obciążone hipotekami lub innymi prawami rzeczowymi, to niezbędna jest „odpowiadająca wymaganiom przepisów hipotecznych umowa ze wszystkimi uprawnionymi, stanowiąca w jaki sposób ich prawa mają obciążać nowe scalone pole“ (art. 58^{II}).

Jak już wzmiankowano, „na skutek scalenia wygasa własność górnica co do wszystkich pól scalanych“ i natomiast „powstaje nowa odrębna własność górnica“ (art. 59^{III}). „Na skutek scalenia pól górnich obciążenia hipoteczne i inne prawa rzeczowe przechodzą na nowo powstałe pole górnice stosownie do postanowień umowy z uprawnionymi“ (art. 61).

b) Scalenie podlega zatwierdzeniu przez wyższy urząd górniczy (art. 57^{II}). Do prośby o scalenie, wnoszonej do wyższego urzędu górniczego, należy załączyć wyżej wymienione umowy i oświadczenia, dotyczące scalenia i jego warunków; dokumenty nadawcze; plan sytuacyjny; wyciągi katastralne, względnie rejestry pomiarowe, scalanych pól; rejestr pomiarowy (względnie wyciąg katastralny) nowego scalonego pola; urzędowy wykaz wierzycieli hipotecznych i osób, posiadających inne prawa rzeczowe. W prośbie należy podać nazwę nowego pola (art. 58^I).

Jeżeli wszystkim wymienionym wyżej wymogom prawa stało się zadość, wyższy urząd górniczy może odmówić zatwierdzenia scalenia tylko wtedy, gdy „przeciw scaleniu przemawia wzgląd na dobro publiczne“. Od orzeczenia wyższego urzędu górniczego przysługuje odwołanie do Kolegium Górniczego“ (art. 59).

c) Dla nowego scalonego pola winien być wydany nowy akt nadawczy i zaprowadzo-

na nowa księga hipoteczna; granice zaś nowego pola winny być oznaczone na mapie poglądowej pól górniczych (art. 60).

2. Podział pola górniczego. Podział pola górniczego na parę lub więcej nowych pól jest dopuszczalny tylko wtedy, gdy mające powstać na skutek podziału nowe pola górnicze nadawać się będą do prawidłowego samoistnego wydobywania minerału, i nie będą zawierać w obrębie swych granic przestrzeni wolnych¹⁾, bądź gdy „mają być scalone z innymi polami, graniczącymi z nimi“ (art. 62). Do podziału pól górniczych mają zastosowanie przytoczone wyżej w punkcie 1 przepisy art. 57—61, ustanowione dla scalenia (art. 62).

C z ę ś c III

M i n e r a ł y p r z y n a l e ż n e d o g r u n t u

§ 32 *Wydobywanie minerałów, przynależnych do gruntu.*

1. Minerały, nie wymienione w ustępach 1—4 art. 1, są, jak wzmiankowano (wyżej § 5), „przynależne do gruntu“, i stanowią własność właściciela gruntu, który ma prawo je eksploatować bez uzyskania nadania górniczego²⁾.

Odnosnie do minerałów, przynależnych do gruntu, Rozporządzenie odróżnia eksploatację, prowadzoną przy pomocy robót na powierzchni ziemi, od eksploatacji, prowadzonej przy pomocy robót podziemnych. O ile idzie o eksploatację przy pomocy robót, prowadzonych na powierzchni ziemi, — właściciel jest oczywiście ograniczony w wydobywaniu minerału przez ogólne przepisy prawne, dotyczące używania gruntu.

Poza tem eksploatacja minerałów, przynależnych do gruntu, prowadzona przy pomocy robót na powierzchni ziemi, podlega ograniczeniom w interesie przemysłu górniczego, prowadzonego na podstawie własności górniczej. Mianowicie, w myśl art.

¹⁾ Jak wiadomo (wyżej § 15), w myśl art. 31, pole górnicze nie powinno „w obrębie swych granic zawierać przestrzeni wolnych“.

²⁾ Minerały te według Rozporządzenia, — w odróżnieniu np. od ustawy b Kongresówki (wyżej § 2, punkt 4) — nie mogą być przedmiotem nadania górniczego.

185, „przemysłowiec górniczy — czyli właściciel, względnie posiadacz pola górniczego, — może żądać od właściciela gruntu zaniechania eksploatacji każdego przynależnego do gruntu minerału, jeżeli eksploatacja ta utrudnia albo uniemożliwia zakładanie i stawianie budowli oraz urządzeń pomocniczych, przewidzianych w artykułach 75 i 76, albo też stanowi przeszkodę dla ruchu zakładu górniczego. W razie sporu między stronami co do dopuszczalności wydobywania minerału, przynależnego do gruntu, orzeka okręgowy urząd górniczy, z wyłączeniem drogi sądowej. Od orzeczenia okręgowego urzędu górniczego przysługuje stronom odwołanie do Kolegium Górniczego“.

Oprócz tego w myśl art. 186, „okręgowy urząd górniczy może z urzędu nakazać właścicielowi gruntu zaniechanie eksploatacji każdego przynależnego do gruntu minerału, jeżeli eksploatacja zagraża bezpieczeństwu zakładu górniczego w zakresie punktów 1 i 2 ustępu 2, art. 143“, czyli jeżeli zaniechania eksploatacji wymaga „ochrona wyrobisk górniczych i urządzeń zakładu górniczego“, „bezpieczeństwo techniczne pracy“ w zakładzie górniczym.

Jeżeli na skutek przytoczonych przepisów art. 185 i 186 właściciel gruntu będzie zmuszony, w interesie zakładu górniczego, zaniechać eksploatacji minerałów, przynależnych do gruntu, to należy mu się od przemysłowca górniczego odszkodowanie, którego wysokość, w razie sporu, określa sąd cywilny, na żądanie właściciela gruntu (art. 187^I, II).

Jeżeli właściciel gruntu został zmuszony zaniechać eksploatacji przynależnych do gruntu minerałów, i to „na czas dłuższy od lat trzech, albo jeżeli w chwili zaniechania tej eksploatacji jest widocznem, że zaniechanie będzie musiało trwać dłużej, niż trzy lata, właściciel gruntu może żądać, by właściciel pola górniczego nabył grunt na własność za cenę, odpowiadającą wartości, jaką grunt posiadał w chwili zaniechania eksploatacji. W braku porozumienia między stronami, właściciel gruntu może dochodzić swych roszczeń na drodze sądowej“ (art. 187^{III}).

2. Gdy właściciel gruntu prowadzi wydobycie minerałów, przynależnych do gruntu, przy pomocy robót podziemnych, to roboty podlegają wymienionym w art. 184^I, przepisom, dotyczącym minerałów, podlegających woli górniczej, mianowicie przepisom art. 5, 6 i 9 o obszarach, na których prowadzenie robót może być zakazane; przepisom art. 8^{I, II} o obowiązku zawiadomienia władzy o rozpoczęciu robót; przepisom art. 12 o prowadzeniu dziennika wiertniczego; przepisom, dotyczącym zarządu, ruchu i kierownictwa robót (art. 13), — dotyczącym prawa do „minerałów, uzyskiwanych“ przy robotach (art. 10); nadto podlegają przepisom art. 118—171 o zarządzie i ruchu zakładów górniczych, — przepisom art. 188—200, 206 i nast. o władzach górniczych, o Kolegium Górniczym, i odpowiednim przepisom karnym art. 224 i nast.

C z ę ś ć IV.

§ 33. Władze górnicze i Kolegium Górnicze.

Strona administracyjno-prawna wychodzi poza granice niniejszego szkicu. Jednakże, dla jasności dotychczasowych wywodów, kilka słów należy powiedzieć o organizacji władz górniczych, o których wielokrotnie wyżej była mowa.

1. Przepisy Rozporządzenia o władzach górniczych są w znacznej części powtórzeniem przepisów obecnie obowiązującej ustawy z dnia 11 kwietnia 1924 roku.

Według Rozporządzenia, w myśl art. 188^I, „władzami górniczymi są: okręgowe urzędy górnicze, wyższe urzędy górnicze, Minister Przemysłu i Handlu“. W myśl art. 189, „okręgi i siedziby okręgowych urzędów górniczych ustanawia Minister Przemysłu i Handlu, obwody zaś i siedziby wyższych urzędów górniczych — Rada Ministrów na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu“. W myśl art. 190, „okręgowe urzędy górnicze stanowią pierwszą instancję dla spraw, które zgodnie z niniejszym prawem i innymi obowiązującymi ustawami i rozporządzeniami należą do właściwości władz górniczych, a nie są zastrzeżone wy-

rażnie dla wyższych urzędów górniczych lub dla Ministra Przemysłu i Handlu“. W myśl art. 191^I, „wyższe urzędy górnicze stanowią pierwszą instancję dla spraw, które przez niniejsze prawo i inne obowiązujące ustawy i rozporządzenia są im wyraźnie przekazane, oraz, o ile prawo niniejsze wyraźnie inaczej nie stanowi, — drugą instancję dla spraw, należących w pierwszej instancji do zakresu właściwości okręgowych urzędów górniczych“. W myśl art. 192^I; „Minister Przemysłu i Handlu stanowi jedyną instancję dla spraw, które przez niniejsze prawo i inne obowiązujące ustawy i rozporządzenia są mu wyraźnie przekazane, oraz, o ile prawo niniejsze wyraźnie inaczej nie stanowi, drugą instancję dla spraw, należących w pierwszej instancji do zakresu właściwości wyższych urzędów górniczych“¹⁾.

Do postępowania przed władzami górniczymi mają zastosowanie przepisy rozporządzenia z dnia 22 marca 1928 roku o postępowaniu administracyjnym (Dz. Ust. Nr. 36, poz. 341) z pewnymi zmianami, wskazanymi w art. 195. Środkiem prawnym od postanowień drugiej instancji (zatem Ministra Przemysłu i Handlu, względnie wyższego urzędu górniczego) jest skarga do Najwyższego Trybunału Administracyjnego, według ogólnych odnośnych przepisów.

2. W niektórych wypadkach, wskazanych w Rozporządzeniu, przeważnie mających charakter sporu między dwiema lub więcej osobami (względnie firmami) prywatnymi, — odwołanie od orzeczeń, wydanych w pierwszej instancji przez okręgowy urząd górniczy lub wyższy urząd górniczy, przysługuje do specjalnej instancji sądowno-administracyjnej — Kolegium Górniczego (art. 46, 59, 72, 75, 92, 97, 135, 170, 173, 182, 185, 272).

Kolegium Górnicze ma siedzibę w Warszawie, i składa się z: a) Prezesa i jednego lub kilku wiceprezesów, mianowanych przez Prezydenta Rzeczypospolitej z pośród osób, mających wykształcenie prawnicze; b) z „wo-

1) Zaznaczyć trzeba, że urzędnicy górniczy, ich żony i dzieci, pozostające pod ich opieką rodzicielską, są ograniczeni odnośnie do nabywania własności górniczej, w myśl przepisów art. 201—203.

ów", mających poza sobą sześćioletnią cę na stanowisku sędziowskim lub szem urzędniczym; c) wotantów, miananych przez Ministra Przemysłu andlu z pośród urzędników wyższych dów górniczych lub Ministerstwa Prze- u i Handlu; d) z ławników, mianowa- przez Ministra Przemysłu i Handlu ośród kandydatów, przedstawionych z Izbę Przemysłowo-Handlową oraz ośród kandydatów, przedstawionych z związku komunalne (art. 208).

myśl art. 209¹, Kolegium Górnicze ka, — po ustnej rozprawie, — w kom- e, złożonym z prezesa lub wice- esa Kolegium Górniczego, jako prze- niczącego; dwóch wotantów, z których najmniej jeden powinien posiadać sze wykształcenie prawnicze, i dwóch ików, z których jeden powinien być łany z pośród osób, zamianowanych ty kandydatów izb przemysłowo-han- ych, drugi zaś z pośród osób, zamia- nanych z listy kandydatów związków analnych.

usady postępowania w Kolegium Gór- m są wzorowane na zasadach postępo- a cywilnego (por. art. 210 i nast.). irodkiem prawnym od orzeczeń i uchwał gjum Górniczego jest skarga do Naj- ziego Trybunału Administracyjnego ug obowiązujących dla takich skarg pisów prawnych" (art. 222.¹ 2).

Od orzeczeń Kolegium Górniczego w spra- dyscyplinarnych personelu zakładów gór- ch i mierniczych górniczych (art. 135 i 170) a do Najwyższego Trybunału Administra- go nie przysługuje.

Jak już wielokrotnie wyżej wzmiankowano, óre spory, wynikające w związku z prze- em górniczym, mianowicie spory natury o pieniężnej, np. o wysokość wynagrodzenia ujęcie gruntu, o odszkodowania za uszko- e powierzchni przez roboty górnicze, podle- rozpoznanii sądów powszechnych.

SPIS RZECZY.

ŚĆ I. — UWAGI OGÓLNE.

Rozdział I. — Obowiązujące ustawodawstwo i jego istawowe zasady.

1. Obowiązujące ustawodawstwo.
2. Podstawowe zasady prawa górniczego.
 1. Minerale, podlegające „woli górniczej“.
 2. Minerale przynależne do gruntu.
 3. Minerale zastrzeżone na rzecz Pań- stwa.
4. Dotychczasowe prawo b. Kongresówki.

Rozdział II. — Klasyfikacja ciał kopalnych.

- § 3. Ciała kopalne, mogące być przedmiotem własności górniczej i podlegające woli górniczej.
 1. Prawo obowiązujące.
 2. Prawo dawniejsze i przepisy prze- chodnie.
- § 4. Ciała kopalne, zastrzeżone na rzecz Państwa.
- § 5. Ciała kopalne, związane z prawem wła- sności gruntu.

CZEŚĆ II. — WŁASNOŚĆ GÓRNICZA.

Dział I. — Powstawanie własności górniczej.

Rozdział I. — Poszukiwanie górnicze.

- § 6. Swoboda poszukiwań w systemie woli górniczej.
- § 7. Zajęcie gruntu dla celów poszukiwań.
- § 8. Wyłączność poszukiwań w prawie au- strjackiem.
- § 9. Przepisy, dotyczące prowadzenia robót poszukiwawczych.
- § 10. O poszukiwaniu minerałów, zastrzeżo- nych na rzecz Państwa.

Rozdział II. — Nadawanie własności górniczej.

- § 11. Prawo podmiotowe do uzyskania wła- sności górniczej.
- § 12. Odkrycie, stanowiące podstawę do uzy- skania własności górniczej.
- § 13. Zgłoszenie.
- § 14. Pierwszeństwo do otrzymania nadania.
- § 15. Kształt i rozmiary pola górniczego.
- § 16. Postępowanie władz górniczych przy nadawaniu pól górniczych.
 - A. Badanie odkrycia przez okręgowy urząd górniczy.
 - B. Określenie granic pola.
 - C. Rozprawa ustna.
 - D. Orzeczenie władzy górniczej.
 - E. Dokument nadawczy.
- § 17. Wyznaczenie granic pola górniczego na powierzchni.
- § 18. Uzyskiwanie własności górniczej przez Państwo.

Dział II. — O treści prawa własności górniczej i jej ograniczeniach.

Rozdział I. — Treść prawa własności górniczej.

- § 19. Uprawnienia, wpływające z własności górniczej.
 1. Prawo wydobywania minerału, obję- tego aktem nadawczym.
 - a) Wydobywanie z pokładu.
 - b) Wydobywanie ze zwałów.
 2. Prawo wydobywania minerałów, nie- objętych aktem nadawczym.
 - a) Minerale, będące przedmiotem własności górniczej innej osoby.
 - b) Minerale, podlegające woli górni- czej, a nie będące przedmiotem własności górniczej innej osoby.
 - c) Minerale przynależne do gruntu.
 3. Używanie wody kopalnianej.

2. Gdy właściciel gruntu prowadzi wydobycie minerałów, przynależnych do gruntu, przy pomocy robót podziemnych, to roboty podlegają wymienionym w art. 184^{II}, przepisom, dotyczącym minerałów, podlegających woli górniczej, mianowicie przepisom art. 5, 6 i 9 o obszarach, na których prowadzenie robót może być zakazane; przepisom art. 8^{I, II} o obowiązku zawiadomiania władzy o rozpoczęciu robót; przepisom art. 12 o prowadzeniu dziennika wiertniczego; przepisom, dotyczącym zarządu, ruchu i kierownictwa robót (art. 13), — dotyczącym prawa do „minerałów, uzyskiwanych“ przy robotach (art. 10); nadto podlegają przepisom art. 118—171 o zarządzie i ruchu zakładów górniczych, — przepisom art. 188—200, 206 i nast. o władzach górniczych, o Kolegium Górniczym, i odpowiednim przepisom karnym art. 224 i nast.

C z ę ś ć I V.

§ 33. Władze górnicze i Kolegium Górnicze.

Strona administracyjno-prawna wychodzi poza granice niniejszego szkicu. Jednakże, dla jasności dotychczasowych wywodów, kilka słów należy powiedzieć o organizacji władz górniczych, o których wielokrotnie wyżej była mowa.

1. Przepisy Rozporządzenia o władzach górniczych są w znacznej części powtórzeniem przepisów obecnie obowiązującej ustawy z dnia 11 kwietnia 1924 roku.

Według Rozporządzenia, w myśl art. 188^I, „władzami górniczymi są: okręgowe urzędy górnicze, wyższe urzędy górnicze, Minister Przemysłu i Handlu“. W myśl art. 189, „okręgi i siedziby okręgowych urzędów górniczych ustanawia Minister Przemysłu i Handlu, obwody zaś i siedziby wyższych urzędów górniczych — Rada Ministrów na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu“. W myśl art. 190, „okręgowe urzędy górnicze stanowią pierwszą instancję dla spraw, które zgodnie z niniejszym prawem i innymi obowiązującymi ustawami i rozporządzeniami należą do właściwości władz górniczych, a nie są zastrzeżone wy-

rażnie dla wyższych urzędów górniczych i dla Ministra Przemysłu i Handlu“. W m art. 191^I, „wyższe urzędy górnicze stawią pierwszą instancję dla spraw, które przez niniejsze prawo i inne obowiązujące ustawy i rozporządzenia są im wyraźnie przekazane, oraz, o ile prawo niniejsze wyraźnie inaczej nie stanowi, — drugą instancję dla spraw, należących w pierwszej instancji do zakresu właściwości okręgowych urzędów górniczych“. W m art. 192^I; „Minister Przemysłu i Handlu stanowi jedyną instancję dla spraw, które przez niniejsze prawo i inne obowiązujące ustawy i rozporządzenia są mu wyraźnie przekazane, oraz, o ile prawo niniejsze wyraźnie inaczej nie stanowi, drugą instancję dla spraw, należących w pierwszej instancji do zakresu właściwości wyższych urzędów górniczych“¹⁾.

Do postępowania przed władzami górniczymi mają zastosowanie przepisy rozporządzenia z dnia 22 marca 1928 roku o postępowaniu administracyjnym (Dz. Us Nr. 36, poz. 341) z pewnymi zmianami wskazanymi w art. 195. Środkiem prawnym od postanowień drugiej instancji (zaten Ministra Przemysłu i Handlu, względnie wyższego urzędu górniczego) jest skarga do Najwyższego Trybunału Administracyjnego, według ogólnych odnośnych przepisów.

2. W niektórych wypadkach, wskazanych w Rozporządzeniu, przeważnie mających charakter sporu między dwiema lub więcej osobami (względnie firmami) prywatnymi, — odwołanie od orzeczeń, wydanych w pierwszej instancji przez okręgowy urząd górniczy lub wyższy urząd górniczy, przysługuje do specjalnej instancji sądowno-administracyjnej — Kolegium Górniczego (art. 46, 59, 72, 75, 92, 97, 135, 170, 173, 182, 185, 272).

Kolegium Górnicze ma siedzibę w Warszawie, i składa się z: a) Prezesa i jednego lub kilku wiceprezesów, mianowanych przez Prezydenta Rzeczypospolitej z pośród osób, mających wykształcenie prawnicze; b) z „wo-

¹⁾ Zaznaczyć trzeba, że urzędnicy górniczy, ich żony i dzieci, pozostające pod ich opieką rodzicielską, są ograniczeni odnośnie do nabywania własności górniczej, w myśl przepisów art. 201—203.

tantów“, mających poza sobą sześcioletnią służbę na stanowisku sędziowskim lub wyższym urzędnikiem; c) wotantów, mianowanych przez Ministra Przemysłu i Handlu z pośród urzędników wyższych urzędów górniczych lub Ministerstwa Przemysłu i Handlu; d) z ławników, mianowanych przez Ministra Przemysłu i Handlu z pośród kandydatów, przedstawionych przez Izbę Przemysłowo-Handlową oraz z pośród kandydatów, przedstawionych przez związki komunalne (art. 208).

W myśl art. 209¹, Kolegium Górnicze orzeka, — po ustnej rozprawie, — w komplecie, złożonym z prezesa lub wiceprezesa Kolegium Górniczego, jako przewodniczącego; dwóch wotantów, z których najmniej jeden powinien posiadać wyższe wykształcenie prawnicze, i dwóch ławników, z których jeden powinien być powołany z pośród osób, zamianowanych z listy kandydatów izb przemysłowo-handlowych, drugi zaś z pośród osób, zamianowanych z listy kandydatów związków komunalnych.

Zasady postępowania w Kolegium Górniczem są wzorowane na zasadach postępowania cywilnego (por. art. 210 i nast.).

„Środkiem prawnym od orzeczeń i uchwał Kolegium Górniczego jest skarga do Najwyższego Trybunału Administracyjnego według obowiązujących dla takich skarg przepisów prawnych“ (art. 222).⁴ ²).

¹) Od orzeczeń Kolegium Górniczego w sprawach dyscyplinarnych personelu zakładów górniczych i mierniczych górniczych (art. 135 i 170) skarga do Najwyższego Trybunału Administracyjnego nie przysługuje.

²) Jak już wielokrotnie wyżej wzmiankowano, niektóre spory, wynikające w związku z przemysłem górniczym, mianowicie spory natury czysto pieniężnej, np. o wysokość wynagrodzenia za zajęcie gruntu, o odszkodowania za uszkodzenie powierzchni przez roboty górnicze, podlegają rozpoznaniu sądów powszechnych.

SPIS RZECZY.

CZEŚĆ I. — UWAGI OGÓLNE.

Rozdział I. — Obowiązujące ustawodawstwo i jego podstawowe zasady.

- § 1. Obowiązujące ustawodawstwo.
- § 2. Podstawowe zasady prawa górniczego.
 1. Minerale, podlegające „woli górniczej“.
 2. Minerale przynależne do gruntu.
 3. Minerale zastrzeżone na rzecz Państwa.
 4. Dotychczasowe prawo b. Kongresówki.

Rozdział II. — Klasyfikacja ciał kopalnych.

- § 3. Ciała kopalne, mogące być przedmiotem własności górniczej i podlegające woli górniczej.
 1. Prawo obowiązujące.
 2. Prawo dawniejsze i przepisy przechodnie.
- § 4. Ciała kopalne, zastrzeżone na rzecz Państwa.
- § 5. Ciała kopalne, związane z prawem własności gruntu.

CZEŚĆ II. — WŁASNOŚĆ GÓRNICZA.

Dział I. — Powstawanie własności górniczej.

Rozdział I. — Poszukiwanie górnicze.

- § 6. Swoboda poszukiwań w systemie woli górniczej.
- § 7. Zajęcie gruntu dla celów poszukiwań.
- § 8. Wyłączność poszukiwań w prawie austriackiem.
- § 9. Przepisy, dotyczące prowadzenia robót poszukiwawczych.
- § 10. O poszukiwaniu minerałów, zastrzeżonych na rzecz Państwa.

Rozdział II. — Nadawanie własności górniczej.

- § 11. Prawo podmiotowe do uzyskania własności górniczej.
- § 12. Odkrycie, stanowiące podstawę do uzyskania własności górniczej.
- § 13. Zgłoszenie.
- § 14. Pierwszeństwo do otrzymania nadania.
- § 15. Kształt i rozmiary pola górniczego.
- § 16. Postępowanie władz górniczych przy nadawaniu pól górniczych.
 - A. Badanie odkrycia przez okręgowy urząd górniczy.
 - B. Określenie granic pola.
 - C. Rozprawa ustna.
 - D. Orzeczenie władzy górniczej.
 - E. Dokument nadawczy.
- § 17. Wyznaczenie granic pola górniczego na powierzchni.
- § 18. Uzyskiwanie własności górniczej przez Państwo.

Dział II. — O treści prawa własności górniczej i jej ograniczeniach.

Rozdział I. — Treść prawa własności górniczej.

- § 19. Uprawnienia, wypływające z własności górniczej.
 1. Prawo wydobywania minerału, objętego aktem nadawczym.
 - a) Wydobywanie z pokładu.
 - b) Wydobywanie ze zwałów.
 2. Prawo wydobywania minerałów, nieobjętych aktem nadawczym.
 - a) Minerale, będące przedmiotem własności górniczej innej osoby.
 - b) Minerale, podlegające woli górniczej, a nie będące przedmiotem własności górniczej innej osoby.
 - c) Minerale przynależne do gruntu.
 3. Używanie wody kopalnianej.

4. Prawo do korzystania z wnętrza ziemi i prawo żądania odstąpienia gruntu, materiałów podszadzkowych i wód wierzchnich.
 - a) Prawo do korzystania z wnętrza ziemi.
 - b) Prawo żądania odstąpienia użytkowania gruntu.
 - c) Prawo żądania odstąpienia materiałów podszadzkowych i wód wierzchnich.

§ 20. „Części składowe“ i „przynależności“ pola górniczego.

§ 21. Przepisy prawa prywatnego, mające zastosowanie do własności górniczej.

1. Niezależność uprawnień górniczych od własności gruntu.
2. Skonstruowanie uprawnień górniczych, jako prawa własności.
3. Poddanie własności górniczej przepisom o własności nieruchomości.

§ 22. Odstępstwa od ogólnych zasad prawa cywilnego o własności.

1. Obowiązek prowadzenia wydobycia minerału.
2. Ograniczenia dotyczące sposobu prowadzenia eksploatacji.
 - a) Racjonalność eksploatacji pod względem technicznym i gospodarczym.
 - b) „Plan ruchu“.
3. Ochrona wyrobisk.

Rozdział II. — Ograniczenie własności górniczej.

§ 23. Ograniczenia w interesie publicznym.

1. Przeprowadzenie w obrębie pola górniczego urządzeń użyteczności publicznej.
2. „Policja górnicza“.
3. Interes obrony państwa i lotnictwa.
4. Zarząd i kierownictwo zakładu górniczego.
5. Informowanie władz górniczych.

§ 24. O wzajemnych stosunkach właścicieli pól górniczych.

1. Korzystanie z urządzeń sąsiedniego pola górniczego.
2. Zakładanie w cudzem polu górnicze urządzeń, wymienionych w art. 75.
3. Przymusowe odstąpienie prawa wydobycia minerału z części pola górniczego na korzyść pola sąsiedniego.

Rozdział III. — Stosunek prawny między własnością górniczą i własnością gruntu.

§ 25. Wynagrodzenie szkody, powstałej wskutek robót górniczych.

§ 26. Wznoszenie budynków.

§ 27. O odstąpieniu gruntu, materiałów podszadzkowych oraz wody na potrzeby zakładu górniczego.

1. Zajęcie gruntu.
2. Odstąpienie prawa wydobycia materiałów dla podszadzki płynnej.
3. Korzystanie z wód wierzchnich.

§ 28. Obowiązek wynagrodzenia właściciela gruntu za wnętrze ziemi.

Dział III. — O ustaniu własności górniczej.

Rozdział I. — Utrata własności górniczej.

§ 29. Odebranie własności górniczej.

1. Orzeczenie o odebraniu pola górniczego.
2. Następstwa odebrania własności górniczej.

§ 30. Zrzeczenie się własności górniczej.

Rozdział II. — Scalanie, podział i wymiana części pól górniczych.

§ 31. Scalanie, podział i wymiana części pól górniczych (art. 57).

CZĘŚĆ III. — MINERAŁY PRZYNALEŻNE DO GRUNTU.

§ 32. Wydobycie minerałów, przynależnych do gruntu.

CZĘŚĆ IV.

§ 33. Władze górnicze i Kolegium Górnicze

